

Personeelspensioenfonds

Implementatieplan
Wet Toekomst Pensioenen

Stichting Personeelspensioenfonds APG (PPF APG)
Versie 14 december 2023 (1.1)

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Inrichting projectorganisatie en besluitvorming	5
1.a Inrichting projectstructuur ten behoeve van transitieperiode	5
1.b Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan	9
2 Risicoanalyses en beheersingsmaatregelen	10
2.a Risico's en beheersingsmaatregelen	10
2.a.0 Inleiding	10
2.a.1. Operationele- en IT-risico's (is onderdeel van operationeel risico PPF)	17
2.a.2. Wijzigingen in relatie pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerketen.....	19
2.a.3. Wijzigingen in de belangrijkste bedrijfsprocessen van de pensioenuitvoerder (Uitvoeringsrisico PPF).....	20
2.a.4. Wijzigingen in de governance.....	22
2.a.5. Wijzigingen in de kostenstructuur.....	23
2.b.1. Haalbaarheidsanalyse.....	27
2.b.2 Stappen en tijdslijn voor gereedmaken IT systemen & Haalbaarheidsrisico's en beheersingsmaatregelen.....	28
2.c. Uitbestedingsrisico	31
2.c.1. Wijze van Betrokkenheid transitiepartners.....	31
2.c.2. Belangrijkste afspraken uitbestedingspartijen.....	31
2.c.3. Overzicht uitbestedingen- en onder uitbestedingen (inclusief strategische partnerships) 32	
2.d. Financiële risico's.....	33
2.d.1. Inleiding	33
2.d.2. Financiële risico's transitie	34
2.d.3. Scenario analyses bij schokken tijdens transitieperiode.....	35
2.d.4. Aanpassingen beleggingsbeleid.....	35
2.e. Juridische en privacy risico's	38
2.e.1. Belangrijkste juridische en privacy risico's ten aanzien van de transitie en beheersingsmaatregelen.....	38
2.f. Aanvullende risicoanalyse PPF APG	42
2.g. Concluderend oordeel bestuur	43
3 Data en datakwaliteit	44
3.0 Algemeen.....	44
Fase 6 – Besluit over Datakwaliteit voor Invaren.....	44
3.a. Beschikbaarheid van data, voor, tijdens en na transitie	45

3.b.	Risicoanalyse van de datakwaliteit van data, voor, tijdens en na transitie	47
3.c.	Complexe dossiers datakwaliteit en beheersingsmaatregelen.....	49
3.d.	Risicobereidheid en toegestane afwijkingen in datakwaliteit	50
3.e.	Werkzaamheden ter vaststelling datakwaliteit voor invaren	52
3.f.	Bevindingen uit vaststelling datakwaliteit en wijze van oplossing	54
3.g.	Stappen ter borging datakwaliteit voor het nemen van een inbaarbesluit	55
3.h.	Werkzaamheden door accountant IT-auditor voorafgaand aan inbaarbesluit.....	56
3.h.1.	Opdracht werkzaamheden fonds accountant.....	56
3.h.2.	Wijze van omgaan met bevindingen fonds accountant / IT auditor	56
3.h.3.	Beoordeling uitkomsten accountant door bestuur en conclusies	56
3.i.	Onderzoek datakwaliteit na invaarmoment	56
3.i.1.	Opdracht/werkzaamheden externe accountant/IT-auditor	56
3.i.2.	Wijze van omgaan met bevindingen externe accountant / IT auditor	56
3.j.	Omgang met datakwaliteit na invaren en met TWK's	57
3.k.	Omgang met terugwerkende kracht pensioenmutaties	57
4.a.	Het verzoek van sociale partners om in te varen	58
4.a.	Invulling besluit inzake omrekenmethoden en aanwenden vermogen.....	61
4.b.	Omgang met opgebouwde rechten	63
4.b.1.	Minimaal Vereist Eigen vermogen en reserve operationele kosten	66
4.b.2.	Gehanteerde methode voor waardering aanspraken en pensioenrechten	67
4.b.3.	Gebruikte bestuurlijke ruimte binnen de gekozen methodes	68
4.b.4.	Initiële vulling compensatiedepot.....	70
4.b.5.	Initiële vulling en regels t.a.v. solidariteitsreserve.....	72
4.b.5.	Verlenen van na-indexatie	73
4.b.7.	Gevolgen van eventuele toeslagverlening in 2022 / 2023 / 2024.....	74
4.b.8.	Arbeidsongeschiktheidspensioen, premievrije voortzetting en nabestaanden.....	76
4.b.9.	Wijze van uitvoering pensioenovereenkomst.....	79
]4.b.10.	Onderbouwing transitie effecten en compensatie	84
4.b.11.	Onderbouwing evenwichtige belangenbehartiging	116
Transitie.....		117
Solidariteitsreserve.....		117
Contractkeuze		118
Pensioenregeling, premie en doel.....		118
Financiële opzet.....		118
4.b.12.	Beschrijving en onderbouwing evenwichtigheid invaardekkingsgraad	119

6. Transitieplan	120
6.a. Besluitvormingsproces transitieplan	120
6.b. Wijze van vaststelling evenwichtigheid transitieplan	121
6.b.1. Algemene principes	122
6.b.2. Guiding principles	123
6.b.3. Missie, visie, kernwaarden en strategische doelen	124
6.c. Wijze van vaststelling uitvoerbaarheid transitieplan	125
6.d. Toets op conformiteit transitieplan	125
6.e. Toelichting op afwijking transitieplan	125
6.f. Financiële grenzen voorwaardelijk aan transitieplan.....	125
6.g. Afspraken bij overschrijding financiële grenzen transitieplan	126

Inleiding

Stichting Personeelspensioenfonds APG APG (hierna PPF APG) is het ondernemingspensioenfonds voor de groepsmaatschappijen van APG Groep N.V., Stichting Technisch Bureau Bouwnijverheid, Bouwinvest B.V., Stichting Economisch Instituut voor de Bouw, Inadmin N.V. en Hyfen. Werknemers bij een van deze bedrijven bouwen pensioen op bij PPF APG.

Sociale partners hebben naar aanleiding van de Wet toekomst pensioenen afspraken gemaakt over een nieuwe pensioenregeling en de transitie ernaartoe. Deze afspraken zijn vastgelegd in een transitieplan. Voor de **implementatie** van de nieuwe pensioenregeling door de invoering van de Wet Toekomst Pensioenen heeft PPF APG ook een eigen plan opgesteld: een implementatieplan. In dit implementatieplan is vastgelegd hoe de voorbereidingen door PPF APG zijn en worden getroffen en hoe invulling zal worden gegeven aan de uitvoering van de gewijzigde pensioenovereenkomst en de transitie ernaartoe. Daarbij beschrijven we wijzigingen in de IT, toetsing van de datakwaliteit, maar ook hoe we met opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten van (gewezen) deelnemers en uitkeringsgerechtigden omgaan.

We zijn ons ervan bewust dat de gewijzigde pensioenregeling en de besluiten zoals vastgelegd in het transitieplan grote impact kunnen hebben op groepen (gewezen) deelnemers en uitkeringsgerechtigden. Met duidelijke en tijdige communicatie willen we onze deelnemers maximale grip en houvast bieden, vóór, tijdens én na transitie. Hoe we dit aanpakken staat in het communicatieplan uitgebreid beschreven.

Dit implementatieplan sluit aan op het transitieplan, zoals dat door onze sociale partners is opgesteld. In het laatste hoofdstuk lichten we de aansluiting op het transitieplan toe.

1. Inrichting projectorganisatie en besluitvorming

1.a Inrichting projectstructuur ten behoeve van transitieperiode

Het bestuur van PPF APG en de sociale partners zijn begin 2021 tot de conclusie gekomen dat een intensieve samenwerking noodzakelijk is voor een zorgvuldige implementatie van de stelselwijziging. Belangrijk element daarbij is de interactie tussen de besluitvorming van sociale partners en het bestuur. Bij de start van het besluitvormingsproces door sociale partners en het bestuur zijn hiertoe enkele belangrijke besluiten genomen:

1. Een projectleider voor Fonds, sociale partners en APG

PPF APG heeft voor de transitie naar de Wet toekomst pensioenen een projectleider aangesteld voor het fonds (inclusief afstemming VO en RvT), sociale partners en APG. De projectleider Wtp voert regie op de transitie naar de Wet toekomst pensioenen en is voorzitter van de regiegroep Wtp en de werkgroep Wtp. De projectleider neemt namens PPF APG deel aan overleggen van het programma Pensioen van Straks van de uitvoerder APG en laat hierin de stem en wens van PPF APG horen. De projectleider is daarmee op het vlak van de Wet toekomst pensioenen het gezicht van het fonds, het eerste aanspreekpunt en escaleert wanneer de voortgang voor het fonds dreigt te stokken. De projectleider legt middels een maandelijkse voortgangsrapportage verantwoording af aan het bestuur. Tevens heeft de projectleider een tweewekelijks overleg met de voorzitters van het fonds.

2. Gezamenlijke guiding principles PPF APG en sociale partners

Sociale partners en het bestuur hebben aan de start van het traject gezamenlijke guiding principles vastgesteld waaraan alle besluiten gedurende het gehele proces zijn getoetst. Hierdoor is een gemeenschappelijk kader ontstaan van principes die beide partijen belangrijk vinden.

3. Gezamenlijke planning

Al in 2021 is een gezamenlijke planning opgesteld van sociale partners, het fonds en APG. Deze is meerdere keren bijgesteld vanwege verandering in wet- en regelgeving. PPF APG en sociale partners gaan hierbij beiden uit van dezelfde pragmatische werkwijze. Bij de besluitvorming is gebruik gemaakt van werkhypotheses om al vanaf 2021 voortgang te kunnen realiseren in de besluitvorming, ondanks de vele, waaronder politieke, onzekerheden. Hierdoor zijn belangrijke keuzes op hoofdlijnen vroeg in het proces gemaakt en is steeds weer bijgestuurd om te toetsen aan nieuwe inzichten en te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving. De definitieve en integrale besluitvorming heeft pas in het laatste half jaar van 2023 plaatsgevonden.

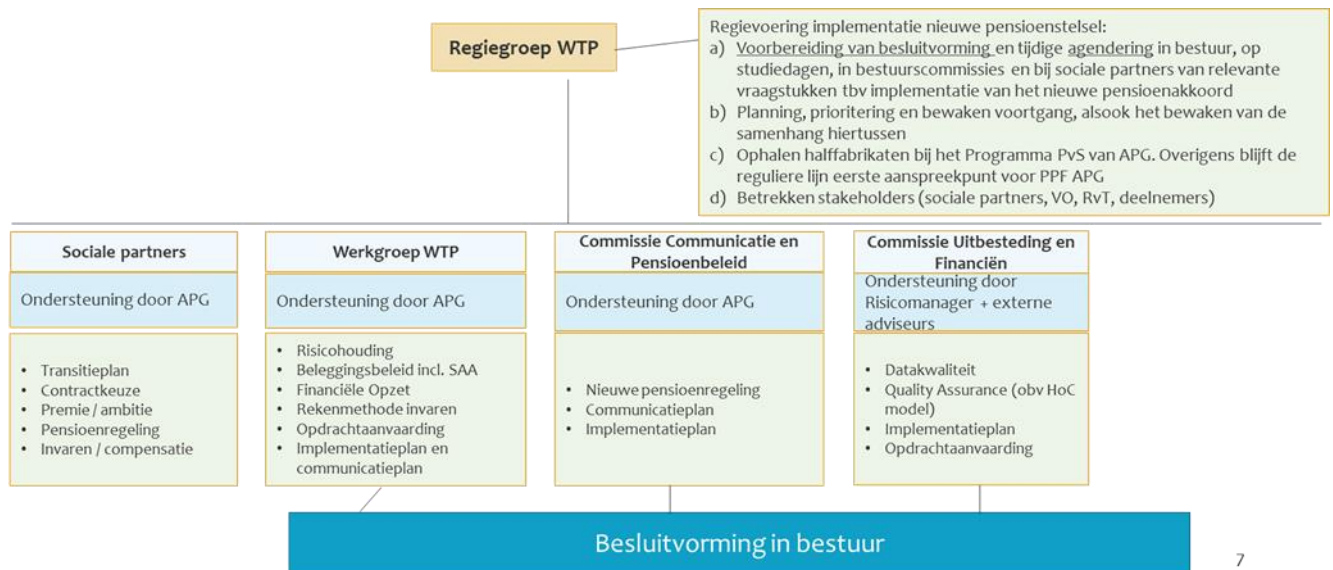
Gedurende het besluitvormingsproces hebben sociale partners en het bestuur hun stakeholders regelmatig meegenomen in de stand van zaken om zodoende signalen en zorgen ook vroegtijdig zoveel mogelijk te kunnen wegnemen.

Bij de uiteindelijke besluitvorming heeft ook een formele achterbanraadpleging door sociale partners plaatsgevonden op het onderhandelingsresultaat van de nieuwe pensioenregeling en de vermogensverdeling bij invaren, heeft het verantwoordingsorgaan een advies uitgebracht over - en de Raad van toezicht goedkeuring verleend aan - het invaarbesluit.

PPF APG heeft geen vereniging van gepensioneerden of van slapers. Sociale partners en het bestuur van PPF APG hebben wel geconstateerd dat het belangrijk is om deelnemers zoveel mogelijk te betrekken bij de besluitvorming en argumentatie daarvan. Daarom zijn er de afgelopen jaren meerdere, zowel digitale als fysieke bijeenkomsten georganiseerd om het gesprek aan te gaan, de zorgen van de deelnemers zoveel mogelijk te horen, om de geluiden mee te nemen bij de keuzes ten aanzien van de vormgeving van de regeling en om daar een reactie op te geven.

4. Governance structuur

Er is een governance structuur vastgesteld om de samenwerking vorm te geven tussen fonds, sociale partners en APG. De governance structuur is opgenomen in onderstaand figuur:

Figuur Governance structuur PPF APG inzake Wtp

De volgende organen spelen een rol in het besluitvormingsproces omtrent de implementatie van en de transitie naar de Wet toekomst pensioenen:

Regiegroep -De regiegroep komt twee wekelijks samen. In deze regiegroep vindt afstemming plaats over het proces tussen een afvaardiging van sociale partners, het bestuur en een kernteam vanuit APG die de besluitvorming over de stelselwijziging faciliteert. De regiegroep neemt geen besluiten, maar geeft sturing aan het proces om tot tijdige en zorgvuldige besluitvorming te komen aan de kant van sociale partners en bestuur. De werkgeversvoorzitter van het bestuur participeert in de regiegroep.

Sociale Partners – De sociale partners (bestaande uit de vakbonden DOOR, FNV, VCPS en De Unie, en de werkgever APG) zijn besluitvormend over de nieuwe pensioenregeling en de transitie daarnaartoe. Om sociale partners te ondersteunen in het proces van besluitvorming, worden voorafgaand aan de besluitvorming, in afstemming met de regiegroep kennissessies georganiseerd door APG als uitvoerder van PPF APG.

Werkgroep Wtp – De werkgroep Wtp komt wekelijks samen. In de werkgroep vindt de inhoudelijke voorbereiding van stukken plaats. De werkgroep heeft een voorbereidende rol in de besluitvorming door het bestuur. Speciale aandacht is besteed aan de financiële opzet van de nieuwe pensioenregeling inclusief de strategische asset allocatie en aan de transitie-effecten en de compensatie.

Commissie Communicatie en Pensioenbeleid – Deze eerste lijnscommissie adviseert het bestuur over het (meerjaren)pensioenbeleid en de (periodieke) aanpassingen aan de statuten, het pensioenreglement en de uitvoeringsovereenkomst. Daarnaast adviseert en informeert de commissie over de uitvoering van het pensioenreglement, het (lange termijn) communicatiebeleid en adviseert hierover gevraagd en ongevraagd. De commissie heeft het mandaat om namens het bestuur bepaalde besluiten te nemen over klachten en communicatie. De commissie laat zich adviseren door onder andere de adviserend actuaris, een juridisch adviseur en een communicatie-adviseur. Bij de implementatie van de Wet toekomst pensioenen speelt deze commissie een belangrijke rol bij de toets op de uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling en bij de communicatie over de transitie en de klachtenafhandeling.

Commissie Uitbesteding & Financiën – Deze eerste lijnscommissie adviseert het bestuur over het uitbestedingsbeleid, het IT- en databeleid, de uitbestedingsovereenkomsten en de financiële huishouding van het fonds. De commissie is verantwoordelijk voor de monitoring en evaluatie van de uitbestedingsrelaties. De commissie heeft het mandaat om namens het bestuur tactische en operationele besluiten te nemen. De commissie laat zich onafhankelijk van APG ondersteunen door Sprenkels (extern adviseur uitbesteding). Bij de implementatie van de Wet toekomst pensioenen speelt deze commissie een belangrijke rol bij de toets op de datakwaliteit, bij de monitoring van de IT implementatie en bij de afspraken over de uitbesteding gedurende en na de transitie. De gepensioneerdenvoorzitter van het bestuur is voorzitter van deze commissie.

Bestuur – PPF APG heeft een paritair bestuur, dat belast is met het besturen van het pensioenfonds. De primaire taak van het fondsbestuur is om binnen de kaders van wet- en regelgeving de pensioenovereenkomst die CAO-partijen sluiten verantwoord uit te voeren.

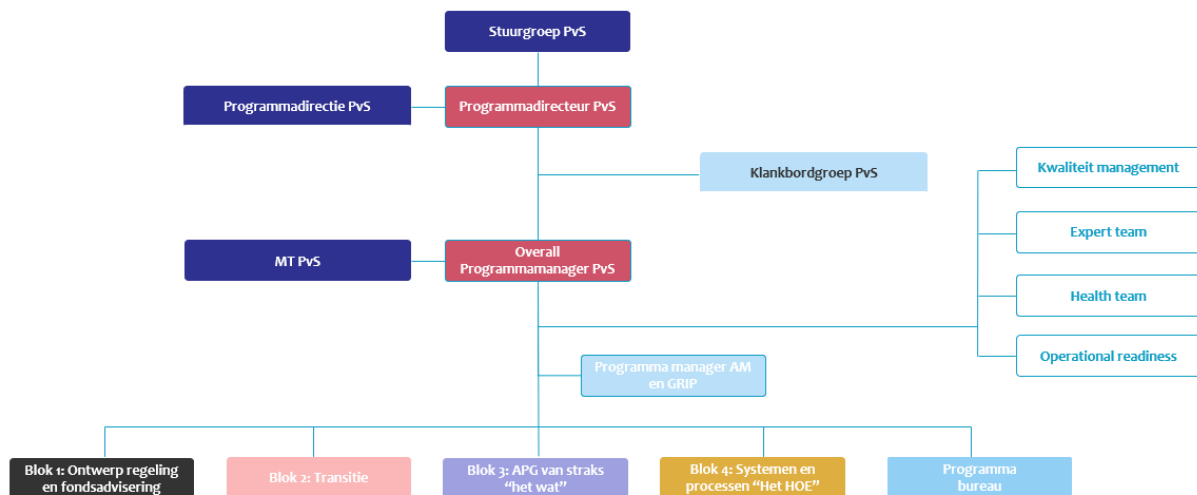
Het fondsbestuur bepaalt met name het beleid ten aanzien van de beleggingen, de uitvoering, de financiering en de communicatie en beoordeelt de uit te voeren regeling ook op die aspecten. Het bestuur laat zich in zijn taakuitoefening leiden door een evenwichtige afweging van de belangen van alle bij het fonds betrokkenen (werkgevers, actieve deelnemers, slapers en pensioengerechtigden). Tegen die achtergrond organiseert het bestuur actief medezeggenschap, legt het verantwoording af over het gevoerde beleid en zorgt het voor transparantie door heldere communicatie richting achterban. De taken en verantwoordelijkheden van het bestuur zijn adequaat vastgelegd in statuten en het huishoudelijk reglement.

Bij de besluitvorming over de implementatie van de Wet toekomst pensioenen heeft het bestuur een zorgvuldig proces gevolgd, met separate sessies over beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Normaal gesproken vindt beeldvorming en besluitvorming plaats in het bestuur en oordeelsvorming in de werkgroep WTP of in een van de voorbereidende commissies. Bij complexe onderwerpen heeft het bestuur een of meer extra sessies georganiseerd om alle bestuursleden afdoende mee te nemen bij de oordeelsvorming en besluitvorming. Ten slotte heeft de 2e lijn risico-opinies ingebracht bij de oordeelsvorming. De schriftelijke reactie op de risico-opinies is expliciet meegewogen bij de besluitvorming in het bestuur.

5. Ondersteuning vanuit pensioenuitvoerder APG

Onze uitvoeringsorganisatie APG speelt een belangrijke rol in de voorbereiding en uitvoering van een beheerste implementatie van de Wet toekomst pensioenen (WTP). Dit gebeurt zowel via de directe ondersteuning vanuit de lijn als via een programmaorganisatie specifiek ingericht op de implementatie van de WTP. Dit programma, genaamd 'Pensioen van Straks', werkt met vier 'change'-blokken. Elk blok organiseert een cluster van activiteiten, waarbij de blokken gezamenlijk de voorbereiding op de gehele implementatie van de WTP bestrijken. APG voorziet tevens via house of comfort in checks and balances ten aanzien van dit proces. APG legt verantwoording af over deze dienstverlening in periodieke voortgangsrapportages. Verder organiseert APG bijpraatsessies voor fondsbesturen over de ontwikkelingen en legt de programmamanager verantwoording af in de Commissie uitbesteding en financiën. Ten slotte komen eventuele issues aan de orde in de performancedialogen tussen het fonds en APG.

In bijlage 1 is een beschrijving van de programma organisatie van APG Pensioen van Straks opgenomen. Visueel zit de programmastructuur zoals die binnen APG georganiseerd is als volgt uit:

1.b Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan

De voorbereidingen die nodig zijn om te komen tot een implementatieplan zijn uitgevoerd door de Werkgroep WTP en de bestuurlijke commissies van PPF APG. Besluitvorming ten aanzien van het implementatieplan is de verantwoordelijkheid van het bestuur van PPF APG. Het bestuur maakt hiervoor gebruik van het BOB-model: eerst wordt beeldvormend over het implementatieplan gesproken. In voorbereiding op de oordeelsvorming, hebben de bestuurlijke commissies input en feedback geleverd op het concept implementatieplan. In het implementatieplan is ook een risicobeoordeling opgenomen die zal worden meegenomen in de ERB.

In de praktijk is het implementatieplan ook een vastlegging van diverse eerdere trajecten die separaat ter besluitvorming zijn voorgelegd en waarvoor een eigen bestuurlijk traject is gevolgd op basis van het BOB-model met eigen risicobeoordelingen van de sleutelfunctiehouders (denk aan datakwaliteit, financiële opzet, SAA, etc). Dit komt op verschillende onderdelen terug in het implementatieplan en is los daarvan uitgebreid vastgelegd. De sleutelfunctiehouders hebben op de verschillende elementen die onderdeel vormen van het implementatieplan risico-opinies geschreven en het bestuur heeft deze opinies expliciet meegewogen in de besluitvorming over deze deelaspecten.

Het bestuur van PPF APG baseert het besluit over het implementatieplan inclusief het communicatieplan dus op een uitgebreid bestuurlijk traject dat de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. De Raad van Toezicht van PPF APG heeft geen goedkeuringsrecht op het implementatieplan. Vanuit het reguliere toezicht, wordt het implementatieplan wel besproken met de RvT. Zowel de RvT als het VO zijn intensief meegenomen bij de genoemde eerdere trajecten die hun weerslag hebben gekregen in het implementatieplan inclusief het communicatieplan.

2 Risicoanalyses en beheersingsmaatregelen

2.a Risico's en beheersingsmaatregelen

2.a.0 Inleiding

Risico's zijn onlosmakelijk verbonden met het uitvoeren van een pensioenregeling. Dit kan betrekking hebben op bijvoorbeeld operationele risico's of op het beleggen van het pensioenvermogen. Beheersing van deze risico's is van wezenlijk belang. PPF APG hanteert een systematische aanpak om deze risico's op een integrale wijze te beheersen. Dat betekent dat risicobeheersing voor het bestuur, de eventueel door het bestuur ingestelde commissies en de door het bestuur benoemde sleutelfunctiehouders en de compliance officer integraal onderdeel is van de werkzaamheden. Uiteindelijk is risicobeheersing daarmee een dagelijks onderdeel van de werkzaamheden van PPF APG.

Voor de invulling van risicomanagement is het bestuur eindverantwoordelijk. Conform artikel 18 lid 1 van het Besluit FTK dient een pensioenfonds te beschikken over goede administratieve en boekhoudkundige procedures en adequate interne controlemechanismen, stelt het fonds beleid op ten aanzien van de beheersing van te lopen risico's en draagt het zorg voor de uitvoering van dat beleid. Conform artikel 21 van het Besluit FTK voert een fonds een beleid gericht op het duurzaam beheersen van te lopen financiële risico's en niet-financiële risico's.

PPF APG hanteert voor de invulling van haar risicomanagement de principes van het zogenaamde COSO-ERM framework uit 2017¹. Het COSO ERM 2017 gaat over strategie, effectiviteit en efficiëntie van de bedrijfsprocessen en de naleving van wet- en regelgeving; en dat risicogestuurd. Het geeft een kapstok voor het in kaart brengen, implementeren en verbeteren van de processen inzake governance, risicomanagement en compliance. Het nieuwe COSO-raamwerk koppelt risicomanagement aan de strategie en de performance van het pensioenfonds en bestaat uit een vijftal componenten:

1. Governance en cultuur

Dit element vormt de basis voor risicomanagement. Het bepaalt de 'tone at the top' en het creëert de mogelijkheden om risicomanagement binnen een organisatie werkend te krijgen. De cultuur van een organisatie komt terug in besluitvorming, en kan ook worden herkend in de kernwaarden. Dit betreft het handelen binnen PPF APG, maar ook in de contacten met externe partijen zoals bijvoorbeeld APG.

2. Strategie en doelstellingen

Risicomanagement is verbonden met het formuleren van strategisch beleid. In het strategisch beleid komt de strategie van het fonds aan bod, en de daaraan gekoppelde doelstellingen. Het is van belang dat de (interne en externe) omgeving, waarin het pensioenfonds opereert, helder is. Zonder een goed begrip van deze context zullen doelstellingen moeilijker verwezenlijkt kunnen worden. De geformuleerde doelstellingen zijn gekoppeld aan de risicobereidheid per risicogebied.

¹ Enterprise Risk Management (ERM) model van The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), 2017.

3. Werking

Bij de werking van risicomanagement gaat het om het identificeren en beoordelen van risico's die invloed hebben op het bereiken van de doelstellingen. Risico's dienen gerangschikt te worden, bijvoorbeeld van hoog naar laag. Gecombineerd met de risicobereidheid per risicogebied, ontstaat een beeld van aandachtspunten die de hoogste prioriteit moeten krijgen. Van belang hierbij is het blijven beschouwen van risico's vanuit een pensioenfonds brede context. Hiermee wordt bedoeld dat het op integrale wijze beschouwen van risico's de voorkeur verdient boven het per deelgebied analyseren (en oplossen) van mogelijke risico's.

4. Controleren en herzien

Dit onderdeel helpt bij de beoordeling van de werking van risicomanagement. Niet alleen wordt inzichtelijk of de geformuleerde doelstellingen gehaald (kunnen) worden, ook kan het signaal ontstaan dat herziening van processen en/of doelstellingen nodig is. Ook wordt inzichtelijk of het risicomanagement zich richt op de juiste aspecten (risico's). Immers, risico's zijn niet statisch en dit betekent dat ook risicomanagement mee moet gaan in deze dynamiek. Dit kan aanpassingen vragen van het fonds; ook ten aanzien van het omgaan met risico's.

5. Informeren, communiceren en rapporteren

Door te communiceren wordt het pensioenfonds continu geïnformeerd over hoe het fonds staat ten opzichte van haar doelstellingen. Het is van belang dat de informatie een zo goed mogelijk beeld geeft over de prestaties van het fonds. Dus, relateer deze informatie aan de doelstellingen. Besteedt daarnaast ook aandacht aan niet-financiële elementen, zoals de omgeving waarin het fonds opereert en de cultuur binnen het fonds.

Component 1 en 5 zijn ondersteunend aan de kerntaken van het risicomanagement, zijnde de onderdelen 2 t/m 4. In de valuestream van een pensioenfonds zien de 5 componenten er als volgt uit:

Binnen bovengenoemde componenten is een aantal principes per component van toepassing. Zo wordt bijvoorbeeld een aantal activiteiten benoemd die horen bij het formuleren van doelstellingen.

Deze activiteiten zijn vervat in principes. Ze worden voor de volledigheid hieronder kort genoemd:

 Governance & Culture	 Strategy & Objective-Setting	 Performance	 Review & Revision	 Information, Communication, & Reporting
<ol style="list-style-type: none"> 1. Exercises Board Risk Oversight 2. Establishes Operating Structures 3. Defines Desired Culture 4. Demonstrates Commitment to Core Values 5. Attracts, Develops, and Retains Capable Individuals 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Analyzes Business Context 7. Defines Risk Appetite 8. Evaluates Alternative Strategies 9. Formulates Business Objectives 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Identifies Risk 11. Assesses Severity of Risk 12. Prioritizes Risks 13. Implements Risk Responses 14. Develops Portfolio View 	<ol style="list-style-type: none"> 15. Assesses Substantial Change 16. Reviews Risk and Performance 17. Pursues improvement in Enterprise Risk Management 	<ol style="list-style-type: none"> 18. Leverages Information and Technology 19. Communicates Risk Information 20. Reports on Risk, Culture, and Performance

In het kort bestaat de risicomanagementcyclus uit de volgende stappen:

1. Het, op basis van de doelstellingen van het fonds en risicohouding, opstellen van de strategie,
2. Het identificeren van risico's,
3. Het analyseren van risico's
4. Het opstellen van beheersmaatregelen,
5. De uitvoering, monitoring en rapportage over risico's en beheersmaatregelen,
6. Het evalueren van het risicobeleid.

De risicogovernance van PPF APG is gebaseerd op het drie lijnen principe. De tweede en derde lijn zijn toevoerder bij de eerste lijnscommissies, waarmee de interactie tussen de verschillende lijnen zo open en optimaal mogelijk wordt gehouden.

Iedere drie jaar wordt de risico-strategie en het risicobeleid geëvalueerd en geüpdatet. Jaarlijks wordt het risicohandboek waar nodig geüpdatet. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het beleid proportioneel is voor de grootte van het fonds. Het oordeel van de Raad van Toezicht (verslag over 2021) was dat de inrichting van het risicomanagement zorgvuldig is. Opzet en bestaan zijn goed belegd en de benoemde personen nemen de uitvoering van hun functie serieus. De werking is in 2021 ook aangetoond.

Driejaarlijks wordt de volledige risicomanagementcyclus doorlopen en jaarlijks vindt een risico-inschatting plaats van de netto risico's. Ieder kwartaal wordt door de risicobeheerfunctie gerapporteerd over de werking van de beheersing. Deze rapportage wordt door het bestuur besproken.

Risk Self Assessment WTP 2021-2023

Bij de start (tweede helft 2021) van het transitie traject naar de Wtp heeft het bestuur van PPF APG onder leiding van de risico manager een Risk Self Assessment uitgevoerd. Vanuit deze RSA zijn een 8-tal key risico's gedefinieerd:

Risicocategorie	Omschrijving risico
Governance	Het bestuur en/of sociale partners hebben onvoldoende tijd en aandacht voor en kennis van de WTP om weloverwogen besluiten te kunnen nemen.
Uitbesteding	APG haalt tijdlijnen van PPF m.b.t. project WTP niet (hieronder: uitvoering en ondersteuning).
Uitbesteding	De datakwaliteit is niet voldoende op orde (mede met het oog op invaren).
Regeling	Er wordt niet tijdig een akkoord bereikt over de nieuwe regeling inclusief het invaren (waaronder: evenwichtigheid en compensatie).
Communicatie	De transitie naar de nieuwe regeling is niet goed uitlegbaar (bijv. als gevolg van gemaakte keuzes), waardoor het vertrouwen in en het draagvlak voor het fonds dalen.
Communicatie	Verwachtingen, zoals indexatieverwachtingen, met betrekking tot de nieuwe regeling kunnen niet worden waargemaakt.
Beleggingsbeleid	Het bestuur heeft geen tijdig, adequaat en volledig inzicht in de gevolgen van de WTP voor het beleggingsbeleid.
Wetgeving	PPF maakt onnodige kosten of besluitvorming is onvoldoende onderbouwd doordat wetgeving niet tijdig gereed is om per de door sociale partners en bestuur gewenste datum over te gaan.

Deze risico's zijn voorzien van een (bruto en netto) risico-inschatting en er zijn beheersmaatregelen aan gekoppeld. Deze beheersmaatregelen zijn geïmplementeerd en over de werking van de beheersmaatregelen vindt maandelijks monitoring en rapportage door de projectleider Wtp plaats. De projectleider Wtp bespreekt de risicoparagraaf maandelijks met de risicomanager van het fonds, daarna wordt de rapportage besproken in de CU&F en vervolgens in het bestuur van PPF APG.

Halfjaarlijks worden opzet, bestaan en werking getoetst door de projectleider met een challenge door de risicomanager. De resultaten hiervan worden besproken met het fondsbestuur.

Risk Self Assessment WTP 2024

In de tweede helft van 2023 heeft een herijking van de initiële RSA plaatsgevonden. De Transitie naar de Wtp komt in een andere fase terecht, waarbij ook sprake is van andere risico's die gemanaged moeten worden. Uit deze bijgestelde RSA zijn de volgende risico's naar voren gekomen:

Risicocategorie	Omschrijving risico
Uitbesteding	Het risico dat de IT (Festina administratiesysteem), de verbindingfunctie en de processen bij APG niet tijdig en volledig gereed is.
Uitbesteding	Het risico dat APG niet tijdig en volledig de data op orde heeft doordat APG het proces rondom datakwaliteit niet tijdig, juist en volledig heeft afgerond.
Reputatierisico	Het risico dat we onze deelnemers onvoldoende passend informeren of onvoldoende gerust stellen, doordat we onvolledig, niet tijdig of onjuist communiceren met onze deelnemers.
Reputatierisico	Het risico dat als gevolg van de transitie naar de nieuwe regeling het vertrouwen in en het draagvlak voor het fonds dalen.
Reputatierisico	Het risico dat het beleid met betrekking tot SPR als niet-evenwichtig wordt ervaren door stakeholders.
Kostenrisico	Het risico dat de kosten in het nieuwe stelsel hoger zijn dan de huidige kosten of hoger zijn in vergelijking met peers.
Effectief besturingsrisico	Het risico dat de run in 2024 in gevaar komt of dingen over het hoofd worden gezien qua transitie door een te grote (tijds)druk van het bestuur of door een gewijzigde bezetting.
Compliancerisico	Het risico dat bij besluitvorming in het project de schijn van belangenverstremgeling optreedt tussen PPF APG en APG vanwege de grote verwevenheid tussen PPF APG en APG.
Omgevingsrisico	Het risico dat de transitiedatum 1-1-2025 niet wordt gehaald vanwege opmerkingen van DNB op de aan te leveren stukken.
Omgevingsrisico	Veranderingen in het politieke landschap na de verkiezen die maken dat er partijen zijn die die Wtp willen aanpassen
Financieel risico	Het risico dat het invaren per 1-1-2025 in gevaar komt door een te lage dekkingsgraad (< 105%).

Naar aanleiding van de gewijzigde risico-identificatie zijn ook deze risico's voorzien van een (bruto en netto) risico-inschatting en er zijn beheersmaatregelen aan gekoppeld. Deze beheersmaatregelen worden – voor zover nog niet aanwezig - geïmplementeerd met het oog op 2024 en over de werking van de beheersmaatregelen gaat vanaf dan ook maandelijks gerapporteerd worden door de projectleider Wtp.

De projectleider Wtp bespreekt hiertoe de risicoparagraaf maandelijks met de risicomanager van het fonds, daarna wordt de rapportage besproken in de CU&F en vervolgens in het bestuur van PPF APG. Halfjaarlijks worden opzet, bestaan en werking getoetst door de projectleider met een challenge door de risicomanager. De resultaten hiervan worden besproken met het bestuur van het fonds.

Risicomanagement bij pensioenuitvoerder

Buiten de hierboven genoemde risico's die te relateren zijn aan het project/de transitie naar de Wtp, is PPF APG tevens verantwoordelijk voor een beheerste en integere bedrijfsvoering van de uitbestede activiteiten. Hiertoe maakt PPF APG afspraken met de uitbestedingspartners en monitort deze afspraken.

PPF APG heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer uitbesteed aan APG Groep NV en haar dochterondernemingen (hierna: APG). De ambitie van APG is om bij alle medewerkers het risicobewustzijn in zijn/haar DNA te verankeren waardoor dit voor eenieder een vaste manier van werken is. De beheersing van risico's is op deze wijze een integraal onderdeel van de dagelijkse werkzaamheden. Hiermee is ook bij APG sprake van integraal risicomanagement. Middels het risicomanagement proces bewaakt APG de ontwikkeling van haar risicoprofiel ten opzichte van de risicobereidheid en worden risico's waar nodig vermeden, gemitigeerd of geaccepteerd.

Om tot een hoger niveau van een beheerste en integere bedrijfsvoering te komen, is het APG Integraal Risicomanagement Raamwerk opgezet (hierna: AIR). Het AIR bestaat uit de risicogovernance, de risicocultuur, het risicobeleid, de risicobereidheid, het risicomanagementproces en de risicorapportage. Het risico- en controle raamwerk is een belangrijk onderdeel van het risicomanagementproces.

De risicogovernance van APG is gebaseerd op het 'three lines of defense'-model. De eerste lijn wordt gevormd door de verschillende bedrijfsonderdelen en staven, die primair verantwoordelijk zijn voor het risicomanagement. Zij nemen risico's en zijn verantwoordelijk voor het beheersen van die risico's en het aantoonbaar in control te zijn over de processen. Daarnaast is er sprake van een tweedelijns rol in de vorm van een onafhankelijk gepositioneerde risicomanagement en compliance functie. De Interne Audit functie vervult de derdelijns rol.

Bij de inrichting van het programma om te komen tot de implementatie van de WTP is het model van 'three lines of defense' toegepast, zowel bij het fonds als bij de pensioenuitvoeringsorganisatie. De verwachting is dat de impact op het vermogensbeheer proces beperkt zal zijn. Dit blijkt uit de impactanalyse die daarvoor gemaakt is. Hoewel de impact naar verwachting beperkt zal zijn, is dit een integraal onderdeel van het programma geweest en is ook hier dit model doorgevoerd.

Daarnaast heeft APG binnen het programma Pensioen van Straks eerstelijns risicomanagement ingeregeld via de afdeling Kwaliteitsmanagement. De tweede en derde lijn zijn vanuit hun onafhankelijke positie binnen APG betrokken bij de risicobeheersing binnen het programma Pensioen van Straks (verder aangeduid als PvS).

Binnen het programma Pensioen van Straks wordt het reguliere risicomanagementproces van APG gevolgd. De risico's over het programma zijn in kaart gebracht middels risicologs. Dit betreft zowel de projectmatige risico's die de doelstelling van het programma in de weg staan, als de risico's ten aanzien van inhoudelijke programmadeliverables.

Per kwartaal wordt het actuele risicoprofiel bewaakt door het bijwerken van deze risicologs. Daarbij wordt het actuele risicoprofiel uitgedrukt, waarbij rekening wordt gehouden met de status van de huidige beheersing. Dit is een continue proces van identificeren, evalueren, beheersen en bewaken van de risico's van het programma. Over de toprisico's die buiten de risicobereidheid vallen wordt gerapporteerd, zowel binnen APG als naar ons als fonds via de kwartaal- voortgangsrapportage. Bespreking van deze rapportages tussen PPF en APG vindt plaats via Risk-to-Risk overleggen.

Om de risico's uit de risicologs te beheersen heeft APG drie categorieën van beheersing onderkend:

- 1) periodieke procesbeheersing, waarbij gesteund wordt op het structurele risico- en controleraamwerk vanuit het programma Pensioen van Straks. Hierbij wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van de risico- en controleraamwerken binnen APG;
- 2) eenmalige procesbeheersing, waarbij gesteund wordt op een specifiek ingericht controleraamwerk, zoals ten behoeve van de Agreed Upon Procedures met betrekking tot datakwaliteit;
- 3) mitigerende acties die tussentijds worden bepaald om risico's tijdig bij te sturen.

Om specifieke risico's ten aanzien van programma deliverables te beheersen worden bij APG daarnaast aanvullende werkzaamheden uitgevoerd door 1ste, 2de, 3de lijn en eventueel 4de lijn, in de vorm van review, challenges, risico-opinies en/of audits. Om deze werkzaamheden te clusteren en inzichtelijk te maken is door APG het House of Comfort opgezet. De uitkomsten van deze werkzaamheden worden middels de kwartaalrapportage met ons gedeeld en geven aanvullend comfort over de wijze waarop de risico's in het kader van het programma Pensioen van Straks worden beheerst.

In de hierna volgende paragrafen wordt voor een aantal onderwerpen een verdieping opgenomen in de vorm van een beschrijving, aangevuld met de gesignaleerde risico's en de wijze waarop deze beheerst worden.

2.a.1. Operationele- en IT-risico's (is onderdeel van operationeel risico PPF)

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de impact van WTP op de processen en IT en daar daaruit voortvloeiende risico's voor continuïteit en betrouwbaarheid. PPF APG heeft haar pensioenuitvoering (processen en IT) uitbesteed aan APG. De dienstverlening, met daaraan gekoppeld de daarvoor benodigde processen en systemen, wordt daarmee voor een belangrijk deel door APG uitgevoerd. De operationele en IT-risico's in de bestaande processen (lees: vóór transitie) worden afgedekt door het reguliere beheersingsmechanisme, zoals dat eerder in dit hoofdstuk beschreven is.

Als gevolg van de invoering van de WTP worden wijzigingen voorzien in processen, systemen, deelnemerscommunicatie en organisatie. De betreffende wijzigingen en de daaruit voortvloeiende risico's worden onderstaand beschreven.

PPF APG monitort of alle benodigde wijzigingen beheerst en integer plaatsvinden via voortgangsrapportages en SLA-rapportages.

Om de impact te bepalen van de invoering van de WTP heeft APG een impactanalyse uitgevoerd op basis van een indeling in bedrijfsfuncties. Daaruit blijkt dat de belangrijkste wijzigingen voortvloeiend uit de implementatie van de WTP betrekking hebben op onderstaande terreinen:

Bedrijfsfunctie		Impact als gevolg van
Deelnemer management	relatie	<ul style="list-style-type: none">• Uitbreiding zorgplicht• Extra keuzemogelijkheden (waaronder tzt opname ineens)• Ander stelsel (kapitalen)• Variabiliteit in uitkeringen
Premie en data collectie		<ul style="list-style-type: none">• Toewijzing van premies aan premie-onderdelen
Pensioen administratie		<ul style="list-style-type: none">• Be- en toerekenen individuele- en collectieve kapitalen• Toerekenen rendementen• Andere wijze van berekenen IP, OP en NP uitkeringen• Werkgeverportaal
Kapitaal-overdracht		<ul style="list-style-type: none">• Directe relatie tussen (som van) individuele en collectieve vermogens in de pensioenadministratie en de vermogensbeheerder(s)• Toerekenen van rendementen naar collectieve vermogens en cohorten.
Financiële accounting		<ul style="list-style-type: none">• Andere wijze van toerekenen van gelden
Asset management	Liability	<ul style="list-style-type: none">• Directere relatie tussen verplichtingen en het belegde vermogen

Naast de wijzigingen die plaatsvinden in bedrijfsfuncties en -processen, zal APG voor de uitvoering van de WTP een aantal administraties (en bijbehorende systemen) vervangen. Het betreft in het bijzonder de deelnemersadministratie, de polis- en kapitaaladministratie en de "Mijnomgeving". Nieuw te realiseren functies en systemen hebben betrekking op de kapitaaloverdracht en het invaren en ten behoeve van TWK mutaties specifieke invaarfunctionaliteit.

Door de vervanging van een aantal administraties tegelijk met de implementatie van de WTP heeft de invoering van de WTP slechts beperkt invloed op de bestaande IT-systemen of de daaraan gekoppelde bestaande dienstverlening vanuit APG in het oude stelsel. Deze zullen ten behoeve van de implementatie van de WTP dan ook slechts zeer beperkt worden aangepast.

Aanpassingen worden doorgevoerd ten behoeve van de transitiecommunicatie en daarnaast zullen alle aanspraken geautomatiseerd berekend moeten worden. Dat maakt dat de risico's in de bestaande dienstverlening door de implementatie van WTP verder niet substantieel wijzigen ten opzichte van de huidige situatie. De bestaande risicobepalende maatregelen en controls blijven gehandhaafd in de bestaande dienstverlening/processen, daar waar relevant worden deze bijgesteld om aan te sluiten op actuele ontwikkelingen.

Belangrijk risico van de implementatie van de WTP voor de operatie en de IT is gelegen in het parallel operationeel houden van de bestaande dienstverlening/processen naast het inrichten en operationeel houden van de nieuwe dienstverlening/processen tijdens de transitieperiode (lees: tijdens transitie). Voor de borging van de continuïteit van de **bestaande** dienstverlening/processen tijdens de inrichting van de WTP en de transitieperiode zijn door APG de onderstaande maatregelen genomen:

- Separate WTP programma-organisatie, los van de reguliere dienstverlening.
- Vroegtijdige uitbreiding van personeel bij de pensioenuitvoeringsorganisatie.
- Strakke prioritering van niet noodzakelijk functioneel onderhoud.
- Fasering van de implementatie voor de door APG bediende pensioenfondsen met een 'logische' opbouw in volume en complexiteit ('transitieschema').
- Gewijzigde en nieuwe processen worden allemaal in de nieuwe 'WTP-omgeving' geïmplementeerd. Bestaande processen in het 'oude' stelsel en in de thans gebruikte systemen van APG worden niet aangepast. Oude en nieuwe systemen en processen zijn daarmee gescheiden en de WTP heeft dus geen effect op de bestaande uitvoering (systemen, processen, organisatie).
- Het vervangen van een aantal systemen tegelijk, brengt bij de invoering van de WTP extra risico's met zich mee in benodigde specifieke kennis van deze systemen en veroorzaakt extra druk op de organisatie. Om deze risico's te mitigeren is door APG een aantal beheersingsmaatregelen genomen:
 - Strakke kwalitatieve en kwantitatieve resourceplanning die onderdeel uitmaakt van de reguliere businessplanning.
 - Het tijdig bij- en omscholen van personeel middels kennissessies en e-learning faciliteiten.
 - Een overall planning die continu gemonitord wordt (zie ook onderdeel technische uitvoerbaarheid).
 - Duidelijke prioritering voor de realisatie van WTP.
 - Overall planning en bewaking van de realisatie van de veranderkundige kant van de gehele transitie voor het huidige personeel van de uitvoeringsorganisatie (operational readiness).

APG heeft aan PPF APG toegezegd dat APG voor de nieuwe processen en systemen een aangepast beheersingsraamwerk zal inrichten, toegespitst op de nieuwe situatie. Op vergelijkbare wijze zoals in de huidige situatie zal een beheersingsraamwerk worden opgezet dat leidt tot een integere en beheerste bedrijfsvoering, wat aantoonbaar zijn weerslag zal krijgen in een nieuwe ISAE 3402 beschrijving en -rapportage, passend bij deze nieuwe opzet.

2.a.2. Wijzigingen in relatie pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerketen

De bestaande taken en verantwoordelijkheden van PPF APG, APG en de partijen in de vermogensbeheerketen veranderen door de invoering van de WTP in grote lijnen niet. Er is wel sprake van - voor nieuwe dienstverlening - noodzakelijke processen, waarbij bijbehorende communicatieproducten (b.v. 'brieven') en diensten (inhoudelijk) kunnen veranderen. Deze verandering kan voortvloeien uit wettelijke verplichtingen.

De *inhoud* van de pensioenadministratie verandert vanwege de overgang naar een ander pensioenstelsel, waarin persoonlijke pensioenvermogens in plaats van aanspraken worden geadmistreerd. Dat heeft gevolgen voor de inhoud, vorm en intensiteit van de dienstverlening aan onze deelnemers. Goede communicatie daarbij is een voorwaarde om het vertrouwen van de deelnemers te behouden. Op voor de deelnemer relevante momenten willen wij inzicht en duidelijkheid verschaffen over de transitie naar het nieuwe stelsel. Naast een soepele transitie streven we ernaar dat alle deelnemers begrijpen wat er voor hen verandert en waar nodig willen we handelingsperspectief bieden voor het maken van goede keuzes met betrekking tot hun pensioen.

Onze dienstverlening en communicatie is gebaseerd op de status die een deelnemer kan hebben en de daarvan afgeleide deelnemerskenmerken. Op basis van deze inzichten is en wordt de (transitie)klantreis (verder) vormgegeven.

Wij verwachten dat de informatiebehoefte van onze deelnemers zal wijzigen vanwege het ontstaan van persoonlijke pensioenvermogens en de koppeling met de beleggingen. Dat vergt ook andere expertise en kennis bij het directe klantcontact, dat verzorgd wordt door APG. De mensen bij APG die deze taken uitvoeren worden nader opgeleid en ondersteund door onze vermogensbeheerder APG AM.

In de vermogensbeheerketen zullen er aanpassingen komen ten aanzien van ALM studies, risicobereidheidsonderzoeken, cohortbepaling en Strategische Asset Allocatie.

Een nieuwe dimensie in de relatie tussen pensioenuitvoering en de vermogensbeheerketen is de bepaling van cohorten en doelgroepen en de periodieke uitlevering van data en informatie hieromtrent tussen deze partijen, via een nieuwe "middenfunctie" of "verbindingsfunctie". Hiertoe wordt een aantal, deels nieuwe, diensten en processen functioneel ingericht. APG is verantwoordelijk voor de realisatie van deze functionaliteit, rekening houdend met de specifieke eisen van PPF APG.

Van groot belang is hier de maandelijkse uitwisseling van gegevens omtrent (persoonlijke en collectieve) pensioenvermogens, cohorten, geprojecteerde uitkeringen, liquiditeitsstromen en rendementen en resultaten tussen de pensioenuitvoering en de vermogensbeheer partijen. De uitwisseling van gegevens tussen vermogensbeheer en pensioenuitvoering zorgt voor een nieuwe, grotere 'waardeketen' en de controlemaatregelen dienen hierop te worden aangepast.

Dit betreft de zogeheten "nieuwe koppelvlakken". PPF APG en APG zijn voornemens ons te conformeren aan de, door het SIVI, in opdracht van de Pensioenfederatie, datastandaard hieromtrent. De functionaliteit en inhoud van de data-uitwisseling is onafhankelijk van de betrokken (in of externe) vermogensbeheerpartij.

APG heeft ervoor gekozen de nieuwe functionaliteiten hiervoor in eigen beheer te ontwikkelen. Deze overwegingen zijn met PPF APG gedeeld. Het proces wat tot dit besluit heeft geleid is beoordeeld door zowel intern toezicht binnen APG als een externe partij (EY). Deze nieuwe en aangepaste dienstverlening vanuit APG en de transitie naar deze nieuwe situatie brengt een aantal risico's met zich mee. Deze risico's en de getroffen mitigerende maatregelen staan beschreven in de risico assessments

van het programma Pensioen van Straks van APG. APG legt hier verantwoording over af aan PPF APG en PPF APG monitort de implementatie van deze nieuwe functionaliteiten.

Hieronder een aantal van de belangrijkste maatregelen, die zijn genomen bij APG:

- De nieuw te ontwikkelen dienstverlening, processen en functionaliteit vallen onder het algemene beleid van APG inzake Risicobeheersing, toezichtkaders, cyber security, etc. Het besluitvormingsproces hieromtrent is getoetst door intern toezicht en een externe partij (EY).
- Beschrijving en vastlegging nieuwe en aangepaste diensten in de PDC heeft plaatsgevonden, met vastlegging van verantwoordelijkheden in een RACI. De bestaande SLA overeenkomsten zullen hierop worden aangepast.
- APG neemt alle nieuwe functionele onderdelen mee in een volledige ketentest.
- Er is een impactanalyse opgesteld t.a.v. de processen binnen APG-AM.
- Er is een impactanalyse opgesteld t.a.v. de te ontwikkelen processen binnen pensioenuitvoering
- APG heeft de intentie om de marktstandaard van SIVI/de Pensioenfederatie te volgen. PPF APG is akkoord gegaan met deze intentie.

2.a.3. [Wijzigingen in de belangrijkste bedrijfsprocessen van de pensioenuitvoerder \(Uitvoeringsrisico PPF\)](#)

Door de invoering van de WTP vinden er aanpassingen plaats aan de bedrijfsprocessen van PPF APG. Onze uitbestedingspartner APG is belast met de uitvoering van de belangrijkste aanpassingen in de bedrijfsprocessen.

Niet alleen om uiteindelijk invulling te geven aan de eisen vanuit de wetgeving. Maar ook om de deelnemer optimaal te kunnen (blijven) bedienen en een beheerste pensioenuitvoering te kunnen waarborgen.

De scope van de (noodzakelijke) proceswijzigingen komt niet alleen door de veranderingen vanuit de WTP, maar ook doordat APG een aantal (kritische) bedrijfsapplicaties zal vervangen ten behoeve van een toekomstbestendige en deelnemergerichte pensioenuitvoering (zie hiervoor hoofdstuk 2.a.1). Doordat bepaalde key applicaties in zijn geheel worden vervangen, is APG genoodzaakt de processen die ze ondersteunen ook opnieuw in te richten.

Deze wijzigingen worden gecoördineerd en uitgevoerd binnen het Programma PvS van APG. Vanuit dit programma wordt een ontwerpprincipes gevolgd dat waarborgen biedt voor de volledigheid en de juistheid van de door te voeren wijzigingen.

Het proceslandschap ten behoeve van de pensioenuitvoering is onderverdeeld in een aantal deelgebieden met daarin een indicatie van de impact als gevolg van de implementatie WTP:

Categorie	Toelichting
Deelnemer processen Procesimpact WTP: Hoog	<p>De deelnemer gerelateerde processen hebben betrekking op processen voor deelnemers die zich bevinden in zowel de opbouw als de uitkeringsfase. Deze processen richten zich met name op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De aanmelding en registratie van nieuwe deelnemers vanuit de werkgevers. • Het kunnen aanvragen, toekennen en herzien van het Ouderdomspensioen, het Nabestaandenpensioen en het Arbeidsongeschiktheidspensioen. • De registratie en het beheer op rechtsbepalingen dan wel life-events (zoals bijvoorbeeld scheiden of samenwonen). • Het uitbetalen van lopende en nieuwe pensioenen en het beheer op de daarbij behorende betaalgegevens. • Het registreren en administreren van het individuele pensioenkapitaal (op basis van premiebetalingen en behaalde rendementen). • Het uitvoeren van individuele waardeoverdrachten. • Het informeren en communiceren naar deelnemers conform wettelijke eisen (zoals Zorgplicht). <p>De impact van de WTP op de Deelnemerprocessen is hoog, dit komt mede door wijzigingen ten aanzien van het kapitaalbeheer maar ook door de aanpassingen die moeten plaatsvinden in de benodigde deelnemer communicatie na transitie. Daarnaast zorgt de keuze voor een compleet nieuwe polis- en kapitaaladministratie er voor dat alle uitvoeringsprocessen zoals hierboven beschreven opnieuw moeten worden ingericht binnen het proceslandschap.</p>
Werkgever processen Procesimpact WTP: Laag	<p>De werkgever gerelateerde processen richten zich op de werkgevers die aangesloten zijn bij het desbetreffende fonds/sector. De processen richten zich met name op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van een werkgeveradministratie inclusief het informeren en communiceren naar werkgevers. • Het ontvangen en verwerken van de maandelijkse pensioenpremies vanuit de werkgever. • Debiteurenbeheer en administratieve afhandeling hiervan. <p>De impact van de invoering WTP op de werkgever gerelateerde processen is beperkt. Er vinden bijvoorbeeld wijzigingen plaats in de manier waarop de premie wordt geadmistreerd, echter zijn dit beperkte aanpassingen in de onderliggende premie-administratie met een minimale impact op de pensioenuitvoeringsprocessen. Derhalve wordt dit als "laag" geclassificeerd.</p>
Verbindingsfunctie Procesimpact WTP: Hoog	<p>Zoals toegelicht in hoofdstuk 2.a.2. zal APG ook uitvoeringsprocessen inrichten om de verschillende allocaties naar de vermogensbeheerder(s) te faciliteren, maar ook de toerekening van de behaalde rendementen over de individuele en collectieve kapitalen te kunnen uitvoeren. Dit zijn nieuwe processen voor APG en derhalve is de impact als "hoog" geclassificeerd.</p>
Vermogensbeheer processen Procesimpact WTP: Laag	<p>Ten behoeve van de vermogensbeheerprocessen is er een analyse uitgevoerd op de impact van WTP op de uitvoering hiervan. De uitkomsten hiervan tonen aan dat de impact nihil tot laag is. Door de beperkte procesaanpassingen ten aanzien van vermogensbeheer is de impact hier als "laag" geclassificeerd</p>
Actuariële processen Procesimpact WTP: Midden	<p>De actuariële processen en bijbehorende systeem-ondersteuning zullen qua inhoud wijzigen – een deel zal komen te vervallen en er komen andere processen met andere informatie-'output' voor in de plaats. De complexiteit van de aanpassingen is beperkt, maar het aantal wijzigingen en de impact op organisatie (werkwijze, interne beheersing) is aanleiding om de impact als "midden" te classificeren.</p>
Client Reporting Procesimpact WTP: Midden	<p>Er is impact op de gecombineerde client reporting processen – met input van de financiële administratie, het vermogensbeheer (via verbindingsfunctie), de polis/kapitaal administratie en de actuariële informatie (zie hierboven). De cadans (maand/kwartaal/jaar cycli) zal niet wijzigen, maar inhoud en structuur van de PPF APG reporting en de informatie ten behoeve van verantwoording en het toezicht zullen veranderen.</p>

2.a.4. Wijzigingen in de governance

Er zijn nog geen wijzigingen voorzien in de governance van PPF APG als gevolg van de implementatie van de WTP. PPF APG zal begin 2024 een bestuursevaluatie uitvoeren en zal daarbij ook de organisatie, taak en bemensing van werkgroepen en commissies meenemen bij PPF APG.

Ook in de relatie met onze uitbestedingspartner APG voorzien wij geen wijzigingen bijvoorbeeld voor de inrichting/wijziging/beheer van systemen, processen en/of communicatieproducten. Derhalve zien wij geen aanvullende of nieuwe risico's in dit kader en zijn evenmin nieuwe beheersmaatregelen nodig.

2.a.5. Wijzigingen in de kostenstructuur

Vooraf

PPF APG had graag in het implementatieplan al meer inzicht gehad in de exacte gevolgen van de stelselwijziging voor de kosten. Voor onszelf en om dit inzicht te kunnen bieden aan fondsorganen en deelnemers. Voor PPF APG zijn de kosten van groot belang voor het bestaansrecht van het fonds. PPF APG heeft hier meermaals aandacht voor gevraagd bij APG en ook de Raad van Toezicht vraagt hier nadrukkelijk aandacht voor. Vooral nog heeft PPF APG hier echter nog geen afspraken over kunnen maken met APG. Het bestuur is voornemens om hier op korte termijn nadere stappen op te zetten. APG heeft wel guidance gegeven bij de te maken keuzes bij de vormgeving van de nieuwe pensioenregeling door sociale partners en PPF APG over de mate van complexiteit en of keuzes hierdoor in kwalitatieve zin al dan niet duurder zijn. PPF APG beschrijft daarom in deze paragraaf welke elementen er veranderen die mogelijk impact zullen hebben op de kosten.

BTW vervalt

In het nieuwe stelsel hoeft geen btw meer te worden betaald over de dienstverlening van APG. Hierdoor vervalt de btw over het fiduciaire advies, over de overlay en over de uitvoeringskosten. Dit gaat om circa € 600.000 per jaar.

Vermogensbeheerkosten

In de performancedialoog is aan de orde gekomen dat de kosten voor het vermogensbeheer in beginsel niet veranderen, tenzij PPF APG wijzigingen aanbrengt in de strategische asset portefeuille.

PPF APG heeft eind november 2023 de strategische asset allocatie vanaf 2025 vastgesteld, zie ook paragraaf 2d.4. De vermogensbeheerkosten wijzigen niet ten opzichte van de normportefeuille uit het beleggingsplan in 2023. De vermogensbeheerkosten nemen wel toe ten opzichte van de begrote kosten na de voorgenomen totale afbouw van private equity².

Uitvoeringskosten

Nu alle fondsen hun pensioenregelingen moeten aanpassen vanwege de stelselwijziging, ontstaan er nieuwe kansen voor APG om de dienstverlening voor de 8 fondsen waarvoor APG de uitvoering verzorgt meer te standaardiseren en daarmee schaalvoordelen te realiseren. APG maakt daartoe onderscheid tussen basisdienstverlening, aanvullende dienstverlening en maatwerk in een modulaire regeling.

Bij deze regeling is o.a. rekening gehouden met de (verwachte) wensen en eisen vanuit de bij APG aangesloten pensioenfondsen, waaronder dus ook PPF APG. Uitgangspunt is dat in deze regeling voldoende mogelijkheden beschikbaar zijn om deze te laten aansluiten bij de voor ons fondsspecifiek relevante en gewenste uitgangspunten en doelstellingen.

Bij basis en aanvullende dienstverlening betreft het gestandaardiseerde dienstverlening die aan de verschillende klanten van APG wordt aangeboden. Hierbij hebben we als fonds de mogelijkheid om fonds specifieke keuzes te maken. De BASIS is een pakket van producten en diensten waarmee de

² Dit komt door een verschuiving naar wat duurdere categorieën als real estate en alternative credit. Voor deze verschuiving is gekozen om de risico's zoveel mogelijk te beperken bij een zelfde netto rendement. Naast vermogensbeheerkosten zijn ook performance fees belangrijke kostendrijvers. De totale te verwachten kosten nemen hierdoor nog steeds af ten opzichte van de situatie dat private equity niet zou zijn afgebouwd.

uitvoering van de regeling mogelijk is. Het BASIS-pakket zal tegen een marktconform tarief in rekening worden gebracht.

In AANVULLEND zijn keuzes opgenomen voor extra dienstverlening en mogelijkheden om de kwaliteit van de dienstverlening verder te verhogen. Aanvullende keuzes worden tegen een meerprijs in rekening gebracht. Er kunnen zich situaties voordoen waarin maatwerk voor het fonds noodzakelijk is vanwege het unieke karakter van het fonds en/of haar regeling. Alsdan zullen de werkzaamheden apart in rekening worden gebracht.

APG heeft bij de advisering aan de sociale partners en aan het fonds informatie verschaft over deze onderverdeling van de dienstverlening, zodat sociale partners en het fonds deze informatie konden meewegen bij de keuzes voor de toekomstige pensioenregeling. Voorkomen van complexiteit is een van de gezamenlijke guiding principles van sociale partners en het fonds, mede vanwege het belang dat er door beide partijen wordt gehecht aan lagere kosten.

BASIS

Sociale partners en het fonds hebben daarom op een groot aantal punten gekozen voor aanpassingen in de huidige regeling, zodat kan worden aangesloten bij de basisdienstverlening en zodat onnodige complexiteit wordt voorkomen. Enkele voorbeelden:

- We stoppen met nettopensioen en in beginsel ook met vrijwillig bruto bijsparen.³
- We conformeren ons aan diverse details van de regeling, zoals de ingangsdatum van het ouderdomspensioen en de regels rondom vervroegen en uitstellen
- We sluiten ook voor de nieuwe financiële opzet aan bij de basis van de modulaire regeling.

AANVULLEND

Een belangrijke uitzondering geldt voor het arbeidsongeschiktheidspensioen dat geen onderdeel uitmaakt van de standaard van de modulaire regeling, maar wat nu en straks een essentiële arbeidsvoorwaarde is.

WET

Daarnaast leiden de veranderingen in de wet tot diverse vereenvoudigingen in de dienstverlening. Zo zal het jaarlijkse advies over premie en toeslagen vervallen. Ook vervallen herstelplannen, toetsing van fiscale begrenzings, individueel bijhouden van indexatieachterstanden, studieverklaringen, intentieverklaringen, et cetera. Ook wordt het partner en wezen begrip geüniformeerd. Nieuw zijn de vijfjaarlijkse toetsing van de financiële opzet inclusief risicopreferentieonderzoek onder de deelnemers en striktere eisen ten aanzien van de klachtenadministratie en keuzebegeleiding. Ook de verbindingfunctie is nieuw.

Nog te nemen stappen

PPF APG en APG hebben afgesproken in 2024 nadere afspraken te maken over een aangepaste service level agreement inclusief de door APG in rekening te brengen kosten. We koersen daarbij op het tweede kwartaal 2024.

³ Een uitzondering geldt als de dekkingsgraad bij invaren tussen 105% en 110% zal zijn. Dan zal de werkgever een extra compensatie verzorgen voor afschaffen van de doorsneesystematiek buiten de pensioensfeer. We vinden het van belang dat deelnemers er dan voor kunnen kiezen deze compensatie aan te wenden voor hun pensioen als zij dat wensen.

Transitiekosten

Het betreft hier de kosten die gemaakt worden door APG in de voorbereiding naar de transitie en voor de nazorg van deze transitie. Hierbij wordt door APG onderscheid gemaakt tussen drie soorten transitiekosten. 1) De extra kosten voor de advisering rondom de WTP, 2) eenmalige fonds specifieke kosten die moeten worden gemaakt voor bijvoorbeeld dataschoning, het invaren en de communicatie rondom de transitie naar werkgevers en deelnemers, 3) de programmakosten van het Pensioen van Straks programma. De kosten als bedoeld onder 3) worden door APG zelf genomen.

De kosten als bedoeld onder 1) en 2) zijn cq. worden door APG in rekening gebracht bij het fonds. Over 2022 en 2023 zijn dit de volgende bedragen:

Activiteit	Kosten
Advisering	€ 136.125
Kosten inwaarstraat	€ 36.300
Data voorbereiding	€ 84.700
Change activiteiten	€ 73.356
Ondersteuning project	€ 217.800

De verwachte kosten die door APG in rekening gebracht worden bij het fonds over 2024 zijn:

Activiteit	Kosten
PvS - Advisering	€ 112.500
PvS - Inwaarstraat	€ 20.000
PvS – Data preparation	-
PvS – Data onder regie	€ 100.000
PvS – Programmamanager	€ 100.000
PvS - Invaren	€ 33.000
PvS – WTP Communicatie	€ 3.000
PvS – Inrichten TWK	€ 8.000

Fondskosten

De Commissie Uitbesteding & Financiën maakt gebruik van externe expertise om naast reguliere onderwerpen ook te ondersteunen bij Wtp aangelegenheden. Hiervoor is een inhuur fee van toepassing, zijnde - €121.000. Het fonds zal ook een bijdrage worden gevraagd in de nieuw op te richten externe geschillencommissie.

Na het moment van invaren

Na het moment van invaren zullen de kosten van APG voor het fonds een optelsom zijn van de volgende componenten:

- I. Uitvoering van de regeling:
 - a. BASIS > kosten voor de uitvoering van de regeling
 - b. Aanvullende keuzes > kosten voor de gemaakte aanvullende keuzes op het gebied van extra dienstverlening dan wel andere invulling van kwaliteit. Bij deze aanvullende keuzes is ook de zogenaamde verbindingfunctie opgenomen. Deze zorgt voor de informatie-uitwisseling tussen vermogensbeheerder en uitvoerder.
 - c. Maatwerk (indien van toepassing)
- II. Transitiekosten > dit zijn de kosten voor de nazorg van de transitie die specifiek voor het fonds moeten worden gemaakt, specifieke communicatie maakt hier onderdeel van uit
- III. Tijdelijke dienstverlening > dit zijn kosten voor werkzaamheden die naar verwachting tijdelijk zijn en worden veroorzaakt door de overgang naar de WTP. Te denken valt aan mutaties met terugwerkende kracht en eventuele klachten en claims vanwege de transitie naar het nieuwe stelsel.

2.b. Oordeel op technische uitvoerbaarheid

2.b.1. Haalbaarheidsanalyse

Onze sociale partners hebben een nieuwe pensioenregeling afgesproken, binnen de kaders van de Wtp. Als fonds hebben wij de haalbaarheid hiervan beoordeeld, alvorens tot besluitvorming over te gaan. De uitvoeringsorganisatie APG heeft voor dit doel een zogeheten uitvoeringstoets gedaan. Waarbij de pensioenregeling en financiële opzet beoordeeld is op 'maakbaarheid en haalbaarheid' van de voorgenomen besluiten. Daarbij heeft APG ook de begrijpelijkheid en uitlegbaarheid van de pensioenregeling voor onze deelnemers beoordeeld.

Deze bevindingen zijn voorafgaand aan het definitieve besluitvormingsmoment met de commissie communicatie en pensioenen en het bestuur van PPF APG besproken. Vanuit de beoordeling door APG en na interne consultatie door de commissie communicatie en pensioenen zijn er geen belemmeringen vastgesteld die om in te varen per 1-1-2025.

APG is nadrukkelijk betrokken geweest bij de beoordeling van de haalbaarheid. Daarbij heeft APG gekeken naar mogelijke afwijkingen ten opzichte van de eerdergenoemde modulaire regeling. De modulaire regeling zelf is bij de totstandkoming reeds beoordeeld op maakbaarheid en haalbaarheid. Vanuit die regeling is APG namelijk alvast – ruim voor de finale besluitvorming vanuit wetgeving als ook die van onze sociale partners en de opdracht aanvaarding door ons als fonds - gestart met de ontwikkeling van een 'raamwerk' voor pensioenregelingen. Dit heeft als basis gediend voor de nieuwe producten, diensten, processen en de automatisering daarvan.

De ontwikkeling van deze modulaire regeling met een aantal voor ons belangrijke PPF APG-specifieke kenmerken en de (voorlopige) implementatie daarvan in processen en systemen is gedaan op basis van de beschikbare informatie en toelichting zoals beschreven in de wetgeving en steeds bijgesteld bij nieuwe informatie over bijvoorbeeld (lagere) wetgeving en de interpretatie daarvan.

Op basis van de conclusies uit de uitvoeringstoetsen zijn wij met APG in overleg gegaan en hebben waar nodig bijgestuurd. Inzet is en blijft onverkort een kosten efficiënte, zorgvuldige en correcte uitvoering van het afgesproken pensioenreglement, die een voorwaarde is voor het noodzakelijke vertrouwen van de deelnemers in de nieuwe wet en in ons als fonds.

2.b.2 Stappen en tijdslijn voor gereedmaken IT systemen & Haalbaarheidsrisico's en beheersingsmaatregelen

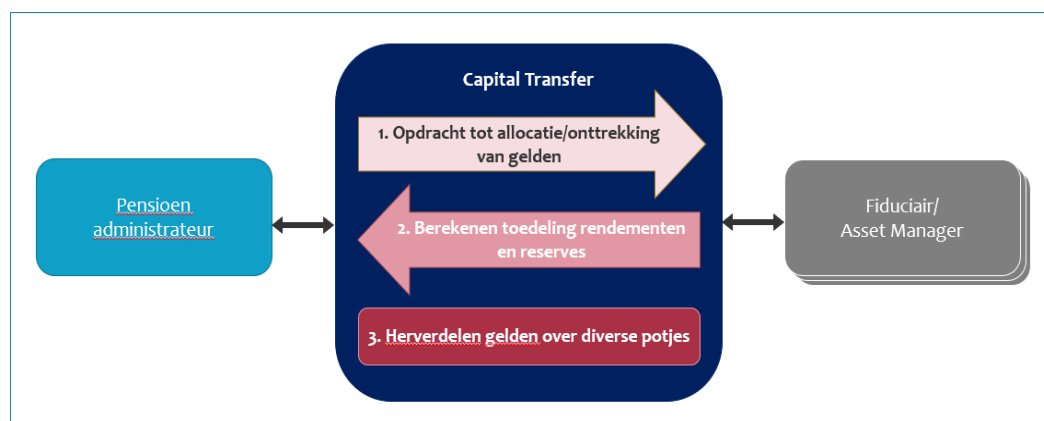
Zoals eerder vermeld heeft/zal APG een aantal IT-systemen vervangen en/of wijzigen. Deels ontstaan nieuwe systemen als gevolg van een hechtere koppeling tussen vermogensbeheerder en de pensioenadministratie. APG rapporteert aan de commissie uitbesteding en financiën over de voortgang van de implementatie van deze nieuwe systemen:

Administratie/functie	Type IT-oplossing
Deelnemer-administratie	In te richten Pakketoplossing van Festina Finance B.V.
Polis/kapitaaladministratie	In te richten Pakketoplossing van Festina Finance B.V.
Workflow Management	Workflow platform Camunda
Verbindingsfunctie	APG eigen bouw
"Mijn fonds"	APG eigen bouw
Invaarstraat	Uitbesteding aan Data Excellence BV
PRINS (incassosysteem)	APG eigen bouw

De Verbindingsfunctie (engels: capital transfer) omvat de volgende hoofdprocessen:

Drie hoofdprocessen binnen de Capital Transfer capability

[Weergave van de hoofdprocessen van de Capital Transfer](#)

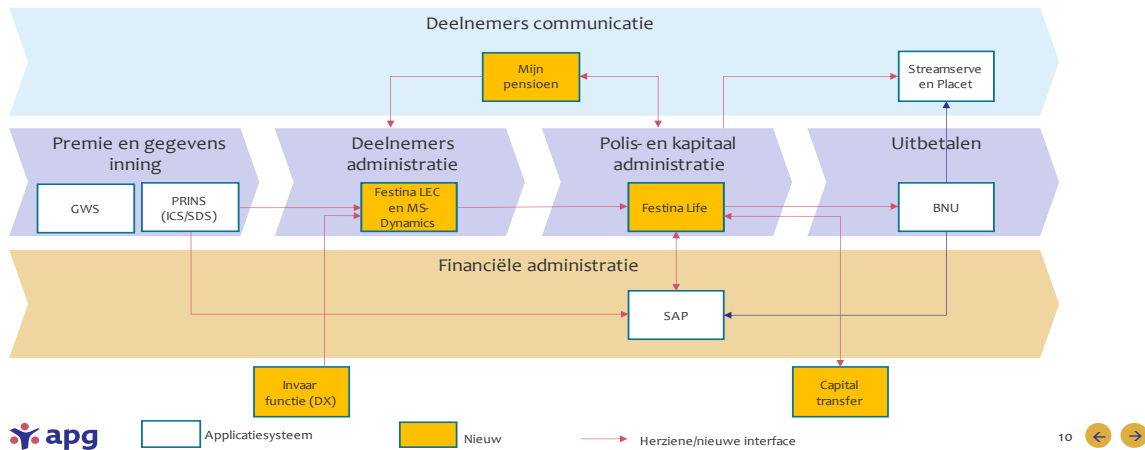

De nieuwe applicatiesystemen worden ingepast in het bestaande landschap, waarbij de bestaande interfaces tussen de afzonderlijke systemen maximaal hergebruikt worden. Met uitzondering van delen van de "invaarstraat" worden alle IT-oplossingen onder directe verantwoordelijkheid van APG gehost.

De invaarstraat is de combinatie van technische componenten om aanspraken en bijbehorende gegevens te migreren naar een Wtp administratie. PPF APG is en blijft in nauwe afstemming met APG over de voortgang en eventuele knelpunten in de realisatie.

Hieronder is een globale weergave van het gewijzigde landschap voor het nieuwe pensioencontract opgenomen:

Globale (vereenvoudigde) weergave gewijzigd landschap voor nieuwe pensioencontract

De sociale partners hebben gekozen voor de SPR-regeling. APG heeft dan ook voor de realisatie van de systemen alles erop gericht om de uitvoering van de SPR-regeling voor ons als fonds tijdig te realiseren (hier: **1 januari 2025**). Met APG heeft afstemming plaatsgevonden over de maakbaarheid en haalbaarheid van deze planning. Uiteraard blijft PPF APG met APG de voortgang van de implementatie monitoren en zullen in onderling overleg mitigerende maatregelen genomen worden indien deze implementatie op enigerlei wijze in gevaar komt.

APG maakt voor de realisatie van de processen en systemen gebruik van de voor haar bekende reguliere risicobeheersingsmechanismen. Daarbij moet gedacht worden aan de bestaande IT governance, het werken met architectuurdocumenten, een toetsing van designs, de inzet van subject matter experts en multidisciplinaire teams en een gedegen ontwikkel- en exploitatieproces.

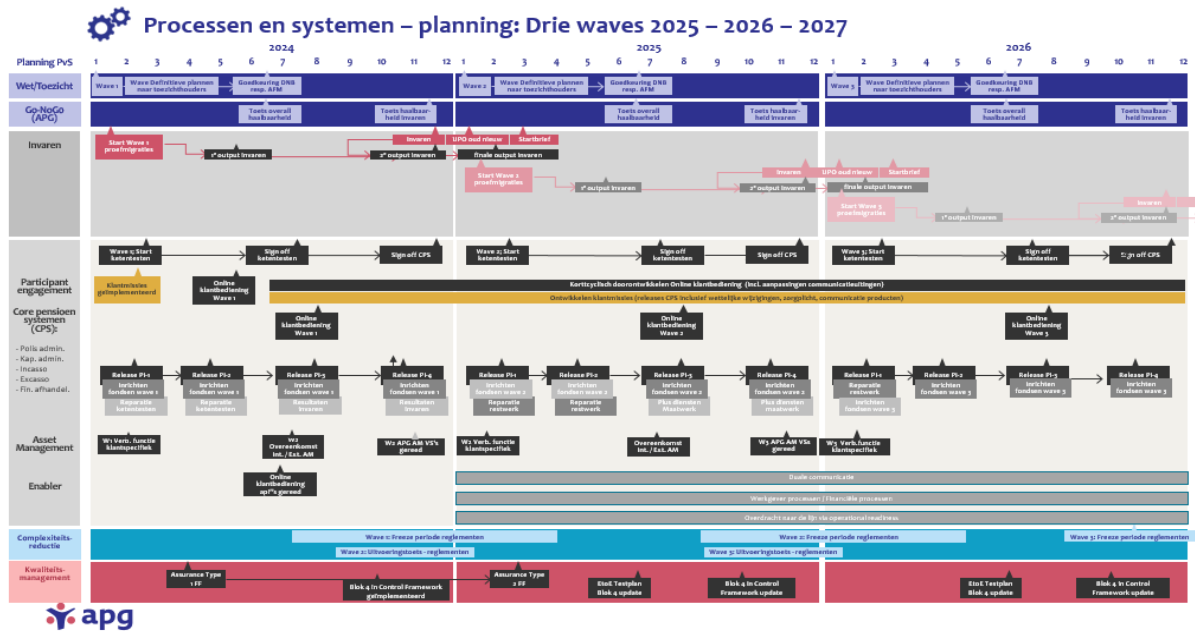
Naast de reguliere beheersing is in het kader van het Pensioen van Straks programma voor de invoering van de WTP ook een House of Comfort (HoC) ingericht. Het HoC heeft als doel om comfort te verlenen over belangrijke opleveringen binnen het programma en deelt deze 1e, 2e, 3e of 4e lijn producten met PPF APG. Dit is reeds eerder in dit implementatieplan beschreven bij de inleiding op de risicobeheersing.

De scope van werkzaamheden die gedaan moeten worden om succesvol invulling te geven aan de dienstverlening conform WTP, is door APG gevisualiseerd in een planning (zogenoemde GRIP planning). Hier wordt over tijd weergegeven wat de belangrijkste stappen en mijlpalen zijn om tijdig de nieuwe regelingen in het kader van de WTP geïmplementeerd te hebben.

Processen zijn bij APG in een zodanige volgorde gerealiseerd dat de belangrijkste processen als eerste geprioriteerd zijn (klantreizen, met Pensioen gaan, overlijden etc).

Op basis van een kwartaalplanning wordt periodiek bepaald welke onderdelen opgepakt dienen te worden en wie/wat hiervoor benodigd is. Op wekelijkse basis wordt de voortgang van de planning gemonitord en wordt de scope van werkzaamheden afgezet tegen de beschikbare tijd. Op deze manier wordt op wekelijkse basis de voortgang en haalbaarheid gemonitord.

Er zijn kritische mijlpalen geïdentificeerd in de planning, APG houdt PPF APG op de hoogte van het behalen van deze mijlpalen. Zowel op maandelijkse als op kwartaal-basis rapporteert APG hierover aan het fonds. Daarbij komen ook de eventueel door PPF APG specifieke wijzigingen/aanpassingen/aanvullingen in de systemen en processen aan bod.

Geen wijzigingen - Vastgesteld 2023-01-12

2.c. Uitbestedingsrisico

2.c.1. Wijze van Betrokkenheid transitiepartners

Zoals uit de beschrijving van de programma-organisatie blijkt is onze uitbestedingspartner APG als belangrijkste transitiepartner nauw betrokken bij de voorbereidingen en de realisatie van de implementatie van het nieuwe stelsel voor PPF APG, zoals die voorzien is op 1 januari 2025.

Via APG zijn ook diverse onder-uitbestedingen relevant voor de transitie.

2.c.2. Belangrijkste afspraken uitbestedingspartijen

Algemeen

PPF APG is verantwoordelijk voor juistheid, volledigheid en tijdigheid van de implementatie van het nieuwe stelsel voor de bij haar aangesloten (gewezen) deelnemers en de transitie van de pensioenaanspraken naar persoonlijke pensioenvermogens. Dit betekent dat weliswaar een belangrijk deel van de transitie-werkzaamheden zijn uitbesteed aan APG – en via APG aan haar onderaannemers – maar dat PPF APG eindverantwoordelijk is voor alles wat met de transitie te maken heeft.

APG borgt dat PPF APG kan voldoen aan alle gestelde uitbestedingsregels.

Om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen zijn tussen PPF APG en APG een reeks afspraken gemaakt:

- APG hanteert een Third party management beleid, waarbij fondsen tijdig worden geïnformeerd en PPF APG door APG regelmatig op de hoogte wordt gehouden van de onder-uitbestedingen van APG, zowel voor de ‘reguliere business’ als voor de transitiewerkzaamheden.
- PPF APG wordt over alle nieuwe onderaanbestedingen tijdig geïnformeerd. Daar waar deze onderaanbestedingen en/of partnerships een strategisch karakter hebben wordt PPF APG ook vroegtijdig over de te doorlopen processtappen geïnformeerd opdat PPF APG indien gewenst een eigen risicoafweging kan maken en aanvullende maatregelen kan treffen.
- Ieder kwartaal ontvangt PPF APG van APG de lijst met uitbestedingen en partnerships die voor het fonds relevant zijn (zie bijlage).

Transitie

APG zorgt periodiek voor adequate informatie over planning, voortgang, eventuele issues die optreden en bijbehorende mitigerende maatregelen om juistheid, tijdigheid en/of volledigheid van de implementatie van de WTP voor PPF APG blijvend te kunnen borgen. Daartoe ontvangen wij maandelijks een voortgangsrapportage die inzage geeft in de overall voortgang van APG als geheel en voor PPF APG specifieke onderdelen.

Indien APG van PPF APG een bijdrage verwacht bij de mitigatie van issues, dan wordt dit tijdig gemeld en vindt overleg plaats over de wijze waarop deze bijdrage ingevuld kan/moet worden.

Indien PPF APG van APG nadere stappen verwacht, dan vindt hier eveneens tijdig overleg over plaats. Een overleg waarin bovenstaande en/of andere programma-relevante onderwerpen afgestemd worden vindt periodiek plaats, waarbij de frequentie en intensiteit van de overleggen toenemen, naarmate de implementatiedatum per 1-1-2025 dichterbij komt.

2.c.3. Overzicht uitbestedingen- en onder uitbestedingen (inclusief strategische partnerships)

PPF APG heeft haar pensioenuitvoering uitbesteed aan APG. De afspraken in het kader van deze uitbesteding zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA is voor de dienstverlening tijdens de transitieperiode aangevuld met specifiek voor de transitie gemaakte afspraken. De uitbestedingen en strategisch ingekochte diensten zijn opgenomen in de SLA.

Via een periodieke klantrapportage wordt uitvoering gegeven aan het betreffende hoofdstuk uit de SLA inzake uitbestedingen en strategisch ingekochte diensten. Het pensioenfonds is verantwoordelijk voor haar uitbesteding aan APG en blijft daardoor (eind)verantwoordelijk voor de werkzaamheden die APG op haar beurt weer aan externe partijen verder uitbesteed. APG borgt dat het pensioenfonds kan voldoen aan de gestelde uitbestedingsregels conform de Pensioenwet.

PPF APG heeft haar vermogensbeheer uitbesteed aan APG AM. Ook deze uitbestedingsafspraken zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA zal voor de dienstverlening tijdens de transitieperiode aangevuld worden met specifiek voor de transitie gemaakte afspraken.

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van alle uitbestedingen van APG aan derden die voor de reguliere uitvoering en de transitiewerkzaamheden van toepassing zijn. Specifiek met het oog op de transitie naar de Wtp lichten wij 2 onderuitbestedingen verder toe:

- **Festina Finance** Dit betreft software die gebruikt wordt voor de kapitaal- en polis administratie in het nieuwe stelsel. Het betreft een in Denemarken ontwikkeld standaardpakket voor de pensioenmarkt, gericht op beschikbare premieregelingen. PPF APG is gedurende het hele traject van marktverkenning (van longlist naar shortlist) en de uiteindelijke keuze van deze software geïnformeerd. Daarbij zijn ook de overwegingen gedeeld die uiteindelijk tot de keuze hebben geleid. Het totale proces is beoordeeld door een externe adviseur (EY) en de uitkomst van deze beoordeling is met PPF APG gedeeld. Gegeven het belang van deze keuze is de besluitvormingsdocumentatie gedeeld met en beoordeeld door DNB.
- **Data eXcellence BV (DX)** Dit betreft inhuur van software, hosting van deze software op hun infrastructuur en het leveren van expertise. De ondersteuning is nodig voor het invaren en omzetting van data vanuit het bestaande systeem Lifetime naar het nieuwe systeem (Festina Finance), inclusief de daarvoor benodigde invaarberekeningen. Ook voor dit onderdeel geldt dat PPF APG vroegtijdig op de hoogte is gebracht van de overwegingen die hebben geleid tot de inzet van deze oplossing en dat gaandeweg het selectie- en implementatietraject afstemming heeft plaatsgevonden.

2.d. Financiële risico's

2.d.1. Inleiding

Voor de transitie naar de WTP geldt een absolute ondergrens voor de dekkinggraad van 90%. In aanvulling op de absolute ondergrens van 90% hebben de sociale partners op basis van diverse berekeningen vastgesteld dat voor een evenwichtige transitie naar het nieuwe contract het noodzakelijk is dat de (marktwaarde) dekkinggraad van PPF APG op dat moment ten minste 105% en bij voorkeur minimaal 110% bedraagt. Het bestuur van PPF APG heeft deze ondergrenzen overgenomen.

Als de dekkinggraad toch lager zou uitkomen, dan zijn nieuwe onderhandelingen tussen sociale partners benodigd. Daar komt bij dat PPF APG ten tijde van de besluitvorming over het nieuwe pensioencontract over een hogere dekkinggraad beschikt (120-125%). Het bestuur en sociale partners hebben vastgesteld dat bij deze dekkinggraad een groot deel van de gestelde transitiedoelen (in enige mate) kunnen worden behaald. Daarmee zou invaren bij een dekkinggraad van rond de 120% de voorkeur verdienen.

Een veel hogere dekkinggraad leidt niet per se tot een evenwichtiger transitie, waar een lagere dekkinggraad wel direct leidt tot een minder gunstige transitie. Dit is aanleiding geweest om te onderzoeken hoe deze gunstige uitgangspositie kan worden beschermd binnen realistische randvoorwaarden (denk aan kosten, haalbaarheid en uitlegbaarheid). Besluitvorming hierover is opgenomen in paragraaf 2.d.4.

Transitie-FTK

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2024 geen gebruik te maken van het transitie FTK met de volgende argumenten: de verwachte inspanning (vanuit de uitvoerder en het fonds) weegt in tijd en geld niet op tegen de verwachte baten.

Ook ligt dit besluit in lijn met het belang van het beschermen van de invaardekkinggraad.

Daarnaast was de omvang van de prijsinflatie over de eerste helft van 2023 beperkt, waardoor het positieve indexatieverschil bij toepassing van het transitie-FTK ook als beperkt werd gezien.

Mocht er middels de verwachte AMVB toch ruimte komen om zonder overbruggingsplan en transitie-FTK toch meer te kunnen indexeren dan zal het bestuur dit overwegen bij de besluitvorming over de indexatie per 1 januari 2024.

2.d.2. Financiële risico's transitie

Bij de financiële risico's draait het om de ontwikkeling van vermogen en verplichtingen, mede tot uitdrukking komend in de dekkingsgraad. Welke financiële risico's daarbij spelen is niet nieuw, alleen de omgeving waarin we daar nu naar kijken i.c. de transitie naar een nieuw pensioencontract natuurlijk wel. Hierdoor wegen neerwaartse risico's nu sterker dan verlies van opwaarts potentieel.

Afhankelijk van de invaardekkingsgraad (dekkingsgraad op moment van de transitie) kunnen de geformuleerde transitiedoelen in meer of mindere mate worden bereikt. Gegeven de relatief hoge dekkingsgraad ten tijde van de besluitvorming omtrent het nieuwe contract kunnen naar verwachting alle doelen (deels) vervuld worden. Zodoende is besloten om een deel van de financiële risico's in de transitieperiode te reduceren.

Met de reductie van het rente- en aandelenrisico als onderdeel van de bescherming van de dekkingsgraad in de transitieperiode, zijn de belangrijkste financiële risico's aanzienlijk beperkt. Zo is het risico dat door een rentedaling de dekkingsgraad fors daalt en de transitiedoelen niet vervuld kunnen worden, of in het uiterste scenario niet ingevaren kan worden, sterk gereduceerd. Ook het risico op de dekkingsgraad dat aandelen dalen is met de afbouw van het aandelenrisico gereduceerd. Dit blijkt ook uit onderstaande risico-inschatting zoals ook in de ERB is opgenomen.

Risico	Bruto			Netto			Acceptabel
	Kans	Impact	Risico	Kans	Impact	Risico	
PPF APG kan als gevolg van een fors gedaalde dekkingsgraad niet invaren.	2	5	10	1	3	3	Ja
De werkgever moet als gevolg van een te lage dekkingsgraad bijspringen door een eenmalige compensatie om te kunnen invaren.	3	4	12	2	2	4	Ja
De evenwichtigheid van het invaren verslechtert door een lagere dekkingsgraad.	4	3	12	3	1	3	Ja

Toch blijven ook met de gekozen bescherming van de dekkingsgraad financiële (en andere) risico's aanwezig tijdens de transitieperiode. PPF APG heeft beoordeeld dat de resterende financiële risico's in de transitieperiode acceptabel zijn. PPF APG is zich bewust dat met de gekozen bescherming van de dekkingsgraad slechts een deel van de risico's deels zijn gereduceerd, maar acht de resterende kans op een lagere dekkingsgraad acceptabel.

Overigens kan naast de rente ook nog de inflatie, in samenhang met de gemiste indexatie, een rol spelen. Dit komt tot uitdrukking in het indexatiebeleid tijdens de transitieperiode, waarin bewust wordt gekozen voor een prudente houding met betrekking tot indexatie om te voorkomen dat aan de ene kant de dekkingsgraad wordt beschermd terwijl deze aan de andere kant daalt door verleende indexatie.

Tot slot hangt nog een bijzonder risico samen met het invaren, vanwege de omrekening van de individuele (db-)pensioenaanspraken en -rechten naar persoonlijke (dc-) pensioenvermogens en dat is het datarisiko. Maar dat (beschikbaarheid en kwaliteit van data) is een apart thema/onderdeel, volgens de concept beleidsuiting implementatieplan van DNB en beschreven in paragraaf 3.a van dit implementatieplan.

2.d.3. Scenario analyses bij schokken tijdens transitieperiode

Sociale partners hebben overeenstemming bereikt over invaren vanaf een dekkingsgraad van 105%. Onder deze dekkingsgraad zullen zij opnieuw in onderhandeling treden over de invaarafspraken. Daarbij hebben zij onderzocht wat de impact is van verschillende renteschokken op de gemaakte afspraken. Hun conclusie is dat de gemaakte afspraken blijven gelden bij hogere en lagere rentestanden, zolang de dekkingsgraad boven 105% ligt op moment van invaren. Daarbij is een range onderzocht van een rente plus en min 200 basispunten ten opzichte van de rente per 30-06-2023. Het bestuur onderschrijft de conclusie dat bij deze rentestanden nog steeds sprake is van een evenwichtige transitie. Wanneer de rente buiten deze bandbreedte valt, zal dat niet direct aanleiding zijn om niet in te varen, maar zal wel worden onderzocht of deze conclusie nog steeds stand houdt.

Bij dekkingsgraden boven 105% hebben sociale partners per dekkingsgraadniveau uitgewerkt hoeveel budget per doelstelling wordt ingezet. Het bestuur heeft daaropvolgend de evenwichtigheid van de gemaakte afspraken beoordeeld.

Vervolgens heeft het bestuur middels ALM-analyses onderzocht wat de impact van marktrisico's op de dekkingsgraad is tot aan het invaarmoment van 1-1-2025. Op basis van deze analyses heeft PPF APG besloten om tijdelijk risico's af te bouwen tot aan het invaarmoment, om zodoende de kans op een succesvolle transitie te vergroten. Deze besluiten worden in de hierop volgende paragraaf verder uitgewerkt.

2.d.4. Aanpassingen beleggingsbeleid

PPF APG heeft twee type aanpassingen van het beleggingsbeleid voor ogen tijdens de transitieperiode. Allereerst heeft PPF APG gekozen voor aanpassingen in de renteafdekking en de allocatie naar aandelen om de dekkingsgraad tijdelijk te beschermen richting het invaarmoment. Ten tweede zijn er aanpassingen die PPF APG mogelijk al in de transitieperiode wil uitvoeren met oog op het strategisch beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract.

Dekkingsgraadbescherming

Voor wat betreft de aanpassingen ten behoeve van de bescherming van de dekkingsgraad heeft PPF APG gekozen om het renterisico tot het invaarmoment te reduceren via een verhoging van de renteafdekking (door middel van het aankopen van renteswaps) naar 80% en het bevriezen van de neerwaartse triggerniveaus in de rentestafel.

Daarnaast is ook gekozen om het aandelenrisico tot het invaarmoment te reduceren door een deel (35%) van de allocatie naar Equity Developed en Equity Emerging af te bouwen (deels via fysieke afbouw en deels via derivaten). Het uitgangspunt hierbij is het beschermen van de gunstige situatie met de huidige dekkingsgraad, en daarmee directe bescherming tegen neerwaartse risico's. Dit betekent ook dat ten behoeve van dit doel (tijdelijk) minder waarde wordt gehecht aan het opwaartse potentieel.

In de besluitvorming rondom de tijdelijke bescherming van de dekkingsgraad is veel aandacht besteed aan evenwichtige belangenafweging. Hoewel dit sowieso aanleiding was om bescherming van de dekkingsgraad te onderzoeken, speelt het ook een rol in de keuze voor neerwaartse bescherming waarbij opwaarts potentieel wordt opgegeven.

Het opgeven van een deel van het opwaarts potentieel om het neerwaarts risico af te dekken heeft namelijk een verschillende impact op deelnemers. Zo zijn jongeren gegeven hun lange horizon gebaat bij een hoger rendement, terwijl gepensioneerden juist baat hebben bij een lager risico.

Zoals uit de berekeningen blijkt leidt een afbouw van zakelijke waardenrisico tot een licht lagere mediane dekking, maar vooral tot een lager risico op een dekking $< 105\%$ en een grotere kans op een dekking niet veel lager dan het huidige niveau. Een lage kans op een dekking $< 105\%$ en het liefst niet veel lager dan de huidige dekking heeft waarde met oog op de transitie. Gezien de transitiedoelen die (deels) vervuld kunnen worden, is er met de huidige dekking sprake van een evenwichtige transitie.

Anderzijds leidt een hogere dekking per 1-1-2025 vooral tot een grotere solidariteitsreserve, wat niet per se in het belang is van de deelnemers. Ook eventuele indexatie tot 1-1-2025 vraagt (gezien de TBI) een veel hogere dekking, wat niet realistisch is in dit tijdbestek. Een lagere dekking leidt echter snel tot een aanzienlijk minder evenwichtige transitie, voor alle deelnemers. Zodoende acht PPF APG de keuze om het dekkingrisico af te bouwen voldoende evenwichtig.

Strategisch beleid onder WTP

Voor wat betreft de aanpassingen vooruitlopend op het strategische beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract is op basis van een uitgebreide ALM/SAA-analyse een beoogde strategische asset allocatie per 1 januari 2025 vastgesteld. De ALM/SAA-analyse volgt op de vaststelling van de financiële opzet waarin de toedeelregels zijn bepaald die in combinatie met de persoonlijke pensioenvermogens de verhouding tussen beschermende beleggingen (matching) en rendementsbeleggingen (return) bepalen en de beoogde renteafdekking. De relevante onderdelen uit de financiële opzet die betrekking hebben op het beleggingsbeleid zijn hieronder opgenomen.

	Subonderdeel	Beleidskeuze
Beleggingsbeleid & toedeling	Beleggingsmix	<ul style="list-style-type: none"> Dynamisch vastgesteld in overeenstemming met de weging naar risicodragend vermogen per leeftijd
	Beschermingsrendement	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming o.b.v. RTS-methode (delen van renterisico is inherent aan deze methode) Lage tot geen afdekking voor jongeren en lager dan 100% afdekking voor bijna-gepensioneerden Staffel loopt lineair op van jong naar oud Toedeling leeftijden 0-30 jaar: 0%, lineair opbouwen naar 100% voor leeftijden > 67 jaar
	Leenrestrictie	<ul style="list-style-type: none"> Niet opheffen (max. 100% blootstelling zakelijke waarden)
	Overrendement	<ul style="list-style-type: none"> Toedeling leeftijden 0-50 jaar: 107%, lineair afbouwen naar 47% voor leeftijden ≥ 67 jaar

In de ALM/SAA-analyse zijn vervolgens diverse portefeuillevarianten onderzocht. Deze varianten komen deels voort uit wijzigingen in de Wet toekomst pensioenen die een impact (kunnen) hebben op het beleggingsbeleid onder het nieuwe pensioencontract.

Daarnaast komen wijzigingen voort uit het reguliere beleggingsproces van PPF APG. Op basis van de uitgebreide analyse heeft PPF APG gekozen voor een allocatie waarbij sprake is van een:

- Volledige afbouw van de allocatie naar Inflation Linked Debt
- Verlaging van de allocatie naar Emerging Markets Equity
- Verhoging van de allocatie naar Emerging Markets Debt
- Verhoging van de allocatie naar Alternative Credits
- Verhoging van de allocatie naar Real Estate

Daar komt bij dat de strategische asset allocatie een hogere allocatie naar Return (+14,3%) kent ten opzichte van het huidige beleid. Dit is bovenal het gevolg van de gekozen financiële opzet, wat aansluit bij de hogere risicopreferentie van de deelnemers. Daarnaast is gekozen om het overrendement wat verder op te schalen, binnen de wettelijke leenrestrictie, omdat dit mogelijk is door het uitruilen van aandelenrisico (minder in EME en Private Equity) naar kredietrisico (meer in EMD en AltCredit). Kredietrisico wordt daarbij als relatief aantrekkelijk gezien onder het nieuwe contract, zowel door de aantrekkelijke verhouding tussen risico en rendement als de diversificatie die het biedt ten opzichte van aandelenrisico.

Verder bevat de strategische asset allocatie een volledige afbouw van Private Equity. Deze keuze was reeds gemaakt tijdens de ALM-studie in 2020 en is nu niet opnieuw bezien. Private Equity is echter moeilijk af te bouwen en kent ook in 2023 nog een aanzienlijke allocatie. Zodoende zal de feitelijke portefeuille per 1 januari 2025 naar verwachting ook nog Private Equity bevatten. In de strategische asset allocatie is getracht om het rendementsverlies door het afbouwen van Private Equity zoveel mogelijk te beperken. Er is immers een bepaald overrendement benodigd om de ambitie te kunnen bereiken.

Bovengenoemde wijzigingen zullen, waar uitvoeringstechnisch interessant, reeds in de transitieperiode worden geïmplementeerd. Vooralsnog voorziet PPF APG de volgende aanpassingen vooruitlopend op de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract:

- In verband met ontwikkelingen als gevolg van de fondsstructuur voor de allocatie naar Inflation Linked Debt kan het zijn dat reeds wordt besloten om in de transitieperiode de allocatie naar ILD volledig af te bouwen, ten gunste van Treasuries en Credits, zoals beoogd in de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract.
- In verband met de vooruitzichten omtrent Emerging Markets (vooral het China-Taiwan conflict) en de bescherming van de dekkingsgraad via de afbouw van aandelenrisico is reeds besloten om in de transitieperiode de allocatie naar Emerging Markets Equity gedeeltelijk af te bouwen, ten gunste van andere beleggingscategorieën.
- In verband met het illiquide karakter van Alternative Credits kan het zijn dat reeds wordt besloten om in de transitieperiode extra commitments te doen naar deze categorie. Hoe eerder commitments worden gedaan hoe eerder de verhoging van de allocatie ook kan worden ingevuld. Naar verwachting betekent dit overigens niet dat in de transitieperiode al extra allocaties naar deze categorie beschikbaar zijn.

PPF APG heeft geconstateerd dat de strategische asset allocatie onder het nieuwe contract, en daarmee bovengenoemde wijzigingen, tot resultaten leidt die vergelijkbaar of zelfs beter zijn dan hetgeen waar bij de financiële opzet over besloten is. Daarbij zijn de verwachte vervangingsratio's voor de actieve deelnemers min of meer gelijk aan de uitkomsten van de financiële opzet.

De slecht weer vervangingsratio's zijn beter dan waar in de financiële opzet over is besloten. Hierbij zorgt de uitruil van aandelen naar krediet ervoor dat de resultaten in slechtweer verbeteren.

Omdat de voorgestelde SAA vooral impact heeft op het verwachte overrendement, waar vooral actieven aan blootgesteld zijn, zijn de resultaten voor gepensioneerden zeer beperkt en min of meer gelijk aan hetgeen waar bij de financiële opzet over besloten is.

Voor de financiële opzet is reeds een uitgebreide evenwichtige belangenafweging gemaakt en PPF APG ziet met de beoogde strategische asset allocatie geen aanleiding om de conclusies uit die afweging te wijzigen. Daarmee acht PPF APG dat sprake blijft van een evenwichtig voorstel.

2.e. Juridische en privacy risico's

2.e.1. Belangrijkste juridische en privacy risico's ten aanzien van de transitie en beheersingsmaatregelen

Ten aanzien van de transitie onderkent PPF APG het risico van juridische claims en klachten. Deze zijn onderstaand op hoofdlijnen en in Hoofdstuk 4 verder uitgewerkt.

De juridische en privacy risico's zijn als volgt te classificeren:

1. Verhoging of verlaging van het pensioenvermogen na transitie;
2. Invaren
3. Compensatieregeling(en);
4. Ongerechtvaardigd onderscheid naar leeftijd;
5. Risicohouding per leeftijdscohort;
6. ICT en datakwaliteit
7. Privacy

Ad 1: Verhoging of verlaging van pensioenvermogen: structureel beleid na transitie

Een deelnemer kan het oneens zijn met de wijze van verhogen en verlagen van het persoonlijke pensioenvermogen of van de uitkering in het nieuwe stelsel.

In het nieuwe stelsel worden pensioenen op een andere manier verhoogd dan voorheen. Iedere deelnemer krijgt een persoonlijk pensioenvermogen. Het behaalde rendement wordt verdeeld over die verschillende pensioenvermogens. De manier waarop dit gebeurt sluit aan bij de risicopreferenties, het risicodraagvlak en de kenmerken van de deelnemers naar leeftijd en status. Hierdoor zal er meer rendement en risico gelden voor jongeren dan voor ouderen en voor actieven ten opzichte van uitkeringsgerechtigden, ongeacht de leeftijd.

Als het goed gaat met de economie, zullen persoonlijke pensioenvermogens sneller worden verhoogd. Maar als het (langdurig) slecht gaat met de economie, gaan de persoonlijke pensioenvermogens eerder en forsler omlaag. Voor uitkeringsgerechtigden zijn er diverse mechanismes ingebouwd om de uitkering te stabiliseren, waardoor de kans op een verlaging niet toeneemt ten opzichte van het FTK (afdekking renterisico en minder beleggingsrisico, spreiden van positieve en negatieve resultaten, inzet van de solidariteitsreserve om verlagingen te voorkomen en langlevensrisico's op te vangen).

Deelnemers kunnen hier een klacht over indienen bij ons. PPF APG schat de haalbaarheid van deze klachten beperkt, aangezien dit past binnen de nieuwe regels van WTP en omdat wij zorgvuldig rekening hebben gehouden met de verschillende vereiste procedures.

Ad 2: Invaren

Invaren is het collectief overdragen van alle opgebouwde aanspraken en rechten naar de pensioenregeling onder het nieuwe stelsel. De WTP kent specifiek voor het invaren geen individueel bezwaarrecht. Dit is vervangen door aanvullende, collectieve waarborgen die verder in dit implementatieplan uitgebreid worden beschreven. Een individuele deelnemer kan van mening zijn dat hij toch nadeel ondervindt van de omzetting. Hij heeft dan geen individueel bezwaarrecht maar uiteindelijk de mogelijkheid een gerechtelijke procedure aanhangig te maken. Hoe met dit procesrisico wordt omgegaan staat in Hoofdstuk 4.

Daarnaast is sinds 1 januari 2020 de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA) van kracht op basis waarvan een gegroepeerde vordering aanhangig kan worden gemaakt. Aan een gegroepeerde vordering kan de eis tot schadevergoeding worden gekoppeld. Met name van slapers en gepensioneerden die het gevoel hebben dat hun belangen niet voldoende aan bod zijn gekomen, kunnen naar verwachting procedures komen. De financiële drempel voor een dergelijke collectieve actie is laag. Daarentegen gelden er strenge eisen ten aanzien van de ontvankelijkheid.

PPF APG schat de haalbaarheid, en daarmee het risico, van (collectieve) acties en de toekenning van vorderingen laag in, maar is zich wel bewust van de potentiële impact ervan. De waarborgen en nadere eisen aan het besluitvormingsproces bij het standaard inwaarpad zijn zodanig van aard, dat het risico als laag wordt ingeschat. Daarnaast maken sociale partners voor een eventuele achteruitgang van aanspraken ook afspraken over compensatie.

PPF APG kan het ontstaan van (collectieve) acties niet uitsluiten, maar wel zo goed als mogelijk ondervangen. Dit doen wij door van tevoren een gedegen onderbouwing vast te leggen van het proces en de uitkomst, zodat de omzetting objectief, controleerbaar, systematisch en reproduceerbaar is voor alle belanghebbenden. Ook hierbij speelt de dekkingsgraadbescherming een rol omdat bij een dekkingsgraad van circa 120% het van begin af aan evident is dat invaren materieel positief uitpakt (de zogenoemde invaarbonus). Bij lagere dekkingsgraden ontstaan voordelen pas op termijn omdat toekomstige rendementen ten opzichte van het FTK structureel in mindere mate naar de buffer gaan en in meerdere mate naar de persoonlijke pensioenvermogens.

Ad 3: Compensatie

In lijn met het voorgaande is het mogelijk dat belanghebbenden het niet eens zijn met de geboden compensatie. Compensatie wordt wettelijk gedefinieerd als compensatie van actieve deelnemers voor afschaffing van de doorsneesystematiek. Hierbij is vastgelegd dat dit prospectief plaats vindt en niet retrospectief: oftewel alleen mensen die pensioen opbouwen bij PPF APG worden gecompenseerd. Compensatie betreft alleen maatwerk naar leeftijd en niet naar andere kenmerken.

Het kan voorkomen dat een actieve deelnemer het niet eens is met de wijze waarop hij wordt gecompenseerd of met de hoogte van de compensatie. Het kan ook zo zijn dat slapers en/of gepensioneerden die níet worden gecompenseerd vinden dat zij recht hebben op compensatie.

Deelnemers kunnen hier een klacht over indienen bij ons. PPF APG schat de haalbaarheid van deze klachten beperkt, aangezien dit past binnen de nieuwe regels van WTP en omdat wij zorgvuldig rekening hebben gehouden met de verschillende vereiste procedures.

Ad 4: Ongerechtvaardigd onderscheid naar leeftijd

Voor adequate compensatie is het noodzakelijk om bepaalde leeftijdscohorten te compenseren en zo onderscheid te maken naar leeftijd. Welke leeftijdscohorten worden gecompenseerd, is aan onze sociale partners. Denkbaar is dat individuele deelnemers of groepen het niet eens zijn met het gemaakte onderscheid naar leeftijd en/of de gehanteerde leeftijdscohorten.

PPF APG schat de haalbaarheid, en daarmee het risico, van hieruit voortvloeiende bezwaren laag in. Wij sluiten met het gemaakte onderscheid naar leeftijd aan bij de bedoeling van de wetgever, door het collectief overdragen van bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten en de overstap van een doorsnee pensioenopbouw naar een leeftijdsafhankelijke premie en leeftijdsafhankelijke risicotoeedeling. In hoofdstuk 4 wordt nader omschreven waarom dit gemaakte onderscheid is gerechtvaardigd.

Ad 5: Risicohouding per leeftijdscohort

Beleggingsrisico's en de daarmee gepaard gaande winsten en verliezen worden door de WTP gerichter toebedeeld aan verschillende leeftijdscohorten. Het fonds is verplicht hiertoe de risicohouding per leeftijdscohort vast te stellen. Dit doen wij onder andere door het uitvoeren van een risicopreferentieonderzoek onder onze deelnemers.

De uitkomsten hiervan vertalen wij naar een risicohouding per leeftijdscohort. Dit betreft echter geen 1 op 1 vertaling. Naast het risico dat deelnemers willen lopen, kijken we ook naar de risico's die deelnemers kunnen lopen. Hierbij zijn ook het risicodraagvlak, wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken van belang. Bij PPF APG is bijvoorbeeld ook van belang dat er een goede regeling is voor arbeidsongeschiktheid, zodat er ook afdoende pensioen wordt opgebouwd als een

deelnemer arbeidsongeschikt is. Dit risicopreferentieonderzoek moeten wij ten minste een keer per vijf jaar uitvoeren.

De risicohouding wordt vervolgens gebruikt in de vaststelling van een passend beleggingsbeleid per leeftijdscohort, wat tot uitdrukking komt in toedeelregels per cohort.

Het is denkbaar dat er klachten komen over de mate waarin wij risico's hebben toebedeeld aan een leeftijdscohort. Of dat de door ons vastgestelde risicohouding niet in overeenstemming is met de mate waarin deelnemers risico kunnen en willen lopen. Wij schatten de haalbaarheid hiervan laag in. PPF APG kan onderbouwen en transparant maken hoe, naast de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek, andere elementen zijn meegewogen om tot de cohorten voor het beleggingsbeleid en de risicohouding per cohort te komen. Deze elementen zijn wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken.

Ad 6: ICT en datakwaliteit

De transitie naar de nieuwe pensioenregeling en de technische uitvoerbaarheid daarvan, vraagt om de nodige aanpassingen in de pensioenadministratie en de ICT-systemen. Het is van groot belang dat de pensioenvermogens juist worden verwerkt in de administratie. Ook is de kwaliteit van data en de bewaartermijnen van databestanden essentieel voor een goede vertaalslag.

Op deze risico's en de beheersmaatregelen wordt onder andere eerder in dit hoofdstuk uitgebreider ingegaan. Daarnaast wordt in hoofdstuk 3 van dit implementatieplan uitgebreid toegelicht hoe de datakwaliteit vóór, tijdens en na de transitie geborgd is, de onderkende risico's daarin en de beheersmaatregelen die daarbij in place zijn.

Ad 8: Privacy

Op grond van de WTP wordt voor PPF APG geen additionele of andere gegevensverwerkingen verlangd ten opzichte van huidige gegevensverwerkingen. Ook nu worden al persoonsgegevens verwerkt, zoals de naam, de geboortedatum en het geslacht. En als gevolg van de WTP hoeven wij niet over meer of andere persoonsgegevens te beschikken dan nu reeds het geval is.

Wij zijn in verband met onze informatieverplichtingen op dit moment al aangesloten op de Basisregistratie Personen en beschikken derhalve over gegevens van de deelnemer. Daarnaast maakt het fonds op dit moment logischerwijs al gebruik van de informatie over de pensioenaanspraken van de deelnemer, het geslacht, de leeftijd en de (beoogde) pensioeningangsdatum van de deelnemer.

Wij komen tot de conclusie dat er als gevolg van de WTP geen nieuwe of andere privacy risico's te onderkennen zijn en dat daarmee geen nieuwe of andere beheersmaatregelen nodig zijn.

2.f. Aanvullende risicoanalyse PPF APG

PPF APG heeft in het risicohandboek haar risicobereidheid geformuleerd. De risicobereidheid is de bereidheid van het pensioenfonds om een zekere mate van onzekerheid te accepteren met betrekking tot het bereiken van de doelstellingen. Door het formuleren van de risicobereidheid kan het bestuur sturen op het creëren, onderhouden en bewerkstelligen van doelstellingen.

In de wetgeving wordt niet de term risicobereidheid gebruikt, maar de term risicohouding. Risicohouding wordt daar als overkoepelend thema gebruikt voor een drietal begrippen :

- Risicohouding: dit betreft een kwalitatieve beschrijving van hoe het pensioenfonds aankijkt tegen het lopen van risico's.
- Risicobereidheid: dit betreft de mate waarin het pensioenfonds bereid is risico's te nemen om haar doelstellingen te behalen.
- Risicotolerantie: deze bestaat uit kwantitatieve grenzen (risicotolerantiegrenzen) op basis waarvan monitoring en toetsing kan plaatsvinden.

De risicohouding is een kwalitatieve beschrijving van hoe het pensioenfonds aankijkt tegen het lopen van risico's. Belangrijk is dat de risicohouding gekoppeld is aan de doelstellingen van het fonds. Doordat de kernwaarden direct verbonden zijn aan de doelstellingen is de risicohouding ook concreet verbonden aan deze doelstellingen.

PPF APG concretiseert de risicohouding middels het raamwerk van Quail, waarin vijf risicohoudingen worden onderscheiden en de risicohouding in kwalitatieve zin uitwerkt naar filosofie, tolerantie voor onzekerheid, keuze tussen verschillende opties en de bereidheid om uit te ruilen (trade-off) tussen risico en rendement:

	Houding	Filosofie	Tolerantie voor onzekerheid	Keuze	Trade-off
5	Open	Zal gerechtvaardigde risico's nemen	Volledig	Zal optie kiezen met hoogste rendement; accepteer de mogelijkheid van mislukking	Bereid
4	Flexibel	Zal sterk gerechtvaardigde risico's nemen	Grotendeels	Zal optie kiezen die doelstellingen in gevaar kunnen brengen, maar zal de impact beheersen	Bereid onder de juiste condities
3	Voorzichtig	Voorkeur voor veiligheid	Gelimiteerd	Zal optie accepteren indien risico beperkt en de voordelen moeten zwaar opwegen tegen het risico	Voorkeur om te vermijden
2	Minimalistisch	Extreem conservatief	Laag	Zal optie accepteren indien de optie essentieel is en de kans/ omvang van falen beperkt is	Met extreme tegenzin
1	Avers	Het vermijden van risico is "heilig"	Extreem laag	Zal altijd de optie met het laagste risico selecteren	Nooit

Bij elk onderdeel van de besluitvorming over het nieuwe contract is een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd. Deze risicoanalyses zijn opgenomen in het risicohandboek en de ERB behorende bij het implementatieplan. Daarbij is de koppeling met de risicobereidheid (aan de hand van het raamwerk van Quail) gelegd en aangegeven of het restrisico dat bestaat past binnen de risicobereidheid van het fonds.

Evenwichtige belangenafweging

Ten aanzien van de evenwichtige belangenafweging is in het proces aanvullend geconstateerd dat sprake is van aanzienlijke strategische risico's. Daarbij is beoordeeld dat de belangrijkste risico's ontstaan als (1) de dekkingsgraad komende tijd sterk daalt, waardoor invaren in 2025 lastig wordt op basis van de gemaakte afspraken bij een dekkingsgraad van ten minste 105% of als (2) invaren in 2025 toch niet mogelijk blijkt te zijn vanwege andere redenen. Er ontstaat dan een grotere onzekerheid over het invaren bij een adequate dekkingsgraad. Dit heeft er dan ook toe geleid dat PPF APG de mogelijkheden tot bescherming van de dekkingsgraad heeft onderzocht en heeft gekozen voor een gedeeltelijke bescherming van de dekkingsgraad, zie ook paragraaf 2.d.4.

2.g. Concluderend oordeel bestuur

De stelselwijziging is een zeer impactvolle verandering voor PPF APG. Gedurende het gehele proces heeft het bestuur geprobeerd zoveel mogelijk checks and balances in te bouwen bij de advisering en implementatie door APG, bij de besluitvorming in het bestuur en door de verschillende stakeholders zoveel mogelijk te betrekken bij de diverse tussenstappen. Zoals in dit hoofdstuk is toegelicht, denken wij hierdoor de verschillende bruto risico's fors te hebben afgebouwd. Tegelijk kunnen we onze ogen niet sluiten voor het feit dat er netto restrisico's zullen resteren. Wij vinden deze risico's acceptabel.

De belangrijkste beheersmaatregelen in deze zijn om transparant te zijn richting alle stakeholders dat er netto risico's resteren en om ervoor te zorgen dat we adequaat kunnen handelen als deze risico's zich manifesteren.

We hebben afgelopen periode laten zien dat we in staat zijn tot daadkracht en wendbaarheid, zonder dat dit ten koste hoeft te gaan van zorgvuldigheid. Van belang is om dit vast te houden nu het minder voorspelbaar is welke risico's zich wel of niet zullen manifesteren.

3 Data en datakwaliteit

Voor het invaren in het nieuwe pensioenstelsel is onze datakwaliteit van essentieel belang. Zonder afdoende inzicht in de datakwaliteit voorafgaand aan het invaren, kunnen wij geen evenwichtig invaarbesluit nemen en kunnen fouten ontstaan in de berekende individuele ‘pensioenvermogens’ van onze deelnemers.

Onze deelnemers moeten erop kunnen vertrouwen dat de omzetting naar de individuele pensioenvermogens correct gebeurt en dat zij krijgen waar zij recht op hebben. Fouten in data of in de uitvoering – zeker waar het persoonlijke pensioeninformatie of bedragen betreft – kunnen zorgen voor moeilijk te herstellen vertrouwen bij geraakte deelnemers en kunnen enorme publicitaire impact hebben. Om de kwaliteit van deze data te borgen, sluit PPF APG aan bij de guidance die daarover vanuit DNB gegeven wordt middels het Kader Datakwaliteit, waarover hierna meer.

3.0 Algemeen

De Pensioenfederatie heeft in afstemming met DNB een Kader Datakwaliteit gepubliceerd met als doel te faciliteren dat pensioenuitvoerders die wensen in te varen op een consistente en aantoonbare wijze de datakwaliteit onderbouwen en borgen. PPF APG maakt bij het vaststellen van datakwaliteit gebruik van dit Kader, teneinde aantoonbare inzage in de datakwaliteit te kunnen bieden en een oordeel te vormen over de datakwaliteit die nodig is om te kunnen invaren. Door dit Kader toe te passen levert PPF APG een aantoonbare best effort om de datakwaliteit te borgen vóór het invaren. APG speelt vanuit de uitbesteding van de pensioenadministratie een belangrijke rol in de datakwaliteit. Wij hebben daarom ook in nauwe samenwerking met APG de borging van de datakwaliteit vormgegeven.

Het Kader Datakwaliteit, zoals dat gepubliceerd is door de Pensioenfederatie, onderscheidt zes fasen met daarbinnen verschillende uit te voeren stappen:

Fase 1 – Opzet Datakwaliteit

Fase 2 – Risico- Inventarisatie en -beoordeling

Fase 3 – Data-Analyses en Deelwaarnemingen

Fase 4 – Rapportage en beoordeling

Fase 5 – Verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden door externe accountant (AuP)

Fase 6 – Besluit over Datakwaliteit voor Invaren

Datakwaliteitsbeheersing (fase 1 tot en met 4)

De fasen 1 tot en met 4 leiden tot een beheerst datakwaliteitsraamwerk. In fase 5 worden de hiervoor ingerichte processen getoetst op basis van vooraf beschreven procedures. In deze fase beslist het bestuur op basis van de impact van de feitelijke bevindingen uit fase 1 tot en met 4 of de datakwaliteit voldoet aan de norm. Met de resultaten uit de fasen 1 tot en met 5 wordt in fase 6 de keuze gemaakt om in te varen.

APG heeft een 10-stappenplan geïmplementeerd, het zogenaamde Kritische Data Elementen (KDE) 10-stappenplan. Dit 10-stappenplan zorgt dat een groot gedeelte van de beschreven procedures van fase 1 tot en met 4 worden geborgd. Als in de volgende paragrafen wordt gesproken over het KDE 10-stappenplan, dan is dat een invulling van een deel van de activiteiten die beschreven staan in het Kader Datakwaliteit fase 1 tot en met 4.

Agreed Upon Procedures Datakwaliteit

Om een goed besluit te kunnen nemen over de datakwaliteit voor invaren, wordt in fase 5 van het Kader datakwaliteit aan onze externe (fonds) accountant gevraagd om assurance-werkzaamheden uit te voeren, zoals overeengekomen in de zogenaamde Agreed Upon Procedures. Daarin werkt onze accountant nauw samen met de huisaccountant van APG.

Het doel van de AUP-opdracht is om werkzaamheden te verrichten waarmee wij als fonds in staat worden gesteld om zelfstandig een oordeel te vormen over de juistheid en volledigheid van de relevante pensioendata die benodigd is voor het invaren naar het nieuwe pensioencontract (fase 6). Het doel van het daarbij geformuleerde AUP-werkprogramma is uniformering en daarmee een vergelijkbare kwaliteit van de overeengekomen specifieke werkzaamheden te bewerkstelligen. Dit AUP-werkprogramma is afgestemd met DNB, waarbij is erkend dat het AUP-werkprogramma geschikt is voor het doel van de AUP-opdracht. PPF APG heeft gekozen voor deze methode. Er hoeft als gevolg van deze keuze geen (afzonderlijke) afstemming met DNB plaats te vinden. De uitkomsten van de AUP werkzaamheden worden ook gedeeld met DNB.

PPF APG heeft in samenwerking met APG de AUP op het proces van datakwaliteit doorlopen, zodat wij een gefundeerde beslissing kunnen nemen ten aanzien van de datakwaliteit en op het door ons voorgenomen moment kunnen invaren. Bij de uitwerking van de onderdelen op het gebied van data en datakwaliteit wordt, daar waar mogelijk, een verwijzing gemaakt naar de fase van het Kader en bijbehorende AuP procedures.

3.a. Beschikbaarheid van data, voor, tijdens en na transitie

De data die wordt gebruikt voor de uitvoering van onze Pensioenregeling ligt opgeslagen in bronsystemen bij APG.

Voor transitie

Nagenoeg alle data-mutaties vinden plaats in de applicatie LIFETIME voor PPF APG waarbij de data historisch wordt opgeslagen in de database van de betreffende applicatie. Deze applicatie wordt onder andere van informatie voorzien vanuit interfaces (werkgever, BRP etc.) en wisselt zelf ook data uit met andere applicaties (bijvoorbeeld excasso). In uitzonderlijke gevallen wordt data in een andere bron opgeslagen dan LIFETIME, bijvoorbeeld in Excel. Bij APG is ervoor gekozen om data uit de verschillende applicaties naar één locatie over te brengen (Datakern) en daar te voorzien van Data Management. Dit Data Management wordt uitgevoerd met expliciet aandacht voor de volgende onderwerpen:

1. Gegevensbeheer
2. Data architectuur
3. Gegevensmodellering en -ontwerp
4. Gegevensopslag en -bewerkingen
5. Gegevensbeveiliging
6. Data-integratie en interoperabiliteit
7. Document- en contentbeheer
8. Datawarehousing en business intelligence
9. Beheer van metagegevens
10. Beheer van gegevenskwaliteit

Alle voor het invaren benodigde data wordt in de Datakern met aandacht voor bovengenoemde topics beschikbaar gesteld voor invaren. Bij APG worden risico's op onjuistheid en onvolledigheid van data gemitigeerd door:

- in de Datakern een afgestemde definitie van de data te hanteren; en
- inrichting van geautomatiseerde datakwaliteitscontroles; en
- implementatie van actief toegangsbeheer waarbij toegangs- en gebruikerseisen via Data Security.

Daarnaast voeren Data Stewards bij APG de regie uit op de data in de Datakern en ondersteunen zij de Pensioenuitvoering bij het in kaart brengen van activiteiten ter verbetering van de datakwaliteit in de bronsystemen.

Tijdens transitie

PPF APG en APG hebben gekozen om de administratie van de nieuwe pensioenregeling vanaf 1-1-2025 uit te voeren in de applicatie van Festina Finance. Dat betekent dat tijdens de transitie, de volgende activiteiten plaatsvinden:

- Het transport van Datakern naar migratiepartner DX; en
- De bewerking van data bij DX (Invaarberekening en aansluiten op datamodel Festina); en
- Het transport naar de doelsystemen van DX

In onderstaand schema is weergegeven op welke manier de data getransporteerd wordt, waarbij het datatransport volledig automatisch plaatsvindt en voldoet aan de vereisten rondom beveiliging en toegankelijkheid ervan (encryptie, decryptie, logging).

Tijdens de transitie is sprake van een mutatiestop. Aangeboden mutaties worden opgevangen en nog niet verwerkt. Deze opgevangen mutaties worden via een gecontroleerd proces op werkdagen vastgelegd en verwerkt zodra de datamigratie in het nieuwe doelsysteem is afgerond. Tijdens de transitie worden geen mutaties verwerkt. Mocht er sprake zijn van mutaties met een bepaalde mate van urgentie (bijvoorbeeld het overlijden van een deelnemer), wordt het proces tijdelijk handmatig uitgevoerd.

Na transitie

De gemigreerde data (inclusief bewerkingen DX) is beschikbaar vanuit de nieuwe applicatie van Festina, waarbij de mutaties die hier in het vervolg op plaatsvinden vanuit Festina ook weer naar de Datakern gaan (alwaar de data weer onder Data Management valt welke volgens de theorie van DAMA-DMBOK wordt uitgevoerd).

3.b. Risicoanalyse van de datakwaliteit van data, voor, tijdens en na transitie

Conform Datakwaliteitsbeleid van PPF APG (fase 1 Kader), start het datakwaliteitsmanagement met het in kaart brengen van risico's op onjuiste of onvolledige data.

Datakwaliteit 'voor' transitie

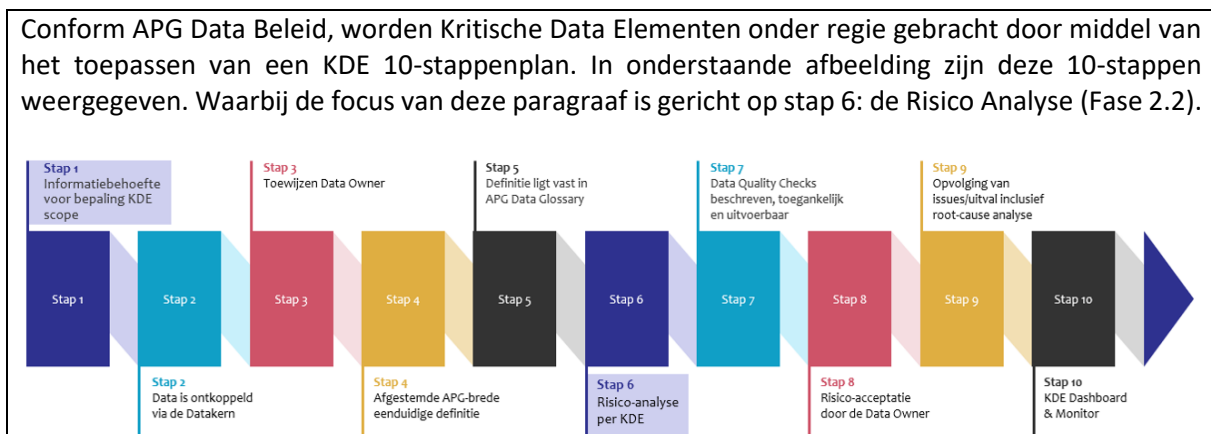
Om de datakwaliteit van de huidige pensioenadministratie te bepalen, zijn in eerste instantie de volgende drie stappen uitgevoerd (fase 2 Kader):

1. Het algemene risicoprofiel van PPF APG is vastgesteld aan de hand van de pensioenregeling en het datakwaliteitsbeheersingsraamwerk;
2. De specifieke deelnemersrisico-indicatoren (DRI's) voor de deelnemerspopulatie van PPF APG zijn vastgesteld;
3. Aan de hand van de uitkomsten van de voorgaande twee stappen is een overall risico-inventarisatie opgesteld

Voor uitvoering van de gedefinieerde stappen vanuit het Kader heeft PPF APG de relevante informatie (waaronder inzage in het huidige datakwaliteitsbeheersingsraamwerk, de historie hiervan, de rapportages over datakwaliteit, audit rapportages, risicorapportages, incidenten, klachten etc.) verzameld en zijn de relevante personen vanuit PPF APG en APG met specifieke PPF APG kennis betrokken. Als basis om de relevante informatie te verzamelen heeft PPF APG de bijlagen A1 (Pensioenuitvoerderrisico-indicatoren) en A3 (Deelnemer risico-indicatoren) van het Kader gehanteerd. Vanuit deze werkzaamheden zijn verhoogde risico's in kaart gebracht op onjuistheid en onvolledigheid van data.

Daarnaast heeft APG aan de hand van bijlage A2 van het Kader (Datakwaliteits-beheersingsraamwerk) een methodiek ontwikkeld om de risico's van Kritische Data Elementen (KDE) te beheersen. Op basis van data-lineage (hoe data door processen en systemen stromen) worden risico's op onjuiste en onvolledige data geïventariseerd en gekoppeld aan bestaande beheersing.

Conform APG Data Beleid, worden Kritische Data Elementen onder regie gebracht door middel van het toepassen van een KDE 10-stappenplan. In onderstaande afbeelding zijn deze 10-stappen weergegeven. Waarbij de focus van deze paragraaf is gericht op stap 6: de Risico Analyse (Fase 2.2).

De vanuit fase 2.1 van het Kader (bijlagen A1 en A3) geïventariseerde risico-indicatoren resulteren in verhoogde risico's op datakwaliteit voor specifieke risicogroepen. Deze risicogroepen worden in fase 3 (data-analyse en deelwaarnemingen) nader onderzocht.

De methodiek van stap 6 (Fase 2.2) is vastgelegd in een procesbeschrijving, waarop getoetst wordt door de 2e-lijns Risk verantwoordelijken van APG. Het proces is per KDE als volgt uitgevoerd:

- Bepalen van Bruto Risico (Kans X Impact op onjuistheid of onvolledigheid data) afkomstig uit Fase 1.2 (bepalen kritische data-elementen);
- In kaart brengen van de oorsprong van een data-element en inzichtelijk maken hoe deze door de processen en systemen stroomt;
- Uitvoeren van inventarisatie van risico's op onjuiste en onvolledige mutaties;
- Inventarisatie van bestaande 'proces' beheersing;
- Beoordelen van het Netto Risico (Resterende Kans X Impact op onjuistheid of onvolledigheid data) op basis van onderstaande taxonomie.

KDE Heatmap							
Kans	Zeer waarschijnlijk	5	Laag (5)	Midden (10)	Hoog (15)	Onacceptabel (20)	Onacceptabel (25)
	Waarschijnlijk	4	Laag (4)	Midden (8)	Midden (12)	Hoog (16)	Onacceptabel (20)
	Mogelijk	3	Laag (3)	Midden (6)	Midden (9)	Midden (12)	Hoog (15)
	Onwaarschijnlijk	2	Laag (2)	Laag (4)	Midden (6)	Midden (8)	Midden (10)
	Zelden	1	Laag (1)	Laag (2)	Laag (3)	Laag (4)	Laag (5)
				1	2	3	4
			Verwaarloosbaar	Gering	Matig	Significant	Zwaar
			Impact				

Deze beoordeling is beleidsmatig ingericht en er wordt op basis van een tussen PPF APG en APG afgestemde heatmap (zie bijgevoegde afbeelding) vastgesteld of het Netto Risico voldoet aan de norm van PPF APG. Deze norm is door ons op **LAAG** bepaald.

Als na de risicoanalyse binnen stap 6 (Fase 2.2) is gebleken dat het netto risico een score **LAAG** heeft, voldoet de huidige beheersing en worden er additioneel alleen de dataprofileringsvereisten uit het kader in kaart gebracht. Deze onderzoeken (op juistheid, volledigheid, accuraatheid en distributie) worden geïnventariseerd en ook gekoppeld aan reeds ingerichte geautomatiseerde datakwaliteitsregels. Indien het netto risico een score van **MIDDEN** of **HOOG** heeft, worden in stap 7 van het KDE 10-stappenplan aanvullende maatregelen toegepast op het KDE. Hier zijn 2 soorten onderkend:

- **Procesmatig:** waarbij interventies worden gedaan in bestaande processen (door bijvoorbeeld aan de voorkant extra controles in te richten).
- **Inhoudelijk:** waarbij naast de datakwaliteitsregels, ook DVO methodieken (Distributie, Verbanden en Outlier controles), Deelwaarnemingen (voornamelijk op basis van de verhoogde Risico Indicatoren uit fase 2) of Data Science technieken kunnen worden ingezet.

Datakwaliteit 'tijdens' transitie

Dit proces van risicoanalyses op data is structureel ingericht voor PPF APG door APG. Dat betekent dat op periodieke basis de risico's per KDE uit stap 6 bekeken en beoordeeld worden. Zodra een risico niet (meer) voldoet aan de norm van PPF APG, worden bovenbeschreven additionele maatregelen ingezet bij stap 7 van het KDE-stappenplan, teneinde het risico binnen de afgesproken norm te brengen.

Datakwaliteit 'na' transitie

De methodiek van risicoanalyses ten behoeve van Datakwaliteit blijft hetzelfde. De scope van Kritische Data Elementen wijzigt op een aantal onderdelen. Zo wijzigt er niets voor KDE's als 'Geboortedatum' en 'BSN' van een deelnemer. De regievoering vindt op dezelfde manier plaats. Wel is de kans groot dat er vanuit de nieuwe gekozen Pensioenregeling door PPF APG, nieuwe Kritische Data Elementen ontstaan. Na de Transitie doorlopen ook deze nieuwe KDE's het KDE 10-stappenplan, inclusief de daarbij behorende risicoanalyse van stap 6. Het vaststellen van de juiste KDE's voor informatieproducten (UPO, brieven, Applicaties voor deelnemers, etc.) betreft stap 1 van KDE 10-stappenplan.

3.c. Complexe dossiers datakwaliteit en beheersingsmaatregelen

Vanuit het kader geeft fase 2.1 handvatten om specifieke risico-indicatoren en risicogroepen te identificeren en hier heeft APG onder andere de volgende activiteiten vorm gegeven:

- Het algemene risicoprofiel per pensioenuitvoerder is vastgesteld aan de hand van de pensioenregeling en het datakwaliteitsbeheersingsraamwerk;
- De specifieke deelnemersrisico-indicatoren (DRI's) voor de deelnemerspopulatie van de pensioenuitvoerder zijn vastgesteld;
- Aan de hand van de uitkomsten van de voorgaande twee stappen is een overall risicobeoordeling opgesteld.

De pensioenuitvoerder – APG - heeft bij het verzamelen, documenteren en de analyse van deze informatie (waaronder inzage in het huidige datakwaliteitsbeheersingsraamwerk, de historie hiervan, de rapportages over datakwaliteit, audit rapportages, risicorapportages, incidenten, klachten etc.) de juiste expertise en relevante personen met PPF APG kennis betrokken. Dit heeft voor PPF APG geleid tot onderstaande risico indicatoren en risicogroepen, waarop additionele analyse en evaluatie zal plaatsvinden in fase 2.2 en 3 van het Kader (risicoanalyse en DVO processen APG).

Na de beoordeling van deze risico indicatoren zijn 2 van de 7 geïdentificeerde indicatoren in voldoende mate onderdeel van de reguliere procesgang. Dit betekent dat in de bestaande processen dit specifieke risico wat in fase 2.1 is geïdentificeerd, herkend en erkend is en een plaats heeft gekregen in de standaard beheersing. Het betreft de volgende 2 risicogroepen:

#	Risico-indicator	Potentiële risicogroep	Frequentie	Opvolging
2	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door handmatige facturatie t.a.v. Vrijwillige voortzetting	Handmatige facturatie bij vrijwillige voortzetting	5	Beperkt rest risico door beperkt aantal en bestaande beheersing.
5	DRI - Verhoogd risico op menselijke fout bij medewerker beoordeling en handmatige verwerking t.a.v. Indexatie op aanspraken voor gelieerde instelling	Deelnemers met aanspraken uit gelieerde instelling	75	Beperkt rest risico door bestaande beheersing. Tevens onderdeel van specifieke deelwaarnemingen (2)

Voor 5 van de 7 geïdentificeerde risico's blijft een beperkt restrisico bestaan en is op basis van deze conclusie een aanvullende deelwaarneming geselecteerd op de risicogroep en vindt toetsing plaats in fase 3.3 aan de hand van de algemene deelwaarnemingen. Het betreft de volgende 5 risicogroepen:

#	Risico-indicator	Potentiële risicogroep	Frequentie	Opvolging
1	RI Event - Verhoogd risico op fouten door geen, onjuiste of onvolledige gegevens als gevolg van omzetting regeling van eind naar middelloon in 2006	Deelnemers met mogelijk verkeerd overgezette aanspraken op basis van handverwerking	3.159	Deelwaarneming (3.3), sample van 20
3	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten bij medewerker beoordeling door complexiteit t.a.v. Partnerpensioen uit het verleden	Deelnemers met meerdere regelingen t.a.v. partnerpensioen	2.427	Deelwaarneming (3.3), sample van 15
4	DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door medewerker beoordeling, berekening middels EUC en handmatige verwerking t.a.v. nettopensioen	Deelnemers met nettopensioen	72	Deelwaarneming (3.3), sample van 10
6	DRI - Verhoogd risico op onvolledige of niet plausibele aanlevering door werkgevers omdat hier geen formele Assurance op aanwezig was tot 2022	Niet plausibele aanlevering mogelijk door werkgevers	6.868	Deelwaarneming (3.3), sample van 20
7	Combinatie DRI - Verhoogd risico op menselijke fouten door medewerker beoordeling met betrekking tot complexiteit van materie t.a.v. premievrije deelneming en arbeidsongeschiktheidspensioen	Deelnemers met premievrije deelneming en arbeidsongeschiktheidspensioen	91	Deelwaarneming (3.3), sample van 10

3.d. Risicobereidheid en toegestane afwijkingen in datakwaliteit

In het databeleid van PPF APG is opgenomen dat de **kwantitatieve** risicobereidheid **laag** is. Dat wil zeggen dat het belang van de juistheid en volledigheid van de data in de pensioenadministratie ten behoeve van de transitie groot is. Een lage risicobereidheid betekent dat PPF APG bij het nastreven van de doelen en uitvoeren van de dienstverlening weinig tot niet mag worden blootgesteld aan het betreffende risico. Volgens het kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie dient de **kwantitatieve** risicobereidheid op de individuele aanspraak bepaald te worden binnen fase 2 als laatste stap binnen de risicobeoordeling.

PPF APG vertaalt de (kwantitatieve) risicobereidheid voor datakwaliteit naar een *kwantitatieve risicobereidheid op de individuele aanspraak*. Risicobereidheid is de soort en hoeveelheid risico's die PPF APG kan en bereid is te accepteren bij het nastreven van haar doelstellingen. De hieraan voorafgaande uitgevoerde risicoanalyse per KDE (kwalitatief van aard), is essentieel als fundament voor de bepaling. In de risicoanalyse wordt een inschatting per KDE (waaronder de KDE-aanspraak) gemaakt, wat na identificatie de beheersing van het restrisico is en daarmee de impact van mogelijke afwijkingen bepaalt op de datakwaliteit en de consequenties daarvan.

In het Databeleid hebben wij ervoor gekozen om naast de huidige kwalitatieve risicobereidheid **laag**, te kiezen voor een kwantitatieve risicobereidheid met een ondergrens van 4 euro bruto per **maand op basis van de individuele aanspraak van een deelnemer**. De MTA gaat niet over de herstelgrens maar over de analyse of detectiegrens. Op grond van het vastgestelde correctie- en herzieningenbeleid van PPF APG wordt in beginsel iedere geconstateerde afwijking van de aanspraak gecorrigeerd.

De basis voor het vaststellen van de MTA is de risicobereidheid. Deze is opgenomen in het IT- en Databeleid 2.0: zowel het uitbestedingsrisico, het IT-risico en het datarisico hebben de kwalitatieve risicobereidheid 'minimalistisch'. Voor de kwantitatieve risicobereidheid wordt aangesloten bij de materialiteit die de accountant gebruikt bij de controle van de jaarrekening. Deze materialiteitsgrens is 0,5%.

Op grond van het kader datakwaliteit kan de MTA vastgesteld worden in de vorm van een percentage (van de aanspraak of uitkering) of als een absoluut bedrag.

Op basis van de onderkende risico-indicatoren en de kenmerken van PPF APG is besloten een MTA als een absoluut bedrag te hanteren met een ondergrens van € 4,- bruto per maand op basis van de individuele aanspraak van een deelnemer. Om te kunnen beoordelen of deze aanpak evenwichtig is en recht doet aan de belangen van alle deelnemers is onderzocht in hoeverre door een "scheve verdeling" groepen met een lagere aanspraak benadeeld kunnen worden. Immers voor personen met een opgebouwde aanspraak van minder dan € 800 per maand bedraagt een MTA van € 4,- meer dan 0,5%. Dit onderzoek heeft aangetoond dat dit voor deelnemers (actieven, gepensioneerden en gewezen deelnemers) slechts in (zeer) beperkte mate het geval is:

	Totaal aantal	Aantal < € 800	% < € 800
Pensioengerechtigden	1.562	67	4,3%
Gewezen deelnemers	3.165	294	9,3%
Actieve deelnemers	2.851	284	10,0%
Totaal	7.578	645	8,5%

De onderbouwing van deze kwantitatieve risicobereidheid is terug te vinden op 2 onderdelen:

1. *Fase 1 – kader Datakwaliteit:* Er is gestart met het identificeren van de data-elementen die van belang zijn voor de (juistheid en volledigheid van de) aanspraak. Deze data-elementen zijn als **kritieke waarden vastgesteld**. Dit zijn de waarden waarbij afwijkingen de grootste impact hebben op de aanspraak.
2. *Fase 2.1 - kader Datakwaliteit:* PPF APG en APG hebben een integrale risico-inventarisatie uitgevoerd vanuit zowel pensioenuitvoerder als deelnemersperspectief. Bij deze in kaart gebrachte profielen is zichtbaar langs thema's als beheersing, processen, events, complexiteiten en issues, dat het uitgangspunt van onze pensioenadministratie een **beheerste bedrijfsvoering** is.

Vaststellen Kwantitatieve risicobereidheid

Bij het bepalen van de kwantitatieve risicobereidheid op de pensioenaanspraak zijn met betrekking tot datakwaliteit verschillende invalshoeken meegewogen:

1. Financiële impact
 - a. Hoogte foutieve uitkeringen
 - b. Boetes en sancties
 - c. Vertragingen en extra kosten
 - d. Imago en reputatieschade
2. Technische haalbaarheid
3. Impact op klanten
4. Juridische impact

Fase 2.2e van het Kader resulteert in een MTA van de individuele aanspraak. PPF APG heeft de kwantitatieve risicobereidheid gelijkgesteld aan de Maximaal Toegestane Afwijking (MTA). Het begrip MTA heeft elementaire raakvlakken met het begrip materialiteit, dat we kennen uit de verslaggevingsstandaarden. Het belangrijkste verschil tussen materialiteit en MTA is, dat de MTA gericht is op **detectie** in plaats van **correctie**. Een eventuele correctie wordt gebaseerd op het correctie- en herzieningenbeleid (bij PPF APG bekend als “herzieningenbeleid”). Dit neemt niet weg dat in de begripsvorming rond de kwantitatieve risicobereidheid (en dus MTA) de uitgangspunten van materialiteit bruikbaar zijn voor het kwantificeren van de MTA als percentage van een individuele aanspraak en/of in een absoluut bedrag. De *benchmark* voor de MTA is dus de individuele aanspraak.

De te hanteren MTA is een kwestie van oordeelsvorming. Het beeld dat PPF APG heeft van de (gemeenschappelijke) informatiebehoefte van haar deelnemers ten aanzien van de individuele aanspraak is bepalend. Dit is anders dan bij de controle van jaarverslaggeving waar de controle in principe niet op elk apart individu is gericht maar op het collectief van alle gebruikers van een verslag. Dit neemt niet weg dat in de begripsvorming rond de MTA de uitgangspunten van materialiteit bruikbaar zijn voor het kwantificeren van de MTA als percentage van een individuele aanspraak en/of in een absoluut bedrag.

De beroepsorganisatie van accountants NBA geeft binnen de standaarden en op de website handreikingen over de bandbreedte van toegepaste materialiteit. Binnen de pensioensector zien we dat het pensioenvermogen gekozen wordt als benchmark. Het pensioenvermogen is bij het bepalen van de datakwaliteit de meest logische keuze aangezien dit het totaal betreft van de aanspraken. De rekentool op de NBA-website laat zien dat de range voor deze benchmark maximaal is ingeschaald op 3% (hoge risicobereidheid) en met een minimum van 0,25% (lage risicobereidheid).

Bij de jaarrekeningcontrole 2022 is door KPMG gekozen voor een materialiteit van 0,5% van het pensioenvermogen en ligt in het verlengde van de risicobereidheid die door PPF APG als laag is geclassificeerd.

Het gemiddelde Ouderdomspensioen over al onze deelnemers bedraagt 800 euro bruto per maand. Hierdoor is gekozen van een kwantitatieve risicobereidheid (en MTA) met een ondergrens van € 4,- bruto per maand.

3.e. Werkzaamheden ter vaststelling datakwaliteit voor invaren

Conform het Databeleid van PPF APG en het (uitvoerend) Databeleid van APG, zijn per KDE datakwaliteitsregels ingericht. De implementatie van deze datakwaliteitsregels is onderdeel van stap 7 van het KDE-10 stappenplan en toetst op een aantal data dimensies:

Completeness	Hoeveel van de potentieel beschikbare data is beschikbaar als ontkoppelde data?
Uniqueness	Geen enkel data item wordt meer dan 1 maal als ontkoppelde data beschikbaar gesteld
Timeliness	De mate waarin het data item de werkelijkheid vertegenwoordigt op het vanuit gebruik gewenste moment
Validity	Het data item is van het juiste format, type of range (tussen minimum en maximum mogelijke waarde)
Accuracy	De mate waarin het data item de werkelijkheid juist weergeeft
Consistency	Ongeacht de plaats in de organisatie waar het data item wordt gebruikt of opgeslagen, is de inhoud en opmaak van het data-item identiek

In fase 1 van het Kader heeft PPF APG de KDE's voor het Invaren vastgesteld. Voor deze data is per KDE geanalyseerd welke van bovengenoemde data dimensies van toepassing zijn. Per data dimensie zijn 1 of meerdere datakwaliteitsregels ingericht.

Naast bovengenoemde standaard datakwaliteitsaanpak van APG, wordt met betrekking tot het inzicht in datakwaliteit bij het invaren naar de nieuwe pensioenregeling gekozen voor de aanpak van het Kader datakwaliteit. Na afronding van risico inventarisatie in Fase 2.1 en 2.2 wordt in Fase 2.3 een vertaling gemaakt naar de (op risico gebaseerde) uit te voeren activiteiten in Fase 3. De voor PPF APG uitgevoerde activiteiten zijn in te delen in 2 hoofdcategorieën:

1. Standaard activiteiten (Fase 3.1 en 3.2a)

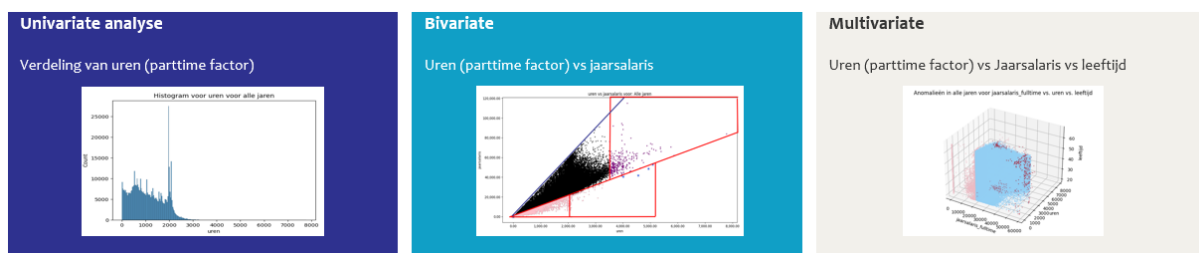
Het betreft de Data Profilerings per KDE (controles op volledigheid, validiteit, datatype en distributie) en de Generieke data analyses per KDE (waarvoor het Kader in bijlage A5 voorbeelden heeft aangedragen).

2. Aanvullende activiteiten (Fase 3.2b en 3.3)

Dit onderdeel betreft proactieve, specifieke analyses en gerelateerde deelwaarnemingen.

Een voorbeeld van het onderdeel proactieve, specifieke analyses zijn de Distributie, Verbanden en Outlier (DVO) controles. Hierbij zijn voor een aantal KDE's (zoals het 'salaris' van deelnemers bijvoorbeeld) onwaarschijnlijkheidstoetsen uitgevoerd in meerdere varianten.

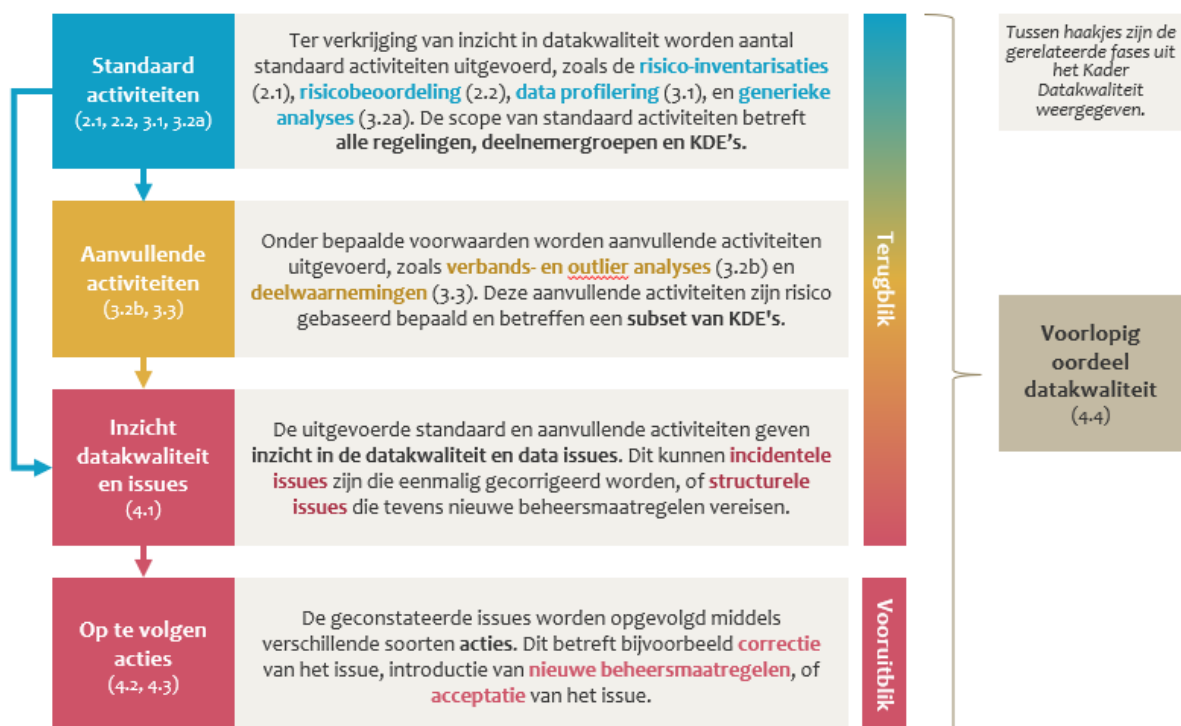
Vanuit deze datavisualisatie technieken worden zogenoemde ‘outliers’ (afwijkingen ten opzichte van de verwachting) zichtbaar. De deelnemers die buiten de verwachte gebieden zichtbaar zijn, zijn geanalyseerd op juistheid en volledigheid van de betreffende data-elementen.

Deelwaarnemingen

Na het uitvoeren van alle datakwaliteitscontroles is gebleken dat er nog een aantal groepen deelnemers aanwezig was waarbij sprake was van een verhoogd risico. Bijvoorbeeld op een KDE als ‘aanspraak’ bestaat geen afdekkende datakwaliteitsregel. Een andere mogelijkheid is dat vanuit de risicoanalyse uit fase 2, bepaalde groepen deelnemers een verhoogd risico lopen op onjuiste of onvolledige data bij het Invaren. Tenslotte is vanuit een aantal activiteiten gebleken, dat er groepen met outliers (waarden buiten de verwachting) ontstonden, die nader onderzocht moesten worden op onjuiste of onvolledige data.

Op basis van het gescoorde risico is een risico-stratificering met een indeling in hoog, middel en laag gemaakt. Afhankelijk van de risico score, zijn de aantallen uit te voeren deelwaarnemingen vastgesteld. Op basis van gedetailleerdere inzichten van pensioenexperts en de resultaten van de uitgevoerde deelwaarnemingen is deze opdeling steeds verder verfijnd. Door de opdeling van heterogene populaties in meerdere homogene risicogroepen, zijn de deelwaarnemingen steeds efficiënter uitgevoerd. Bij het uitvoeren van deelwaarnemingen zijn aanspraken die betrekking hebben op het geïdentificeerde risico nagerekend.

Doordat APG de Datakern als centraal Data Management systeem heeft ingezet, worden bovenbeschreven controles periodiek, geautomatiseerd uitgevoerd. De afdeling Data Management bij APG Fondsenbedrijf analyseert afwijkingen en uitval vanuit deze controles en rapporteert hierover aan PPF APG (zowel 'voor', 'tijdens' als 'na' het Invaren).

3.f. Bevindingen uit vaststelling datakwaliteit en wijze van oplossing

Bevindingen uit bovenbeschreven datacontroles, heeft APG voor ons vastgelegd in een centrale administratietool; momenteel is daarvoor binnen APG de applicatie "JIRA" de standaard. Vanuit JIRA ontstaat hier een backlog van 'data issues'. Daarnaast zijn ook gedetecteerde data issues vanuit de reguliere pensioenuitvoering op eenzelfde wijze vastgelegd in deze tool. Binnen de afdeling Data Management van APG worden deze items opgepakt door het team 'Data Schoning'. De Product Owner (PO) van dit Agile team, heeft gezorgd voor een roadmap, teneinde de data issues tijdig op te lossen voor de Invaardatum. Deze PO prioriteert op te pakken data issues, in lijn met de vereiste data-elementen voor het Invaren. In onderstaande afbeelding is het hoofdproces getekend, waarin de route van bevindingen uit vaststelling tot aan de wijze van oplossing zichtbaar is gemaakt.

1. Intake

Tijdens de intake worden signalen met betrekking tot nieuw ontdekte issues onderzocht. Er wordt tevens een eerste onderzoek gedaan naar het issue (onder andere beschrijving, potentiële doelgroep, eerste eventuele impact). Deze acties hebben als doel om te bepalen of er een nadere analyse uitgevoerd dient te worden, en of dat deze eventuele nadere analyses in een later stadium adequaat behandeld worden onder begeleiding van de herstelacties die bekend zijn.

2. Doelgroepselectie

In de Analysefase wordt de doelgroep gedefinieerd. De Analysefase is een iteratief proces. Door middel van het analyseren van het issue en de oorzaak/oorzaken kan de doelgroep worden uitgebreid, gekrompen of opgeknipt worden in subgroepen.

3. Herstelontwerp

Door het issue te analyseren (Analysefase) zal de doelgroep preciezer kunnen worden vastgesteld. De eerste versie van de Doelgroepselectie is benodigd om te starten met de analysefase. De doelgroepselectie wordt daarnaast toegepast in de herstelontwerpfase en de herstelfase om doelgroep vast te stellen. Dit voorkomt dat er nieuwe issues aan het licht komen.

4. Hersteluitvoer

Uitkomst van dit deelproces is een overzicht met het herstelontwerp dat de basis vormt voor de hersteluitvoer. In dit voorstel is onder andere de manier van herstel (automatisch, handmatig of een combinatie) opgenomen en welke stakeholders een rol spelen.

5. Communicatie

In de Herstelontwerpfase is er gekeken of de analyse betreft het issue goed is benaderd, welke manier van herstel er dient te worden gebruikt en wat de benodigdheden zijn voor het uitvoeren van het herstel. Met het opgestelde overzicht kan het herstel worden gestart.

6. Rapportage

In deze laatste fase vindt er communicatie plaats vanuit APG met PPF APG en met de deelnemers en/of werkgevers (mits dit van toepassing is).

3.g. Stappen ter borging datakwaliteit voor het nemen van een inbaarbesluit

PPF APG heeft aan de hand van het Kader Datakwaliteit, alle 35 door de NBA en NOREA vastgestelde procedures uitgevoerd, die erop toezien dat maximale middelen zijn ingezet om de datakwaliteit ten behoeve van het invaren naar het nieuwe Pensioenstelsel te maximaliseren. In onderstaande tabel is hetgeen in de vorige paragrafen omschreven is samengevat per fase (en bijbehorende procedures). Daarnaast is het structurele datakwaliteitsproces geïmplementeerd bij de afdeling Data Management van APG.

Datum toets-moment KPMG: november 2023

Fase	Opgestelde procedure	Procedures	Opmerkingen
1.1	Beleid Datakwaliteit	3	Geen
1.2	Kritische Data Elementen	2	Geen
2.1	Profiel Pensioenuitvoerder	7	Geen
2.2	Profiel Deelnemers		Beperkt
2.3	Risicobeoordeling	5	Beperkt
3.1	Dataprofilering, Data Analyses en	11	Beperkt
3.2	Deelwaarnemingen		Beperkt
3.3			Beperkt
4.1	Rapportage en beoordeling	3	Geen
4.2	Besluitvorming en Correcties uitvoeren	2	Geen
4.3			Geen
4.4	Voorlopig oordeel datakwaliteit	2	Geen

Op basis van de uitgevoerde activiteiten zelf, de resultaten van de uitgevoerde activiteiten (weergegeven in een daarvoor opgesteld Fase 4 rapport) en de toetsing van de uitgevoerde activiteiten door KPMG (via een AuP rapport) is er, op basis van de huidige inzichten, een aanvaardbaar laag-beperkt risico dat binnen de gestelde tijdslijnen niet voldaan kan worden aan de vereisten die het kader stelt.

Zowel het bestuur als de Sleutelfunctiehouders van het bestuur zijn van mening dat, op basis van de resultaten van de datakwaliteitsactiviteiten, het voorlopige oordeel over de datakwaliteit positief is.

3.h. Werkzaamheden door accountant IT-auditor voorafgaand aan invaarbeveluit

3.h.1. Opdracht werkzaamheden fonds accountant

Op het toetsmoment vóór invaren (toetsmoment 1) voert de fonds accountant minimaal een opdracht tot overeengekomen specifieke werkzaamheden uit ten aanzien van de datakwaliteit. Op 22 juni 2023 is de finale versie gepubliceerd van het Voorbeeld-AUP-werkprogramma Datakwaliteit – Wet toekomst pensioenen dat de basis is geweest voor de opdracht van de werkzaamheden van de fonds accountant. Deze procedures zijn integraal onderdeel van de rapportage van de externe accountant aan het bestuur van PPF APG.

3.h.2. Wijze van omgaan met bevindingen fonds accountant / IT auditor

De uitkomsten van de AuP rapportage zijn meegenomen in de zelfstandig leesbare rapportage en adviesnota waarin het bestuur van PPF APG een onderbouwd voorlopig oordeel afgeeft over de datakwaliteit. Bevindingen van de externe accountant worden hierin toegelicht en beargumenteerd.

3.h.3. Beoordeling uitkomsten accountant door bestuur en conclusies

In samenwerking met APG heeft het bestuur van PPF APG een rapportage opgesteld met een voorlopig oordeel over de datakwaliteit, mede op basis van de opinie van de sleutelfunctiehouder(s). Het bestuur heeft deze rapportage beoordeeld en de bevindingen naar aanleiding van deze beoordeling schriftelijk gedocumenteerd. Hierin is een samenvatting gemaakt van onder andere de volgende elementen:

- Het bestuur weegt de rapportage betreffende datakwaliteit per pensioenregeling (fase 4.1) voorafgaand aan het invaren op basis van de uitgevoerde risicobeoordeling en data-analyses en deelwaarnemingen;
- En evalueert en beoordeelt of de besluiten ten aanzien van bevindingen en correcties (stap 4.2) zijn opgevolgd. Deze besluiten betreffen (a) vaststellen van de door te voeren correcties, (b) het vaststellen van een actieplan voor het oplossen van gevonden issues en (c) een besluit van de geaccepteerde risico's.
- Beoordeling van het bestuur ten aanzien van de voortgang van de uitgevoerde correcties en de planning tot invaren (stap 4.3)

3.i. Onderzoek datakwaliteit na invaarmoment

3.i.1. Opdracht/werkzaamheden externe accountant/IT-auditor

Op het toetsmoment na invaren (toetsmoment 2) voert een externe accountant een assurance opdracht uit ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de transitie. De details hiervan zijn nog niet bekend. De processen die APG ingericht heeft rondom transitie zijn op zodanige wijze gestructureerd dat toetsing middels COS3000 een optie is, echter is de diepgang en scope nader af te stemmen als ook de details van de vereisten helder zijn.

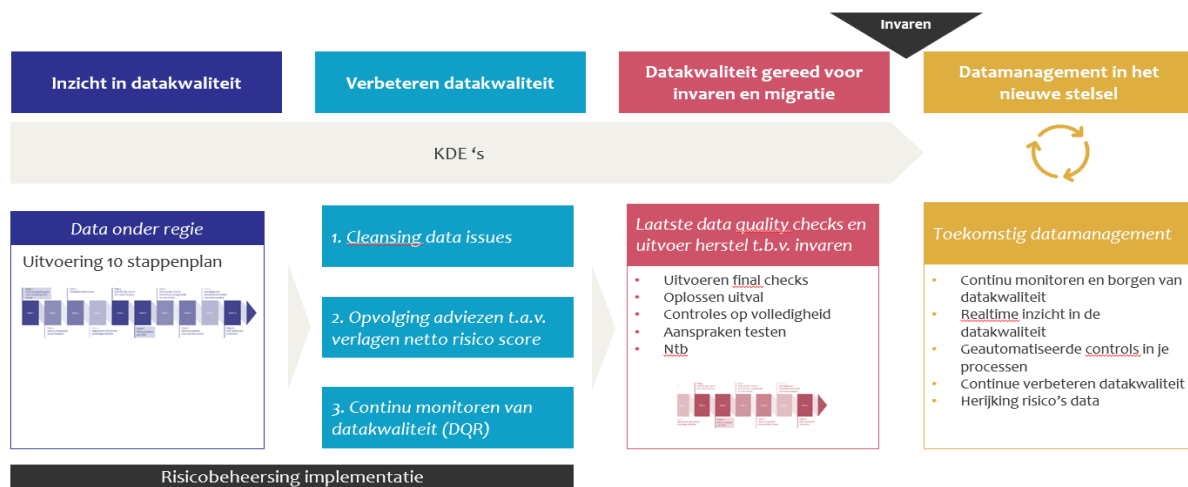
3.i.2. Wijze van omgaan met bevindingen externe accountant / IT auditor

PPF APG ontvangt vanuit APG (maandelijks) na Toetsmoment 1, een bijgewerkte versie van de eerder genoemde rapportage (het Fase 4 rapport). Via dit maandelijkse bijgewerkte rapport, kan PPF APG sturen op de status van de datakwaliteit en de opvolging van de opmerkingen op het AuP rapport tot aan de invaardatum. De rapportage wordt besproken in de Commissie Financiën en Uitbesteding.

3.j. Omgang met datakwaliteit na invaren en met TWK's

PPF APG hecht waarde aan structurele waarborging van datakwaliteit (Stay Clean). Daarbij speelt APG een belangrijke rol. Het KDE 10-stappenplan van APG, dat in de vorige paragrafen aan bod is gekomen, is geïmplementeerd voor Kritische Data Elementen. De afdeling Data Management van APG brengt eerst de voor het invaren vastgestelde KDE's onder regie en zorgt ervoor dat deze KDE's ook na het Invaren continu getoetst worden op het netto risico en op de uitval vanuit data kwaliteitscontroles.

Na het Invaren worden nieuwe KDE's vastgesteld, die ook onder regie worden geplaatst van Data Management middels het KDE 10-stappenplan en waarbij structureel gecontroleerd en geacteerd wordt op data uitval (en eventuele Data Issues). Data Issues worden vastgelegd op de back-log van het Data Cleansing Team, dat ook na het invaren een onderdeel is van de reguliere Pensioenuitvoering bij APG. In onderstaande plaat, staat bovengenoemde samenhang beschreven:

De hierboven beschreven processen binnen het KDE 10-stappenplan zijn in opzet beschreven. Medio 2024 wordt ook de werking door de externe accountant getoetst.

3.k. Omgang met terugwerkende kracht pensioenmutaties

PPF APG hecht eraan dat deelnemers krijgen waar ze recht op hebben. Dit impliceert dat terugwerkende kracht (TWK) mutaties worden verwerkt, ongeacht de periode waar ze betrekking op hebben. Daar waar deze mutaties betrekking hebben op de periode voor invaren, maar pas worden doorgegeven na het invaren worden deze zo nauwkeurig mogelijk verwerkt volgens het reglement dat van toepassing was vóór de datum van invaren. Daartoe zullen bij APG bestaande processen en systemen in stand worden gehouden zo lang als dit nodig en verantwoord is.

PPF APG streeft ernaar deze TWK-mutaties zo beperkt mogelijk te houden en de tijdspanne zo kort mogelijk, mede omdat de verwachting is dat het aantal TWK-mutaties die nog betrekking hebben op de periode vóór invaren na verloop van tijd sterk afnemen, maar daarmee de relatieve impact op de uitvoering op langere termijn onevenredig groot kan worden.

TWK-mutaties die betrekking hebben op de periode na invaren worden verwerkt conform de juiste versie van het reglement middels de processen en systemen die dan actueel zijn. PPF APG bewaart alle historische gegevens die betrekking hebben op deelnemers en hun pensioenrechten conform de daarvoor vastgestelde bewaarregels.

4. Invaren

4.a. Het verzoek van sociale partners om in te varen

Het verzoek van sociale partners om de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten bij PPF APG in te varen in de nieuwe pensioenregeling en hun overwegingen daarbij

Sociale partners hebben middels hun transitieplan het verzoek richting PPF APG gedaan om conform het uitgangspunt van de wetgever de op de transitiedatum opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in te varen in de nieuwe pensioenregeling middels een interne collectieve waardeoverdracht (artikel 150m van de Pensioenwet).

Met invaren bedoelen wij het overbrengen van de opgebouwde pensioenaanspraken- en rechten naar het nieuwe pensioenstelsel. Hierdoor blijven oude en nieuwe pensioenaanspraken bij elkaar onder één pensioenregeling bij één en dezelfde pensioenuitvoerder. Invaren voorkomt daarmee dat er naar de toekomst toe twee pensioenregelingen in het leven gehouden moeten worden, wat tot meer complexiteit en kosten zou leiden.

Keuze wél of niet invaren

De wet schrijft voor dat invaren van de huidige pensioenaanspraken en rechten naar de nieuwe pensioenregeling de default is, tenzij invaren tot een onevenredig nadeel leidt voor een bepaalde groep belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden of de werkgever).

Het fonds en Sociale partners zien geen bezwaren tegen invaren. Tevens zien fonds en sociale partners voordelen aan invaren ten opzichte van het splitsen van oude en nieuwe aanspraken in twee gescheiden regelingen en hebben daarom het pensioenfonds verzocht om in te varen.

PPF APG en Sociale partners onderkennen de volgende voordelen van het invaren:

- De in te varen aanspraken profiteren van de voordelen van het nieuwe contract met kleinere buffers. Het eventuele vrijvallen van buffers maakt het mogelijk om bijvoorbeeld compensatie vanuit het vermogen te financieren, de solidariteitsreserve initieel te vullen of uitkeringen bij invaren te verhogen. Zodoende kan juist als gevolg van invaren een goed en stabiel pensioen worden gewaarborgd naar de toekomst.
- Invaren draagt bij aan het solidaire karakter van de pensioenregeling. Als gevolg van invaren blijft de solidariteit tussen deelnemers- en leeftijdsgroepen, zoals deze er ook nu al is, behouden. Om risicodeling binnen een pensioenfonds mogelijk te maken c.q. behouden, is het van essentieel belang om geen schot te plaatsen tussen de bestaande en nieuwe pensioenopbouw. Op die manier kunnen we borgen dat positieve en negatieve schokken door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden kunnen worden gedeeld.
- Na invaren hoeven we over maar één pensioenregeling te communiceren en uit te voeren. Dat is voor de deelnemers (en werkgevers) inzichtelijker en beter uitlegbaar. Dit vergemakkelijkt de communicatie vanuit PPF APG over de inhoud van de pensioenregeling en de ontwikkeling van de pensioenaanspraken en -rechten. En het maakt de uitvoering van de pensioenregeling beter uitvoerbaar en resulteert daardoor ook in lagere kosten.

Waarborgen in arbeidsvoorwaardelijke fase

De sociale partners van PPF APG hebben in de arbeidsvoorwaardelijke fase overeenstemming bereikt over de nieuwe pensioenregeling, waaronder de keuze om te verzoeken tot invaren. Alle pensioenfondsgestuurde organen zijn meegenomen in dit besluitvormingsproces. Aan hen is informatie verstrekt over:

- de gehanteerde omrekenmethode;
- de generatie-effecten per leeftijdscohort in hele geboortejaren waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;
- de keuze om een deel van het vermogen aan te wenden voor het bijstellen van de transitie-effecten;
- de nieuwe pensioenregeling; en
- de overwegingen waarom het voorgenomen besluit evenwichtig wordt geacht.

Advies belangenorganisaties

PPF APG heeft geen vereniging van gepensioneerden of van slapers. Sociale partners en het bestuur van PPF APG hebben wel geconstateerd dat het belangrijk is om deelnemers zoveel mogelijk te betrekken bij de besluitvorming. Daarom hebben wij afgelopen jaren veel bijeenkomsten georganiseerd om de zorgen van de deelnemers zoveel mogelijk te horen, om de geluiden mee te nemen bij de keuzes ten aanzien van de vormgeving van de regeling en om daar een reactie op te geven.

Verantwoordingsorgaan

Het VO constateert dat er door het bestuur een gedegen besluitvormingsproces is gevolgd op basis van het zogenaamde BOB proces (Beeldvorming Oordeelsvorming Besluitvorming). Het VO is op verschillende momenten geïnformeerd en heeft ruim de kans gekregen om vragen te stellen. De vragen die tijdens dit proces door het VO zijn gesteld zijn ook naar tevredenheid beantwoord. Het VO kan de antwoorden die zijn gegeven goed volgen en stelt op basis daarvan vast dat door het bestuur valide afwegingen in de besluitvorming zijn meegenomen. Daarnaast stelt het VO vast dat er bij hoge dekkingsgraden wordt afgeweken van de standaardmethode om de volgende twee dingen te bereiken: gelijke aanpassingen bij invaren en verlenen van inhaalindexatie. Bij alle dekkingsgraden wordt - binnen de wettelijk gegeven beleidsruimte - afgeweken van de standaardmethode om gelijke aanpassingen te realiseren. Bij hoge dekkingsgraden wordt afgeweken van de standaardmethode binnen de wettelijke ruimte van maximaal 5% afwijken om specifiek inhaalindexatie te verlenen.

Bij elke dekkingsgraad dragen alle stakeholders bij aan de compensatie (VPL, PER, buffer), waarbij de werkgever bij een dekkingsgraad onder de 110% (en boven de 105%) een extra compensatie buiten de pensioensfeer zal betalen om tot een voor de deelnemers evenwichtige compensatie te kunnen komen. Deze extra compensatie wordt betaald uit eigen middelen vanuit de werkgever en dus niet uit fondsvermogen. Dat is een vrijwillige keuze van sociale partners en valt buiten de verantwoordelijkheid van het bestuur. Als bijlage bij deze notitie is een korte samenvatting van het gevolgd proces inclusief de communicatiemomenten t.a.v. de financiële opzet en de evenwichtige belangenafweging bij invaren toegevoegd.

Het VO stelt vast dat het bestuur voldoende heeft onderbouwd waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt en tevens heeft aangetoond dat er naar verschillende alternatieven is gekeken. Vragen die hierover door het VO zijn gesteld zijn adequaat beantwoord. Ook de voorgestelde aanpassing als het gaat om de standaard omrekenmethode is door het bestuur goed toegelicht. Op basis hiervan heeft het VO er vertrouwen in dat de evenwichtigheid goed is beoordeeld. Daarnaast kan het VO zich inhoudelijk vinden in de beoordeling van de evenwichtigheid door het Bestuur. Het voorgenomen in acht nemende, adviseert het VO positief over het voorgenomen besluit van het bestuur om de opgebouwde

rechten om te zetten naar de nieuwe regeling en de inzet van het fondsvermogen op moment van invaren. Het VO spreekt haar waardering uit voor de manier waarop zij is meegenomen in alle besluitvorming.

Het VO heeft het bestuur geadviseerd om bij de beoordeling en besluitvorming aangaande de uitvoering van het huidige premie- en indexatiebeleid meer dan ooit expliciet stil te staan bij de evenwichtige belangenafweging en de impact van de besluiten op de (invaar)dekkingsgraad. De evenwichtigheid van de transitie is immers vastgesteld op basis van de huidige dekkingsgraad en een bandbreedte daaromheen.

Het premie- en indexatiebeleid over 2024 is aan de orde geweest in de bestuursvergadering van 29 november 2023. Het bestuur heeft bij de besluitvorming over deze onderwerpen expliciet rekening gehouden met de effecten daarvan op de invaardekkingsgraad en de evenwichtigheid van de transitie.

In dat kader heeft het bestuur besloten om de rentetermijnstructuur voor de premie niet te herijken waardoor er meer middelen gaan naar de dekkingsgraad. Bovendien is daarbij niet zozeer sprake van herverdeling tussen actieven en inactieven omdat deze bijdrage aan de dekkingsgraad naar verwachting weer ongedaan zal worden gemaakt op het moment dat het fondsvermogen op het transitiemoment gaat worden aangesproken voor compensatie afschaffing doorsneesystematiek (dat ook ten behoeve van actieve deelnemers is).

Net als bij het toeslagbesluit per 1 september 2022 en per 1 januari 2023 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2024 wederom gebruik te maken van de AMvB om toeslag te verlenen. Hierbij zijn de effecten op de dekkingsgraad en de invaardekkingsgraad kwantitatief in kaart gebracht. De gestegen dekkingsgraad gaf voldoende ruimte voor het gebruik van de AMvB en de impact op de (invaar)dekkingsgraad was te verantwoorden.

Naast deze kwantitatieve effecten heeft het bestuur ook kwalitatieve argumenten betrokken in bij de besluitvorming. De relatief lage premiedekking van de afgelopen jaren was positief geweest voor de actieve deelnemers, maar heeft het herstel van PPF APG de afgelopen jaren afgeremd. Hierdoor kon minder snel toeslag worden verleend, wat negatief is geweest voor de gepensioneerden. Het toepassen van de AmvB komt hen hierin deels tegemoet. Ten slotte heeft het bestuur door gebruik te maken van de AMvB een ongewenst (groot)verschil in toeslag tussen actieve en inactieve deelnemers voorkomen, waardoor de toeslag beter uitlegbaar is geworden voor zowel actieven als inactieven.

Na het ontvangen van deze goedkeuring, het advies van het verantwoordingsorgaan en het horen van de belangenverenigingen, hebben onze sociale partners ons verzocht tot invaren. Wij kunnen dit verzoek alleen afwijzen als er sprake is van strijd met wettelijke voorschriften, als de effecten van invaren tot onevenwichtig nadeel zou leiden voor groepen belanghebbenden of indien uitvoering niet mogelijk is binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering. PPF APG heeft een eigen verantwoordelijkheid dit te beoordelen. PPF APG heeft na beoordeling besloten tot invaren.

Met een dekkinggraad van circa 120% is het mogelijk om veel transitiedoelen te verwezenlijken waardoor deelnemers van alle leeftijden er op vooruit gaan bij invaren. Teneinde in te kunnen varen met een dekkinggraad die zo veel als mogelijk vergelijkbaar is met de huidige dekkinggraad, heeft het bestuur stappen gezet om de huidige dekkinggraad te beschermen.

4.a. Invulling besluit inzake omrekenmethoden en aanwenden vermogen

De wetgeving schrijft voor dat PPF APG een keuze moet maken uit de volgende twee rekenmethoden: de standaardmethode of de value based ALM-methode (VBA-methode). Daarbij geldt de standaardmethode als default, tenzij hiermee onvoldoende recht kan worden gedaan aan de fondspecifieke kenmerken. Wij hebben de verschillende voor- en nadelen van de rekenmethoden beoordeeld en zorgvuldig afgewogen. Op grond daarvan heeft het fonds besloten in te varen op basis van de standaardmethode.

Ondanks dat de standaardmethode minder maatwerk biedt, biedt de standaardmethode wel afdoende ruimte om vermogen gericht toe te delen aan de fondspecifieke invaardoelstellingen. Binnen de door de wet gesteld voorwaarden kan een fonds op verzoek van sociale partners ervoor kiezen om:

- Vermogen apart te zetten voor het financieren van compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek
- Vermogen apart te zetten voor het vullen van de solidariteitsreserve
- Af te wijken van de verdeling volgens de standaardregel voor zover dat nodig is om ingegane pensioenen (lopende uitkeringen) bij invaren in gelijke mate te verhogen (collectieve uitkeringsfase)
- 5% van het vermogen te herverdelen ten opzichte van de standaardregel om zodoende tot een evenwichtigere transitie te komen. Deze ruimte kan bijvoorbeeld worden gebruikt om inhaalindexatie als doelstelling mee te nemen

Het bestuur heeft besloten om bij invaren gebruik te maken van de standaardmethode met een spreidingstermijn van 10 jaar. Wij zijn van mening dat de standaardmethode de best passende methode is voor PPF APG:

- De huidige regeling kent geen complexe elementen die het gebruik van de VBA-methode vereisen.
- De standaardmethode biedt voldoende beleidsmatige vrijheidsgraden die ons in staat stellen om gericht de invaardoelstellingen van Sociale Partners te realiseren. Dit geldt bij zowel lage als hoge dekkinggraden.
- De standaardmethode is qua berekeningswijze relatief eenvoudig. Daardoor is verdeling via de standaardmethode met generieke toedeelregels voor onze gemiddelde deelnemer naar verwachting het meest begrijpelijk.
- Er is een directe relatie tussen het persoonlijke vermogen in de nieuwe regeling en de huidige pensioenaanspraak. Dit maakt de standaardmethode eenvoudiger uit te leggen richting deelnemers ten opzichte van de VBA-methode waar deze directe link minder evident is.

- Deelnemers kunnen na de transitie verzoeken om een rekenkundig inzicht, om zijn/haar pensioen te controleren. De berekening moet uitlegbaar en navolgbaar zijn voor de deelnemer. PPF APG zal dan ook zo helder en begrijpelijk mogelijk uitleggen hoe hun aandeel in het vermogen tot stand is gekomen en daarom zijn zowel onze deelnemer als wij als fonds gebaat bij de standaardmethode.
- Uitvoeringstechnisch is de standaardmethode ook minder complex dan de VBA-methode. De berekening lijkt het meest op een individuele overdrachtswaarde. Er zijn minder doorrekeningen nodig en daarmee zijn de gevolgen voor de uitvoering beperkter.

Wij zijn van mening dat een spreidingstermijn van 10 jaar het beste recht doet aan de karakteristieken van PPF APG:

- Onder de huidige regeling worden dekkingstekorten of overschotten ook gespreid toegedeeld aan de deelnemers. Voor kortingen geldt dat deze over 10 jaar worden gespreid. Voor indexatie geldt dat deze op een toekomstbestendige wijze wordt verleend. Door ook bij invaren van een lange spreidingshorizon uit te gaan, wordt zo goed mogelijk aangesloten bij de huidige regeling, wat de evenwichtigheid van de transitie ten goede komt.

4.b. Omgang met opgebouwde rechten

Afhankelijk van de dekkingsgraadsituatie op het moment van invaren, kunnen verschillende transitiedoelen in een bepaalde volgorde en tot een bepaald niveau worden ingevuld. Daarbij zal ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad altijd eerst moeten worden voldaan aan het wettelijk voorgeschreven niveau voor het MVEV en zal de reserve operationele kosten (ROK) voldoende gevuld moeten zijn. De sociale partners van PPF APG hebben de verschillende transitiedoelen als volgt geprioriteerd:

1. Ten minste gelijke uitkeringen

Gepensioneerden en andere uitkeringsgerechtigden ontvangen ten minste evenveel pensioen voor en na transitie.

2. Ten minste een gelijk verwacht pensioen

Actieven en slapers ontvangen ten minste een gelijk verwacht pensioen voor en na transitie.

3. Compensatie afschaffing doorsneesystematiek

Een (gedeeltelijke) compensatie geven aan bepaalde groepen deelnemers om de transitie evenwichtiger te maken.

4. Voorkomen van toekomstige verlagingen

Via aanvullingen vanuit de solidariteitsreserve kunnen uitkeringen in de toekomst beschermd worden tegen verlagingen.

5. Voorkomen van grote vermogensschokken

Tegenvallende rendementen kunnen worden opvangen vanuit de solidariteitsreserve.

6. Borgen van de indexatieambitie

Gericht op behoud van koopkracht, ook naar de toekomst toe.

7. Inhaalindexatie

Gericht op behoud van koopkracht, gericht op de indexaties die in het verleden niet gegeven zijn, omdat de financiële positie van het fonds het niet toeliet.

Daarbij hebben zij aanvullend de volgende randvoorwaarden vastgesteld:

▪ **Evenwichtigheid van de transitie in termen van netto-profijt en pensioenresultaat**

Het invaren moet evenwichtig zijn. Dit zullen we beoordelen op basis van de maatstaven netto-profijt en het pensioenresultaat.

▪ **Minimum van individuele VPV en 95% standaardmethode (na aftrek MVEV en reserves) meegeven**

Alle deelnemers dienen bij invaren het minimum van de eigen pensioenvoorziening, zoals deze op de balans van het pensioenfonds is opgenomen, en 95% van het vermogen zoals toebedeeld door de standaardmethode te ontvangen. Dit is tevens een wettelijke eis.

▪ **Gelijke aanpassingen van ingegane uitkeringen bij invaren**

Wanneer wordt ingevaren met de standaardmethode met spreiding, dan heeft dat als gevolg dat niet alle ingegane pensioen in gelijke mate worden aangepast na invaren. Bijvoorbeeld kan het zo zijn dan de uitkering van een oudere gepensioneerde bijvoorbeeld 1% stijgt na transitie en de uitkering van een jong gepensioneerde met 1,2%. Wij achten het beter uitlegbaar als alle ingegane uitkeringen in gelijke mate wijzigingen. Immers gelden er onder de huidige regeling ook gelijke aanpassingen en dit zal ook in de nieuwe regeling het geval zijn. Als enige uitzondering kan er wel verschil ontstaan als gevolg van een verschil in verleende indexaties uit het verleden. Dit onder voorwaarde dat dat ook uitvoeringstechnisch mogelijk is.

▪ **De volgorde in prioritering is geen absoluut gegeven**

Gedeeltelijk voldoen aan verschillende doelen is mogelijk als dat de evenwichtigheid bevordert en zover dat nodig is om te voldoen aan de wettelijke kaders. Bij de beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie zal gekeken worden naar de uitkomsten na invaren in zijn geheel. Daarbij zijn er verschillende redenen waardoor het één voor één aflopen van de doelen niet voor de hand ligt:

*I. **Het leidt niet noodzakelijk tot de meest evenwichtige uitkomsten***

Ter illustratie: Vanuit evenwichtigheidsoogpunt ligt het voor de hand om doelen 3 (“Compensatie afschaffing doorsneesystematiek”), 4 (“Voorkomen toekomstige verlaging”) en 5 (“Voorkomen grote vermogensschokken”) in samenhang te bekijken. Om bij lagere dekkingsgraad toch een zeker en stabiel pensioen te bieden, kan het wenselijk zijn om slechts gedeeltelijk compensatie te bieden ten gunste van het vullen van de solidariteitsreserve. Zeker als compensatie niet nodig is naar verwachting een hoger pensioen te realiseren.

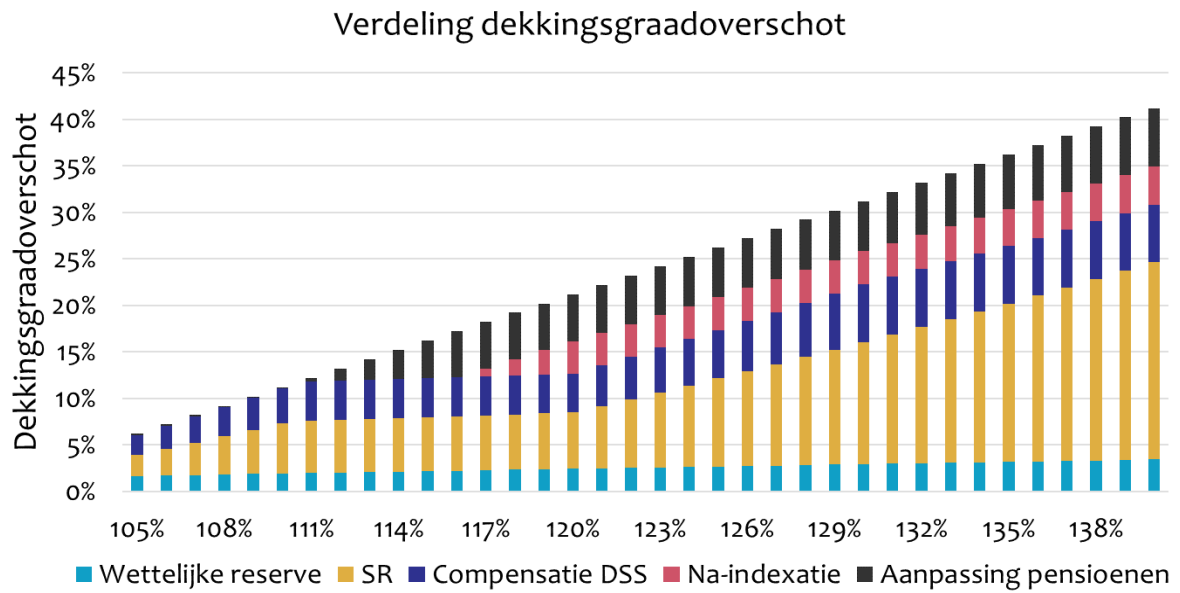
*II. **Wisselwerking tussen doelen***

Een aantal doelen kent een wisselwerking, waardoor het zuiver voldoen aan een van deze doelen in de praktijk niet mogelijk is. Doel 2 (“Ten minste gelijk verwacht pensioen”) bevat FTK en dekkingsgraad afhankelijke elementen. Bij de berekening van deze verwachting zijn de effecten van de doorsneesystematiek meegenomen en wordt afhankelijk van de dekkingsgraad ook rekening gehouden met verwachte (inhaal)indexatie. Doelen 4 (“Voorkomen toekomstige verlaging”) en 5 (“Voorkomen grote vermogensschokken”) geschieden beiden via de solidariteitsreserve. Deze reserve wordt in de nieuwe regeling voor beide doelen ingezet.

Voor het invaren onderscheiden de sociale partners een drietal scenario's:

- **Scenario 1:** wanneer de dekkingsgraad $\geq 110\%$ is bij transitie (01-01-2025), kunnen de top 4 invaardoelstellingen zoals met sociale partners overeengekomen, inclusief (gedeeltelijke) compensatie, worden behaald. Het vermogen is dan toereikend om dit te financieren.
- **Scenario 2:** wanneer de dekkingsgraad $< 105\%$ is, wordt het moeilijk de top 4 invaardoelstellingen te behalen en gaan sociale partners opnieuw met elkaar in gesprek. Het scenario om op een later (gunstiger) moment in te varen, zal dan worden onderzocht en besproken.
- **Scenario 3:** wanneer de dekkingsgraad tussen de 105% – 110% uitkomt, is er voldoende vermogen om in te varen, maar is er onvoldoende vermogen om iedereen op een evenwichtige manier erop vooruit te laten gaan. In dit scenario zal APG als werkgever een tijdelijke toelage toekennen (compensatie). Deze toelage zal gericht worden toebedeeld aan de medewerkers die in de minst gunstigste leeftijdscohorten vallen.

Bovengenoemde afspraken hebben geleid tot de volgende verdeling van het dekkingsoverschot per doelstelling bij verschillende dekkinggraden:

4.b.1. Minimaal Vereist Eigen vermogen en reserve operationele kosten

In deze paragraaf wordt beschreven welk gedeelte van het vermogen wordt gebruikt om te voldoen aan de eisen van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV).

Net zoals onder het huidige Financieel Toetsingskader (FTK), moet een pensioenfonds ook in het nieuwe pensioenstelsel, op grond van de Europese pensioenrichtlijn (IORP I en II), beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen (MVEV).

Het MVEV is in het nieuwe stelsel lager dan onder het FTK, namelijk:

- 1% (in plaats van 4% onder het FTK) van de technische voorzieningen, óf
 - 25% van de beheerslasten indien deze voor vijf jaar of minder vastliggen
- +
- Opslagen indien het fonds nabestaandenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen of premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid verzekert.

Het eigen vermogen dat voor het MVEV wordt aangehouden, wordt als een aparte balanspost aangehouden. Bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel wordt het MVEV vóór het invaren initieel gevuld vanuit het collectieve fondsvermogen, ongeacht de dekkinggraad op het moment van overgang.

De werkhypothese is dat de beheerslasten bij de overgang net als nu voor minder dan vijf jaar zullen vastliggen. Het MVEV wordt in dat geval vastgesteld op basis van 25% van de beheerslasten inclusief bovengenoemde opslagen voor risicodekkingen. Op basis van deze aanname is het MVEV vooralsnog prudent ingeschat op 1% van het vermogen.

Reserve operationele kosten

De ROK betreft een voorziening en/of een reserve voor toekomstige lasten, risicogedekte verzekeringen en onvoorziene technische resultaten die niet behoren tot het eigen vermogen van het fonds. Het is grofweg een tussenrekening waarin resultaten van operationele kosten worden verantwoord.

Doelen

Het gaat om de volgende operationele doelen die ex-ante moeten worden gespecificeerd:

1. Beheren collectieve kostenvoorziening
2. Verzekering risico partnerpensioen (PP-)
3. Verzekering wezenpensioen
4. Verzekering premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid
5. Verzekering arbeidsongeschiktheidspensioen
6. Overige onderdelen die via de ROK lopen
 - a. Het debiteurenrisico ('geen premie wel recht')
 - b. Onvindbare pensioengerechtigden ('vergeten pensioenen')
 - c. Vervallen micropensioenen
 - d. Onvoorziene financiële resultaten (oa stroppenpot, coulance bij invaren ed.)

Voorwaarden

De ROK mag, evenals de persoonlijke pensioenvermogens en overige collectieve reserves (MVEV en solidariteitsreserve), niet negatief worden. Per doel is een negatief saldo wel toegestaan, mits dit door middel van een positief saldo van een of meer andere doelen wordt gecompenseerd. Een structureel negatief saldo van één of meerdere doelen is echter onwenselijk; een structureel (hoog) positief saldo

eveneens. Uitgangspunt moet zijn dat ieder doel ex-ante op de lange termijn kostendekkend wordt gefinancierd. Door middel van een periodiek (grondslagen)onderzoek wordt de financiering bijgestuurd, als geconstateerd wordt dat van één of meerdere doelen het resultaat structureel hoog (positief of negatief) is.

Jaarlijks wordt voor ieder onderdeel het saldo per 31 december bepaald, waarbij indien nodig middelen verschoven worden tussen de verschillende onderdelen. Hiervoor dienen richtlijnen te worden vastgesteld. Op die manier kan bijvoorbeeld de vrijval van kapitaal van onvindbare pensioengerechtigden worden aangewend om een eventueel tekort bij de collectieve kostenvoorziening aan te vullen. Jaarlijks vindt na de vaststelling van het MVEV en de verschillende onderdelen binnen de ROK een verschuiving plaats tussen de ROK en het MVEV, met als doel om het MVEV op het juiste niveau te krijgen. Als het MVEV neerwaarts wordt bijgesteld, betekent dat een toevoeging aan de ROK. Als het MVEV juist opwaarts wordt bijgesteld, betekent dat een onttrekking aan de ROK. Ook als er sprake is van een tekort bij de ROK als geheel, wordt als eerste stap het MVEV vanuit de ROK indien nodig aangevuld. Het tekort bij de ROK wordt vervolgens aangevuld vanuit de solidariteitsreserve of uit het rendement. Door deze opzet wordt het aantal afhankelijkheden voor de financiële stromen beperkt.

Initiële omvang ROK

De werkhypothese voor de initiële vulling van de ROK bedraagt 4% van het vermogen. Dit betekent overigens niet dat de volledige initiële ROK extra kost en dus ten laste gaat van de buffer. Dit komt omdat voor de meeste doelen al een voorziening is gevormd in het huidige stelsel. De grootste doelen van de operationele reserve worden namelijk gefinancierd door overheveling vanuit de huidige voorzieningen die hiervoor zijn getroffen in het huidige stelsel. De kostenvoorziening is veruit de grootste en bedraagt 3,6% van de voorziening, omgerekend 3% van het vermogen bij een invaardeckingsgraad van 120%. Het overige deel van de te vormen reserve (1% van het vermogen) is bedoeld voor andere doelen waaronder nabestaandenverzekeringen, arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en voor onvoorzien financiële resultaten (een zogenaamde stoppenpot). In de loop van 2024 wordt de werkhypothese getoetst op toereikendheid aan de hand van een grondslagenonderzoek.

4.b.2. Gehanteerde methode voor waardering aanspraken en pensioenrechten

PPF APG heeft gekozen voor de standaardmethode voor de waardering van aanspraken en pensioenrechten bij invaren. De standaardmethode is de wettelijke default. Wij zijn van mening dat de standaardmethode leidt tot een evenwichtige besluitvorming bij invaren. Zie voor verdere onderbouwing paragraaf 4.a.

4.b.3. Gebruikte bestuurlijke ruimte binnen de gekozen methodes

Bij keuze voor de standaardmethode is bestuurlijke ruimte beschikbaar voor de inzet van het vermogen bij invaren. De bestuurlijke ruimte hangt af van de dekkingsgraad op moment van invaren.

De wet biedt ruimte voor enige directe herverdeling bij lage dekkingsgraden (<105%) uitgaande van een dekkingsgraadniveau zonder enige aftrek voor (wettelijke) reserves.

Bij dekkingsgraden vanaf 105% wordt gekeken naar de dekkingsgraad na afsplitsing van (wettelijke) reserves en compensatie doorsneesystematiek. Is die dekkingsgraad >105% dan is er ruimte voor herverdeling. 5% herverdelen en 95% uitkomst standaardregel komt op fondsniveau op hetzelfde neer.

Naast de dekkingsgraadafhankelijke beleidsruimte, geldt een aantal algemene voorwaarden:

- Iedereen moet tenminste 95% krijgen van de uitkomst van de standaardregel toegepast op de dekkingsgraad op moment van invaren of de VPV indien deze lager uitvalt.
- Ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad mag binnen de groep gepensioneerden herverdeeld worden om gelijke aanpassingen van de uitkering te krijgen.

De gemaakte afspraken maken in de volgende gevallen gebruik van de bestuurlijke ruimte om te herverdelen ten opzichte van de uitkomsten van de standaardregel:

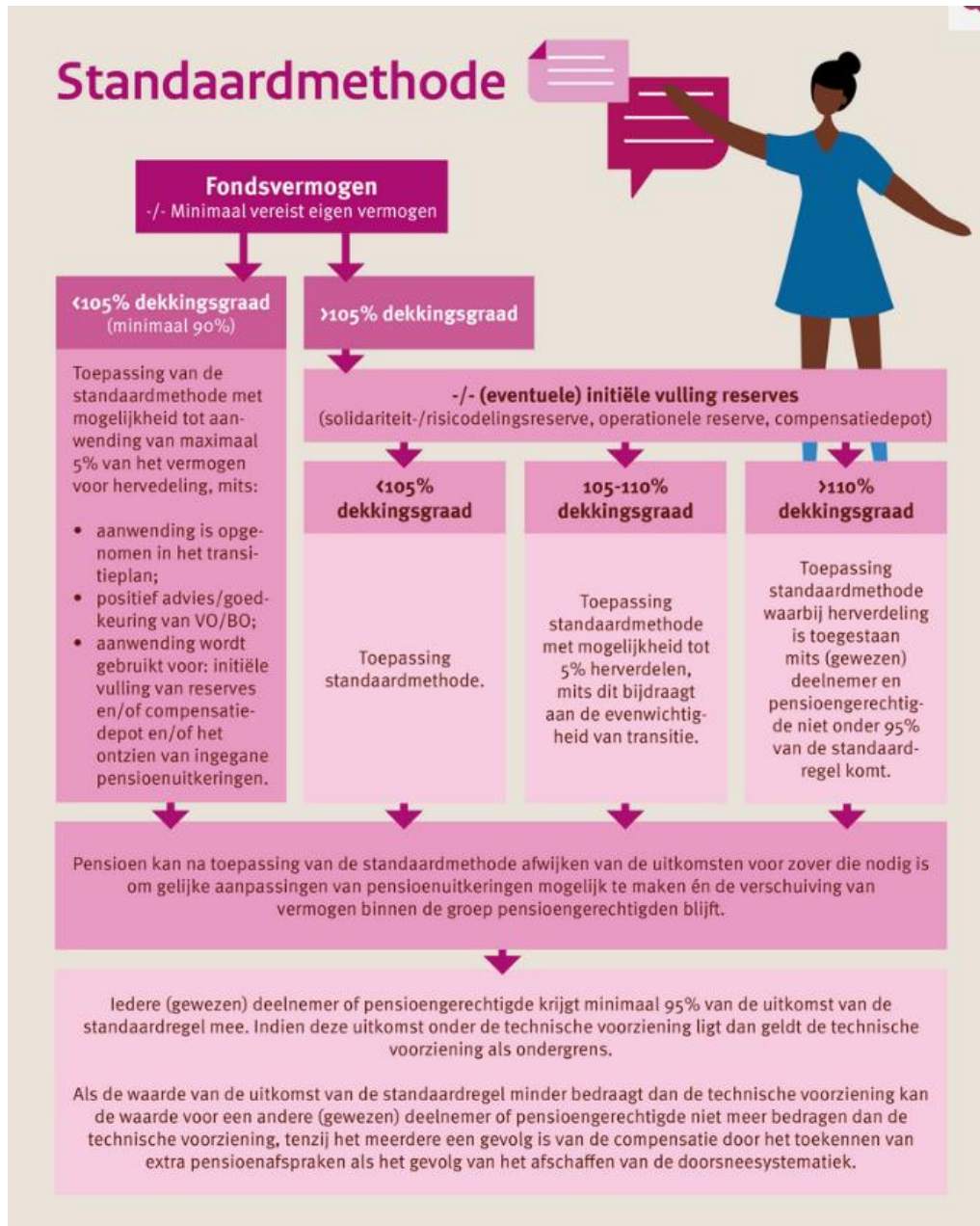
- *Gelijke aanpassingen*

Voor ingegane uitkeringen heeft PPF APG de doelstelling om gelijke aanpassingen te realiseren. Hiervoor dient voor uitkeringsgerechtigden te worden afgeweken van de standaardregel. De gelijke aanpassingen zijn van toepassing op de generieke verhoging of verlaging van de uitkeringen. Eventuele inhaalindexatie kan wel leiden tot ongelijke aanpassingen, afhankelijk van de individuele indexatieachterstand.

- *Inhaalindexatie*

In het geval dat de dekkingsgraad na afsplitsing van (wettelijke) reserves, solidariteitsreserve en compensatie doorsneesystematiek boven 105% ligt, wordt de wettelijke ruimte benut om gericht inhaalindexatie te verlenen. Voor het verlenen van de inhaalindexatie zal worden aangesloten bij het huidige beleid onder het FTK: "Bij het verlenen van inhaaltoeslag zal het fonds aan alle deelnemers een gelijk percentage verlenen van de op persoonsniveau geadmistreerde toeslagachterstanden (pro rata systematiek)." De eventuele herverdeling ten behoeve van inhaalindexatie vindt plaats na toepassing van de standaardregel. Hierdoor zal de generieke aanpassing voor alle uitkeringsgerechtigden gelijk zijn, maar kan de totale aanpassing van de uitkering wel verschillen per deelnemer als gevolg van verschillen in indexatieachterstanden per deelnemer.

Standaardmethode

Bron: werkenaanonspensioen.nl

4.b.4. Initiële vulling compensatiedepot

Op het moment van het invaren is er een eenmalige vrijval van bestaande buffers. Het voordeel van het vrijvallen van de buffers bij invaren kan het nadeel van het afschaffen van de doorsneesystematiek deels dempen. In het invaarverzoek hebben sociale partners uitgewerkt hoe de zij de compensatie wensen te financieren. Daarbij willen zij ook een deel van deze buffers in het fondsvermogen aanwenden ter financiering van compensatie. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan.

Het pensioenfonds gaat over het pensioenvermogen. Als sociale partners pensioenvermogen willen inzetten voor de financiering van de compensatie, doen zij hiertoe een verzoek als onderdeel van het transitieplan om te komen tot een evenwichtige uitkomst. Het gevolg is dat het pensioenfonds de gehele opdracht bij de opdrachtaanvaarding moet afwijzen op het moment dat zij het pensioenvermogen niet wenst aan te wenden voor compensatiedoeleinden. Inzet van het fondsvermogen voor een compensatiedepot vraagt daarom goede afstemming tussen sociale partners en het pensioenfonds, zodat het zover niet hoeft te komen.

Hoogte van de compensatie

De berekening van de enkele transitielast vormt de (wettelijke) bovengrens van de compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek (DSS). Dat wil zeggen dat een geboortecohort niet meer mag worden gecompenseerd voor afschaffing DSS dan het maximale nadeel dat dit cohort heeft ondervonden.

We hebben dit nadeel berekend door de ambitie in de WTP gelijk te houden aan de ambitie in het FTK. In de WTP is opbouw goedkoper (vanwege langere beleggingshorizon). Dit hebben we vertaald in een lagere premie, zodat de opbouw gelijk is aan de opbouw in het FTK. Dit biedt de ruimste mogelijkheid tot compensatie. Als gevolg van het invaren naar het nieuwe stelsel ondervinden alle generaties ook voordelen als gevolg van het vrijvallen van de buffer en het verlengen van de beleggingshorizon. Alle effecten tezamen noemen we de dubbele transitie. De daadwerkelijke benodigde compensatie wordt vastgesteld op basis van deze dubbele transitie en valt dus lager uit dan de maximale compensatie. Als niet volledig wordt gecompenseerd, dan verlagen we de compensatielast per leeftijdscohort met dezelfde factor. Voorbeeld: als 50% beschikbaar is voor compensatie DSS beschikbaar is, ontvangen alle cohorten 50% van de maximale compensatielast.

Compensatie uit verschillende vormen van fondsvermogen

Bij alle mogelijke dekkingsgraden zal het fondsvermogen worden aangewend ter financiering van compensatie. Het gaat hierbij echter om verschillende vormen van fondsvermogen, waarbij de premie-egalisereserve en de VPL-pot zijn opgebracht door actieve deelnemers, terwijl een in te zetten surplus uit de dekkingsgraad is opgebracht door actieve deelnemers, slapers en gepensioneerden.

De omvang van het beschikbare vermogen neemt toe naarmate de dekkingsgraad hoger uitvalt. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan. Het vermogen dat het fonds beschikbaar stelt voor compensatie wordt gefinancierd uit de premie-egalisereserve en een gedeelte van het surplus in de dekkingsgraad. Daarnaast heeft het pensioenfonds de VPL-pot onder beheer welke onder zeggenschap staat van de sociale partners. Deze pot bevat het restant vermogen van de VPL-regeling. Sociale partners hebben aangegeven dat ook dit vermogen aangewend dient te worden voor de financiering van compensatie. De compensatie zal eenmalig zijn en direct gefinancierd worden bij de overgang en gestort worden in het persoonlijke pensioenvermogen van de deelnemers die recht hebben op compensatie.

Compensatie buiten de pensioensfeer

Bij dekkingsgraden lager dan 110% zal de werkgever een deel van de compensatie financieren middels een maandelijkse tijdelijke niet-pensioengevende bruto toelage. De uitvoering van deze regeling valt onder de verantwoordelijkheid van de werkgever. Hieronder volgen kort de door sociale partners overeengekomen uitgangspunten:

- Uitgangspunt is dat wanneer de dekkingsgraad zich tussen 105% en 110% bevindt alle groepen actieve deelnemers er minimaal 6,2% in te verwachten pensioen op vooruit gaan op basis van berekeningen gebaseerd de door DNB voorgeschreven scenarioset (2023Q1). Deze grens wordt vastgelegd als minimale grens en wijzigt niet meer tot moment van invaren per 2025.
- Die leeftijdscohorten die in de berekening van de reële uitkering er minder dan 6,2% op vooruit gaan, worden door APG gecompenseerd middels een maandelijkse tijdelijke niet-pensioengevende bruto toelage.
- Per leeftijdscohort wordt de gemiddelde afwijking t.o.v. de minimale grens van 6,2% berekend. Per leeftijdscohort wordt deze gemiddelde afwijking vertaald in een toelage als % van de pensioengrondslag elke verspreid uitbetaald wordt over een periode van 5 jaar, ingaande op 1 januari 2025. Het eerste uitbetalingsmoment is afhankelijk van de benodigde doorrekentijd om de compensatie per cohort te bepalen. Als de eerste betaling later in het jaar plaats vindt zullen de gemiste maandbetalingen met terugwerkende kracht in 2025 betaald worden.
- Deze maandelijkse toelage is alleen van toepassing op die medewerkers die per 31-12-2024 in dienst zijn van APG en in de leeftijdscohorten vallen die er minder dan 6,2% op vooruit gaan bij invaren. De maandelijkse toelage wordt eenmalig vastgesteld en wijzigt niet met het veranderen van de leeftijd. De eventuele rest compensatie toelage wordt niet uitgekeerd bij uitdiensttreding, overlijden of pensionering. Bij deeltijdpensionering en/of wijziging van de deeltijdfactor wordt de compensatie naar rato aangepast.
 - Doel van de compensatie is dat medewerker deze compensatie doorstort naar zijn persoonlijk pensioenvermogen, maar die keuze is aan de medewerker. Hiertoe zal PPF APG als de dekkingsgraad tussen 105 en 110% zal zijn bij invaren, alsnog kiezen voor een bruto bijspaarregeling.
 - De daadwerkelijk te betalen compensatie per leeftijdscohort is afhankelijk van de geldende dekkingsgraad bij invaren. Welke leeftijdscohorten voor compensatie in aanmerking komen kan dan pas definitief worden vastgesteld.
 - De toelage eindigt indien de pensioenregeling gedurende de looptijd van 5 jaar wordt ondergebracht bij een pensioenfonds waar een compensatieregeling voor actieven aanwezig is. Indien PPF APG niet kan invaren per 1 januari 2025 vanwege onvoorziene omstandigheden, dan dient opnieuw beoordeeld te worden of bovenstaande afspraken nog evenwichtig en betaalbaar zijn.

4.b.5. Initiële vulling en regels t.a.v. solidariteitsreserve

De solidariteitsreserve is een aanvullend vermogen dat door het pensioenfonds wordt aangehouden bovenop de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers en gepensioneerden. Uit de solidariteitsreserve kunnen pensioenuitkeringen en -vermogens worden aangevuld en kunnen risico's worden gespreid, zowel in de tijd als over cohorten. Risico's die via de solidariteitsreserve gespreid kunnen worden zijn bijvoorbeeld het beleggingsrisico, maar ook het langlevensrisico. De sociale partners stellen de doelen van de solidariteitsreserve vast, terwijl het bestuur vervolgens de vul- en uitdeelregels vaststelt. In dit hoofdstuk worden de keuzes van PPF APG op deze elementen beschreven en onderbouwd.

Uitdeelregels

De uitdeelregels zijn gebaseerd op de doelen die de sociale partners hebben meegegeven voor de solidariteitsreserve. Daarbij hebben de sociale partners aangegeven dat ze intergenerationele risicodeling en stabiliteit van de uitkeringen als de belangrijkste doelen voor de inzet van de solidariteitsreserve zien en geven ze het bestuur mee om via de uitdeelregels invulling te geven aan deze doelen. Daarnaast sluiten de sociale partners het delen van langlevensrisico niet uit als doel voor de solidariteitsreserve, maar geven het bestuur wel mee om bovenstaande twee doelen voorrang te geven. Tot slot geven de sociale partners het delen van inflatierisico de laagste prioriteit als doel voor de solidariteitsreserve en kunnen zich er in vinden als het bestuur besluit om de reserve niet in te zetten voor dit doel. Het beslag op de reserve voor dit doel is zeer groot, terwijl de preferentie van gepensioneerden uitgaat naar het beperken van nominale verlagingen. Keuzes voor het bestuur van PPF APG omtrent de uitdeelregels voor de solidariteitsreserve hebben betrekking op de volgorde van de doelen en het budget per doel.

PPF APG kiest als volgorde en (relatief) budget per doel voor het uitdelen van de solidariteitsreserve:

1.	Voorkomen van negatief vermogen	100% (wettelijk verplicht)
2.	Beschermen voor langlevensrisico	30% van de resterende reserve
3.	Aanvullen tot minimaal overrendement	50% van de resterende reserve
4.	Afromen van de reserve (boven 15%)	100% van het overschot
5.	Voorkomen van nominale daling van de uitkering	20% van de resterende reserve

PPF APG heeft zich bij de uitdeelregels voor de solidariteitsreserve gebaseerd op de doelen die door de sociale partners zijn meegegeven. Dit betekent dat prioriteit is gegeven aan intergenerationele risicodeling (via het aanvullen tot een minimaal overrendement) en stabiliteit van de uitkeringen (via het voorkomen van nominale daling van de uitkering). Daarbij zijn diverse alternatieve mogelijkheden om deze doelen te verwezenlijken onderzocht, maar is uiteindelijk gekozen voor bovenstaande methodes omwille van de effectiviteit en de mogelijkheid tot uitvoering door APG. Daarnaast heeft PPF APG gekozen om zowel het macro- als micro-langlevensrisico volledig en voor alle deelnemers te delen/beschermen via de solidariteitsreserve. Hoewel dit tot (beperkte) extra complexiteit in de solidariteitsreserve (budget, volgordelijkheid, etc.) leidt, is het beter uitlegbaar. In dit geval komt de rekening voor het beschermen van uitkeringsgerechtigden immers niet direct en voornamelijk bij jongeren te liggen.

De keuze voor PPF APG omtrent de inzet van de solidariteitsreserve lag verder in de gewenste hoogte van het jaarlijks budget per doel en de maximale omvang van de reserve. Dit geeft daarmee invulling aan de prioritering (en effectiviteit) van de doelen. Daarnaast geldt er ook een technische volgorde ten aanzien van de doelen. Deze is door APG vastgesteld en aan PPF APG toegelicht. PPF APG heeft deze volgorde beoordeeld en geconcludeerd dat deze logisch is en tevens niet relevant is voor de beleidsmatige keuzes die PPF APG kan en moet maken. Voor wat betreft de hoogte van het jaarlijks budget per doel is gekeken naar de kans maal impact van de verschillende risico's die via de reserve worden afgedekt. Op basis daarvan is een inschatting gemaakt van het benodigd budget. Tevens zijn

als toets alternatieve budgetten onderzocht. Ook voor de overige doelen zijn op een dergelijke wijze alternatieve budgetten onderzocht. Op basis van deze berekeningen heeft PPF APG de invulling gekozen zoals hierboven beschreven.

Initiële vulling

PPF APG streeft naar een initiële vulling van de solidariteitsreserve van 5%. Bij dit streefpercentage kunnen de verschillende doelstellingen van de solidariteitsreserve vanaf invaren naar verwachting voldoende worden gerealiseerd. De daadwerkelijke vulling van de solidariteitsreserve bij invaren hangt af van de dekkingsgraad op het invaarmoment. Zo kan het zijn dat bij lagere dekkingsgraden er onvoldoende vermogen beschikbaar is om de solidariteitsreserve met 5% van het vermogen te vullen. Daarnaast wordt de solidariteitsreserve bij hoge dekkingsgraden ook met meer dan 5% van het vermogen gevuld. Dit is verder uitgewerkt in het transitieplan.

Vullen uit overrendement

PPF APG kiest ervoor om de solidariteitsreserve in de toekomst alleen te vullen uit overrendement en dus niet uit premie. Daarbij heeft het bestuur ervoor gekozen om de reserve te vullen middels 7% afroaming van het positieve overrendement. De reserve zal alleen gevuld worden voor zover deze lager is dan het door het bestuur vastgestelde maximum van 15% (tevens het wettelijke maximum).

4.b.5. Verlenen van na-indexatie

De indexatieachterstand is niet voor alle deelnemers hetzelfde. Voor de hoogte van de achterstand is bepalend wanneer de pensioenopbouw bij PPF APG precies heeft plaats gevonden. Hoe langer dat geleden is, hoe hoger de achterstand.

De toeslagachterstand is in de pensioenadministratie per deelnemer berekend en vastgelegd waardoor er sprake is van een zogenoemd gesloten systeem. Hierdoor kan de inhaaltoeslag per deelnemer niet méér bedragen dan de op individueel niveau geadmistreerde toeslagachterstand.

De maximale cumulatieve achterstand is voor actieve deelnemers 18,98% (2021: 16,93%) en voor niet-actieve deelnemers 15,62% (2021: 13,63%). Uitgedrukt in de voorziening per eind 2022 is dat 4,09%, 4,15% en 5,09% voor respectievelijk de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Dit is een momentopname. Het komende jaar zullen die achterstanden gaan wijzigen.

Bij het invaren is vanaf een dekkingsgraad van 120% hier een noemenswaardig budget voor beschikbaar. De invulling van dit doel wordt met name gedictieerd door de wettelijke ruimte. Een verdere toelichting op de inhaalindexatie is opgenomen in een apart document met de toelichting op de transitie-effecten en doelen.

4.b.7. Gevolgen van eventuele toeslagverlening in 2022 / 2023 / 2024

Het bestuur heeft per 1 september 2022, 1 januari 2023 en per 1 januari 2024 gebruik gemaakt van de mogelijkheid om toeslag te verlenen op basis de AmvB. Hiervoor heeft het bestuur de belangen van alle groepen deelnemers zowel kwalitatief als kwantitatief afgewogen en generatie-effecten in kaart gebracht. Onderstaand een samenvatting van de kwantitatieve effecten hiervan.

De effecten van de toepassing van de AmvB per 1 september 2022 waren als volgt:

- De verwachting dat de dekkingsgraad bij invaren ongeveer 1,9%-punt lager ligt als gevolg van de extra toeslagverlening van 2,7% in 2022. De dekkingsgraadimpact is klein in vergelijking met de onzekerheid rondom de dekkingsgraad.
- Tegenover de dekkingsgraadverlaging staat een toename van het pensioenresultaat voor gepensioneerden. Eind 2024 is het pensioenresultaat naar verwachting 1,6%-punt hoger als gebruikt wordt gemaakt van de verruiming.
- De impact van de extra toeslagverlening van 2,7% in 2022 is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. Het omslagpunt ligt bij deelnemers die nu circa 60 jaar zijn. De generationele effecten zijn beperkt: met 95% kans is de (absolute) afwijking kleiner dan 2% en met 50% kans kleiner dan 1,4%.

De effecten van de toepassing van de AmvB per 1 januari 2023 waren als volgt:

- De verwachting dat de dekkingsgraad bij invaren door een toeslag van 10% op grond van de Amvb in plaats van 7,39% (op basis van de huidige regels) circa 2%-punt lager ligt. De dekkingsgraadimpact is nog relatief beperkt in vergelijking met de onzekerheid rondom de dekkingsgraad.
- Tegenover de dekkingsgraadverlaging staat een toename van het pensioenresultaat voor gepensioneerden. Eind 2024 is het pensioenresultaat naar verwachting 1,4%-punt hoger als gebruikt wordt gemaakt van de verruiming.
- De verruiming voor de toeslag per 1 januari 2023 is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. Het omslagpunt ligt bij deelnemers die nu circa 62 jaar zijn. Bij de toeslag van 10% in plaats van 7,39% (op basis van de huidige regels) lopen de generationele effecten uiteen van + 1,3% voor ouderen tot -/- 1,0% voor jongeren. Het effect van een kortere spreidingsperiode in de standaard invaarmethode (5 jaar in plaats van 10 jaar) op de generatie-effecten is beperkt.

Het bestuur maakt per 1 januari 2024 eveneens gebruik van de verlengde AmvB.

De effecten van de toepassing van de AmvB per 1 januari 2024 zijn als volgt:

- Het toekennen van een extra toeslag van 1,5% zorgt bij aanvang voor een daling van de dekkingsgraad van 1,9%-punt. De dekkingsgraadimpact van een extra toeslag per 1 januari 2024 op basis van de indexatie-AMvB is relatief beperkt in vergelijking met de onzekerheid rondom de hoogte van de dekkingsgraad.
- De verwachting is dat de dekkingsgraad op het invaarmoment circa 1,7%-punt lager ligt als per 1 januari 2024 een extra toeslag zou worden verleend van 1,5%.
- De extra toeslagverlening is positief voor ouderen en negatief voor jongeren. Het omslagpunt ligt bij deelnemers die nu circa 63 jaar zijn. Het verwachte effect loopt bij een extra toeslag van 1,5% uiteen van +0,9% voor ouderen tot -/- 0,7% voor jongeren.

Besluitvorming en evenwichtige belangenafweging door het bestuur

Naast de kwantitatieve effecten heeft het bestuur ook kwalitatieve argumenten betrokken in bij de besluitvorming.

- Belangrijke argumenten waren dat de gestegen dekkingsgraad voldoende ruimte gaf voor het gebruik van de AMvB en de impact op de dekkingsgraad te verantwoorden was.
- Daarnaast is de relatief lage premiedekkingsgraad positief geweest voor de actieve deelnemers, maar heeft het herstel van PPF APG de afgelopen jaren afgeremd. Hierdoor kon minder snel toeslag worden verleend, wat negatief is geweest voor de gepensioneerden. Het toepassen van de AmvB komt hen hierin deels tegemoet.

Bij de besluitvorming over het gebruik van de Amvb per 1 januari 2024 waren de volgende aanvullende argumenten van toepassing.

- Door gebruik te maken van de AMvB heeft het bestuur een ongewenst (groot)verschil in toeslag tussen actieve en inactieve deelnemers voorkomen, waardoor de toeslag beter uitlegbaar is geworden voor zowel actieven als inactieven.
- Door gebruik te maken van de AMvB sluit de toeslag beter aan bij de toeslag die in de afgelopen twee jaren zou hebben geresulteerd op basis van de nieuwe methodiek van CBS (die meer aansluit bij de inflatie die deelnemers daadwerkelijk ervaren)

Op basis van de evenwichtige belangenafweging heeft het bestuur besloten om gebruik te maken van de AmvB per 1 september 2022, 1 januari 2023 en 1 januari 2024.

4.b.8. Arbeidsongeschiktheidspensioen, premievrije voortzetting en nabestaanden

In deze paragraaf licht PPF APG toe hoe bij de transitie wordt omgegaan met arbeidsongeschiktheidspensioen en nabestaandenpensioen en met de premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Sociale partners hebben gekozen om de huidige regeling (recht op invaliditeitspensioen) die PPF APG nu kent, zoveel mogelijk in stand te houden in de nieuwe pensioenregeling. Deze regeling wordt gefinancierd uit de premie van 27% en geeft onder voorwaarden een aanvullende uitkering op basis van een klassensysteem.

Dit bestaat uit:

- Een aanvulling op de WIA tot maximaal 80% maximum dagloon (5% bij IVA en maximaal 10% bij WGA), en:
- Een aanvulling op de WIA tot maximaal 80% vanaf het maximum dagloon.

De dekking in het nieuwe stelsel is gelijk aan de dekking in het huidige stelsel. De uitkering van het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt net als alle uitkeringen wel variabel.

Premievrije opbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

In de huidige pensioenregeling loopt de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid door zonder dat voor de deelnemer zelf premie wordt afgedragen. We hebben deze regeling voor de premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid – afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid - binnen de totaal premie (zie bij 3.2.2) zoveel mogelijk gehandhaafd. Zo loopt de opbouw van het persoonlijke pensioenkapitaal van de arbeidsongeschikte deelnemer door. Vanwege deze goede dekkingen is de risicodraagkracht van de deelnemers aan de PPF APG regeling op dit onderdeel hoog.

Nabestaandenpensioen (partner- en wezenpensioen)

Het partnerpensioen bij overlijden van een deelnemer vóór pensionering wordt verzekerd op basis van risicodekking. Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensionering bedraagt een percentage van het pensioengevend inkomen zonder rekening te houden met de franchise. De hoogte van het partnerpensioen is niet afhankelijk van de diensttijd. Het partnerpensioen wordt afgeleid van het pensioengevend inkomen en de deeltijdfactor op het moment van overlijden.

Het fonds heeft voor het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum gekozen voor een niveau van 30% van het pensioengevend salaris. Deze dekking is gebaseerd op de gemiddelde dekking van de huidige deelnemers in het huidige stelsel. Door de wijziging van het partnerpensioen in het nieuwe stelsel verandert de dekking van deelnemers. In huidige stelsel kunnen jongeren een hoger percentage van het loon bereiken vanwege doortelling dienstjaren tot pensioenleeftijd. De dekking als percentage van het pensioengevend salaris is hoger naarmate het salaris toeneemt, omdat voor hogere salarissen procentueel over een groter deel van het salaris pensioen wordt opgebouwd (i.v.m. de franchise). Voor een 30 jarige deelnemer zonder kinderen kan de dekking hierdoor tot wel circa 10% lager zijn en voor een 50 jarige tot wel ruim 10% hoger zijn dan in het nieuwe stelsel

Indien er bij overlijden sprake is van kinderen dan is de impact voor jongere deelnemers veel lager. In geval er voor een 30 jarige bij overlijden sprake is van twee kinderen dan is de impact zeer beperkt

gedurende de uitkeringsduur van het wezenpensioen (tot de 25 jarige leeftijd). Het wezenpensioen van een 30 jarige deelnemer is namelijk tot wel circa 5% hoger per kind dan in de huidige regeling.

Voor oudere actieven is door carrièreontwikkeling de dekking van het partnerpensioen als percentage van het laatste pensioengevend salaris in eerste instantie lager. Maar door de eerbiedigende werking van het partnerpensioen is de dekking voor oudere actieven uiteindelijk veel hoger in het nieuwe stelsel. Dit verklaart waarom de nieuwe dekking voor deze groep tot wel 20% hoger is dan in het huidige stelsel. Bestuur en sociale partners stellen vast dat de verschillen in dekkingen van partnerpensioen een sectorbreed beeld is. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds de eerbiedigende werking van het opgebouwd partnerpensioen en anderzijds de overstap van diensttijdafhankelijke naar een diensttijdonafhankelijke uniforme dekking. De gemiddelde dekking van de gehele populatie van PPF-APG in het huidige stelsel vertaalt zich in een 30% dekking voor iedereen. Door bovengenoemde aspecten wordt de dekking echter voor iedereen weer anders, voor ouderen meer dan voor jongeren.

Waarom is een hogere dekking van het partnerpensioen geen oplossing geweest voor het fonds?

- Een hogere dekking dan 30% zou betekenen dat er nog grotere verschillen in dekking ontstaan tussen jongere en oudere actieven.
- Er ontstaan dan nog grotere verschillen met de huidige dekking. Oudere actieven krijgen dan een dekking die nog veel groter wordt dan +20% ten opzichte van de dekking in het huidige stelsel.
- Een hogere dekking betekent dat er meer risicopremie benodigd is, waardoor minder spaarpremie in de persoonlijke pensioenvermogens gaat. Hierdoor wordt het ouderdompensioen lager.
- Het draagt niet bij aan de evenwichtigheid om ten behoeve van de jongere actieven de totale dekking te verhogen wat onnodig ten koste gaat van het ouderdompensioen van iedereen.
- Er kan maatwerk oplossing worden geboden wat gericht is aan de specifieke groep jongeren die daar behoefte aan hebben door hen te attenderen op de mogelijkheid van een vrijwillige collectieve Anw-Hiaatverzekering via de werkgever APG.

Het fonds en sociale partners hebben vastgesteld dat het van belang is om effecten van de overgang naar het nieuwe stelsel totaal in samenhang te beoordelen. Op totaalniveau is naar verwachting sprake van een verbetering van het totale pensioenvooruitzicht van de huidige deelnemers als het ouderdompensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen in ogenschouw wordt genomen.

Na het eindigen van de deelneming, sluit de pensioenregeling aan op de wettelijke verplichting om de dekking van het partnerpensioen voort te zetten. Na het eindigen van de deelneming loopt de dekking van het partnerpensioen gedurende 3 maanden door. De dekking eindigt eerder als de gewezen werknemer een dienstverband aangaat bij een nieuwe werkgever of als het ouderdompensioen ingaat.

Als de gewezen deelnemer na het eindigen van de deelneming recht krijgt op een WW-uitkering, Ziektewetuitkering of arbeidsongeschiktheidspensioen van PPF APG dan loopt de dekking van het partnerpensioen wettelijk verplicht ook na het verstrijken van de periode van 3 maanden door.

Gewezen deelnemers krijgen, na afloop van de dekking in de hierboven beschreven situaties, de mogelijkheid om de dekking van het partnerpensioen vrijwillig voort te zetten. De hiervoor benodigde risicopremie wordt gefinancierd vanuit het opgebouwde persoonlijke pensioenvermogen. Hierdoor wordt de pensioenuitkering na pensionering iets lager.

Partnerpensioen bij overlijden na pensionering

De pensioenregeling kent geen separaat partnerpensioen bij overlijden na pensionering. Het ouderdompensioen wel worden uitgeruild voor een partnerpensioen op de pensioendatum. Daarbij bedraagt de hoogte van het partnerpensioen maximaal 70% van het ouderdompensioen dat na de uitruil resteert.

Wezenpensioen bij overlijden voor pensionering

Het wezenpensioen bij overlijden van een deelnemer voor pensionering wordt (net als bij het partnerpensioen) verzekerd op basis van risicodekking. Het wezenpensioen bij overlijden voor pensioneren is verbeterd ten opzichte van de regeling in het huidige stelsel en bedraagt 12 % het pensioengevend inkomen (zonder rekening te houden met een franchise). Daarmee is de hoogte van het wezenpensioen niet afhankelijk van de diensttijd. De verbetering van de dekking varieert tussen de 3% en 10% per kind ten opzichte van de huidige dekking.

Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot de 25-jarige leeftijd van de wees. Ongeacht wel of niet studerend. Er is in de nieuwe pensioenregeling geen beperking meer ten aanzien van het aantal wezen aan wie het wezenpensioen wordt uitgekeerd.

Voor de voorzetting van de dekking van het wezenpensioen na einde deelneming gelden dezelfde verplichtingen als voor het partnerpensioen zoals hierboven opgenomen.

Wezenpensioen bij overlijden na pensionering

De regeling kent door de risicodekking geen separaat wezenpensioen bij overlijden na pensioneren. Wel is een dekking van wezenpensioen na pensioneren mogelijk. Door herschikking ten koste van het ouderdompensioen en/of eerbiedigende werking van reeds opgebouwde pensioenaanspraken tot 1-7-2021 kan alsnog partnerpensioen en wezenpensioen worden uitgeruild op de pensioendatum.

Overgangsrecht Nabestaandenpensioen

Voor het partnerpensioen is het de bedoeling om de huidige partnerpensioenaanspraken op moment van invaren om te zetten naar een individueel pensioenvermogen (een zogeheten PP oud kapitaal). Aan het PP oud kapitaal wordt een bedrag onttrokken dat nodig is om de toekenningen van PP door het fonds in het betreffende jaar te financieren (dit bedrag betreft het biometrisch beschermingsrendement). Deze onttrekking gebeurt ook bij deelnemers die geen partner hebben. Als onderdeel van het overgangsrecht blijven zij immers wel meedelen in de collectieve manier van verzekeren en financieren van de nieuwe toekenningen

De Wtp bevat ook overgangsrecht voor het wezenpensioen. Het overgangsrecht voor wezenpensioen bepaalt dat de vaste eindleeftijd van 25 jaar voor wezenpensioen niet van toepassing is op wezenpensioenen waarvan de ingangsdatum ligt voor het overgangstijdstip of dat is opgebouwd voor overgangstijdstip.

Verder geldt dat deze onderwerpen punt van aandacht zijn waar het gaat om de impact voor (groepen) deelnemers en de communicatie in zowel het transitieplan als ook het wettelijk verplicht communicatieplan.

4.b.9. Wijze van uitvoering pensioenovereenkomst

Bij de wijziging van de pensioenovereenkomst zullen er herverdelingseffecten ('transitie-effecten') optreden. Daarom is er compensatie overeengekomen voor actieve deelnemers en arbeidsongeschikten met premievrije opbouw. Van deze groepen komen deelnemers die op het moment van transitie een leeftijd hebben van 32 jaar tot en met 66 jaar in aanmerking voor compensatie. Hierdoor zijn er verschillen ontstaan tussen de verschillende geledingen en leeftijdscohorten. Hierbij is rekening gehouden met en wordt voldaan aan de norm van evenwichtige belangenafweging en gelijke behandeling.

Evenwichtige belangenafweging is een kerntaak van PPF APG. Ons beleid is derhalve gericht op de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, gepensioneerden en de werkgever, zodat die door het bestuur op evenwichtige wijze zijn vertegenwoordigd. Met alle pensioenvormen, zoals bijvoorbeeld ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen, is rekening gehouden. Alle relevante voor- en nadelen zijn afgewogen. De evenwichtigheid van de transitie is beoordeeld na het in kaart brengen van de transitie-effecten. De transitie-effecten zijn nader beschreven in het transitieplan en de onderbouwing van de evenwichtige belangenafweging. Daarin zijn tevens de doelstellingen en maatstaven beschreven die dienen te worden gerealiseerd en te worden gehanteerd bij deze evenwichtige transitie.

Ook hier geldt dat de uitlegbaarheid van 'evenwichtige belangenafweging' inzichtelijk en begrijpelijk gemaakt moet worden voor (groepen) deelnemers in zowel het transitieplan als ook het wettelijk verplicht communicatieplan.

In hoofdstuk 1 is het besluitvormingsproces opgenomen. Verder is hiervoor beschreven dat alle pensioenfondsorganen zijn meegenomen in het besluitvormingsproces. Zij hebben hiermee inzicht verkregen in financiële effecten en risico's. Het expliciete advies en de rol van het intern toezicht, hebben de basis gevormd voor een eerste beoordeling van de belangenafweging door het pensioenfondsbestuur, waarna het voorgenomen besluit tot invaren is genomen. Hiermee is tevens voldaan aan de eisen van solidariteit, proportionaliteit, uitlegbaarheid en uitvoerbaarheid.

Effectiviteit en continuïteit

Ook is het besluit getoetst aan de randvoorwaarden effectiviteit en continuïteit. Met het voorgenomen besluit tot invaren wordt het doel bereikt, zoals eerder in dit hoofdstuk uiteengezet.

Er is tevens gekeken naar consequenties op de langere termijn, zoals de nadelen van een sterk vergrijzend fonds bij niet invaren en het nemen van jaarlijks twee eventueel haaks op elkaar staande indexatiebesluiten.

Leeftijdscohorten

In de **opbouwfase** onderscheidt PPF APG verschillende leeftijdscohorten, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen actieven en slapers. Elk cohort bestaat uit vijf jaar met uitzondering van het eerste en het laatste cohort. Deze bestaan uit meer dan vijf jaar.

- Jongeren cohort (27 jaar en jonger)
- Middengroep met de resterende cohorten
- Cohort vóór pensioneren (60 jaar en ouder)

De grootte van elk leeftijdscohort is vijf jaar, met uitzondering van het eerste en laatste cohort in de opbouwfase. De actieve deelnemers onder de 22 jaar worden samengevoegd bij de 22-27 jarige deelnemers. Voor het jongste cohort wordt een risicohouding bepaald waarbij er (bijna) geen pensioenvermogen is. Hierdoor passen de 22-minners in dit cohort. Voor het oudste cohort (tijdens de opbouwfase) blijkt dat leeftijd een minder grote rol speelt in de risicobereidheid. Ook kan er zo rekening gehouden worden met deelnemers die met vroegpensioen gaan, waardoor er eerder risico wordt afgebouwd. Verder moet worden opgemerkt dat ondanks dat de leeftijdscohorten vijf jaar groot zijn, de toedeelregels per leeftijd kunnen verschillen.

De onderbouwing voor het onderscheid naar leeftijd is dat het risicodraagvlak (hoeveelheid risico dat een deelnemer kan dragen) afhankelijk is van de leeftijd. Uit de lifecycle theorie weten we dat jongeren een groter risicodraagvlak hebben. Ze staan nog aan het begin van hun werkende carrière en zullen nog veel pensioenpremie inleggen. Doordat deze premie-inleg als relatief veilig wordt gezien, kunnen jongeren meer risico nemen met hun pensioenvermogen om de gewenste risico exposure te verkrijgen. Daarnaast wordt de risicobereidheid (hoeveelheid risico dat een deelnemer wil nemen) ook beïnvloed door leeftijd. Uit het risicopreferentieonderzoek blijkt dat jongeren meer risico willen nemen dan ouderen. Dit sluit ook aan op de wetenschappelijke literatuur waarin risicobereidheid afneemt met de leeftijd.

Er wordt door PPF APG geen onderscheid gemaakt tussen slapers en actieve deelnemers. Uit het risicopreferentieonderzoek blijkt geen significant verschil in risicopreferentie tussen slapers en actieven, als gecorrigeerd wordt voor leeftijd. Ook vanuit de academische literatuur is er geen aanleiding om onderscheid te maken, het risicodraagvlak verandert niet. De meeste slapers zijn bij een andere werkgever actief en bouwen ergens anders pensioen op.

PPF APG maakt ook geen onderscheid tussen actieve deelnemers die meer of minder verdienen. Uit het risicopreferentieonderzoek komt weliswaar naar voren dat deelnemers met een hoger salaris bereid zijn om iets meer risico te nemen (ook na correctie voor leeftijd), maar de invloed van salaris is relatief klein. Voor elke 13.000 euro die een deelnemer meer verdient stijgt de risicobereidheid gemiddeld met ongeveer 0,1 punt. Een nadere differentiatie naar inkomen zou botsen met de guiding principles “voorkomen van complexiteit” en “passende solidariteit”. Zo wil PPF APG het collectief niet belasten met extra kosten voor deze groep. Als deelnemers met relatief hoge inkomens meer risico willen nemen, is dat prima mogelijk bij een netto lijfrente of ander product in de 3e of 4e pijler. Hiermee wordt bovendien aangesloten bij de keuze van sociale partners om geen netto pensioen meer aan te bieden voor deze groep. Secundaire afweging is dat onderzoeken naar risicopreferentie nog onvoldoende robuust zijn om één op één te vertalen naar beleid. Uit wetenschappelijke onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat uitkomsten van risicopreferentieonderzoeken sterk afhankelijk zijn van het moment van uitvragen en van de gebruikte methode. Uiteindelijk weegt PPF APG het risicopreferentieonderzoek, het risicodraagvlak, wetenschappelijke inzichten, het deelnemersonderzoek naar schommelingen en het algemene beoordelingskader mee dat door sociale partners en het fonds wordt gebruikt.

In de **uitkeringsfase** maakt PPF APG geen onderscheid naar leeftijd of status en wordt één cohort gehanteerd. Daarmee worden deelnemers met ingegaan ouderdomspensioen (ongeacht leeftijd) en overig ingegaan pensioen (partner-, wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen) gecombineerd in één cohort. Gemiddeld kiezen alle gepensioneerde deelnemers in het risicopreferentieonderzoek voor hetzelfde risicoprofiel, ongeacht hun leeftijd. Dit blijkt ook uit de vaststelling van de risicohouding, waaruit naar voren komt dat het risicoprofiel van verschillende gepensioneerden niet significant van elkaar verschillen. Ook het risicodraagvlak voor gepensioneerde deelnemers is, vanuit de theorie, nagenoeg hetzelfde. Ze hebben immers geen verdienvermogen meer om (veel) risico's op te vangen.

Er wordt wel onderscheid gemaakt tussen actieven en slapers enerzijds en deelnemers met ingegaan partnerpensioen, ingegaan wezenpensioen, en ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen anderzijds. Het risicodraagvlak van deze deelnemers verschilt namelijk. Een actieve deelnemer legt nog toekomstige premies in, terwijl dit voor een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen niet geldt. Het is immers (vervangend) inkomen geworden voor een arbeidsongeschikte. De groep deelnemers met wezenpensioen is vaak nog te jong om te werken en heeft daardoor ook niet de mogelijkheid om schommelingen in het wezenpensioen zelf op te vangen. Voor nabestaanden is het partnerpensioen een (vervangend) inkomen vanwege het wegvallen van de inkomsten van de overleden partner. Ook voor deze groep is het risicodraagvlak ten aanzien van ingegaan partnerpensioen daardoor beperkt.

Het is wettelijk gezien mogelijk om alle deelnemers in de uitkeringsfase samen te voegen tot één cohort, met dezelfde risicohouding. Ook kan dit vanuit de lifecycle theorie worden onderbouwd. Het verdienvermogen om risico's ten aanzien van het ingegane pensioen op te kunnen vangen is immers nihil (of zeer beperkt). Ook blijkt uit andere onderzoeken naar risicobereidheid onder deelnemers met ingegaan partner-, wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen dat er weinig verschil is met deelnemers met ingegaan ouderdompensioen. Hier komt ook bij dat PPF APG het samenvoegen vanuit de toets op de guiding principles beter uitlegbaar vindt. Het gevolg is immers dat alle gepensioneerden jaarlijks een zelfde verhoging of verlaging van de uitkering zullen krijgen.

Pensioenovereenkomst tast het eigendomsrecht niet aan en voldoet aan Wet gelijke behandeling

Eigendomsrecht

Het eigendomsrecht wordt door PPF APG beschermd. Ten aanzien van een mogelijke wettelijke belemmering hierop kunnen wij verwijzen naar het inhoudelijke gesprek binnen de pensioensector en in de wetsgeschiedenis. Het recht op eigendom is beschermd in artikel 17 van het Handvest Grondrechten EU en artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Nu het gaat om het onderbrengen van de waarde van de bestaande pensioenaanspraken in een collectief gewijzigde premie pensioenovereenkomst ('invaren'), is het van belang dat geen ongerechtvaardigde inbreuk wordt gemaakt op de bescherming van het eigendomsrecht. Het voornemen tot invaren kan worden gezien als regulering van eigendom in de zin van artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM, maar hiervoor bestaat een rechtvaardiging. Daarbij kunnen de door PPF APG genomen maatregelen als proportioneel worden gezien. De wet toekomst pensioenen geeft ook aan dat wijziging van het eigendomsrecht (de regulering ervan) mogelijk is als sociale partners hierom verzoeken. Daarbij is niet relevant of individuele deelnemers (actief, gewezen, gepensioneerd of anderszins rechthebbenden) instemming moeten verlenen. Het eigendomsrecht ziet op vermogensrechten. Daarin manifesteert zich het wezen van het recht en niet in de grondslagen voor berekening van het recht. Het pensioenfonds PPF APG heeft overwogen dat volgens het EVRM het omzetten van een periodieke uitkering naar een eenmalige uitkering in eerdere jurisprudentie niet als een inbreuk op het eigendomsrecht is gezien. Bovendien is bij de keuze door sociale partners naar de nieuwe pensioenovereenkomst invulling gegeven aan hun grondrecht van vrijheid van onderhandelen. Het vermogensrecht krijgt daarbij bescherming. De omzetting naar een premiereregeling tast het wezen van de pensioentoezegging en daarmee dit vermogensrecht niet aan. Vanuit Europees, verdragsrechtelijk perspectief is aanpassing van eigendomsrecht volgens PPF APG mogelijk. Er is ook niet gebleken van individuele situaties die voor een enkele deelnemers tot onevenredig nadeel leiden. Het pensioenfonds heeft dergelijke mogelijke situaties, vanuit haar fiduciaire taak, onderzocht en niet gesignaleerd. Na informatierondes richting deelnemers is hiervan ook niet gebleken.

Gelijke behandeling

De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de pensioenovereenkomst, voldoet tevens aan de eisen en normen die worden gesteld in gelijke behandeling-wetgeving (de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen en de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid). Gelijke arbeid dient gelijk te worden beloond. Onder die beloning valt ook de pensioenregeling. De toegezegde premie is de arbeidsvoorwaardelijke beloning voor premiereregelingen. Met betrekking tot de premie geldt dat, als gevolg van invaren, alle deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden, zowel mannen als vrouwen, overgaan naar de nieuwe pensioenregeling. Daarbij is aldus geen sprake van het maken van onderscheid en ongelijke behandeling. Mogelijk kunnen verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen bij een premiereregeling met leeftijdsonafhankelijke premie tot uitdrukking komen in de pensioenopbouw, maar de Raad van State heeft bij de consultatie van de nieuwe wet geconcludeerd dat het premiestelsel als zodanig neutraal is opgezet. Voor de beoordeling of sprake is van indirect onderscheid, zou het premiestelsel als geheel moeten worden beoordeeld, met inbegrip van alle solidariteitskenmerken die dat stelsel behelst. In het licht hiervan is ook PPF APG er niet van overtuigd dat bij de het voorgestelde nieuwe premie pensioenovereenkomst sprake is van indirect onderscheid op basis van geslacht. Wel wordt er ten aanzien van de risicotoedeling onderscheid gemaakt naar leeftijd. Dat onderscheid is echter objectief gerechtvaardigd: er is een legitiem doel voor het gemaakte onderscheid (invaren) en het gemaakte leeftijds onderscheid is passend en noodzakelijk voor het bereiken daarvan.

Het legitiem doel voor de eventuele (indirect) onderscheidende maatregelen kan gevonden worden in het belang van de gewijzigde pensioenregeling en het verplichte invaren en de genomen compensatiemaatregelen, zoals toegelicht in de diverse onderdelen van dit transitieplan.

Twee vragen zijn van belang bij de beoordeling of de onderscheidende maatregel passend en noodzakelijk is: (1) kan het doel niet bereikt worden met een ander middel, waarbij geen sprake is van onderscheid? En (2) kan het doel niet bereikt worden met een ander middel, waarbij sprake is van minder vergaand onderscheid dan wel sprake is van mitigeren van de nadelen? Er is onderzocht of er volwaardige en reële alternatieven zijn om het gewenste doel, het invaren naar de nieuwe pensioenregeling, te bewerkstelligen. Wanneer bijvoorbeeld pensioengerechtigden zouden achterblijven in de oude pensioenregeling, ontstaat er een gesloten pensioenfonds waarin risicodeling en schokabsorberend vermogen op termijn fors minder zijn. Zonder aanvullende maatregelen kan het zelfs nadelig zijn voor een groep belanghebbenden om niet in te varen. De eerdergenoemde nadelen waaronder het doorbreken van de solidariteit, uitvoeren van meerdere pensioenadministraties en het risico op kruissubsidies, blijven hierbij bestaan.

Procesrisico

De hiervoor beschreven goed overwogen en onderbouwde aanpassing van pensioenaanspraken laat zich, na effectuering door PPF APG niet goed aantasten via gerechtelijke procedures. Het pensioenfonds heeft bij het Eigendomsrecht overwogen dat enerzijds een ruime beoordelingsvrijheid die aan lidstaten toekomt (de 'margin of appreciation') en anderzijds bij de gelijke behandeling dat de onderbouwing in het kader van de hervorming van het pensioenstelsel door de wetgever uitvoerig is opgesteld en volgt uit een breed maatschappelijk gesprek. Ten behoeve van de omzetting van aanspraken heeft het pensioenfonds verder onderzoek verricht naar de datakwaliteit. De conclusie is dat voor zowel de reguliere als complexe situaties de datakwaliteit niet tot gerechtelijke of buitengerechtelijke procedures hoeft te leiden. Zie hiervoor hoofdstuk [pm hoofdstuk over datakwaliteit].

De pensioensector heeft verder het initiatief genomen om een externe geschilleninstantie (de GIP) per 1 januari 2024 in te richten die situaties van individuele hardheid, niet het algemene invaren, kan onderzoeken. Daarmee wordt ook richting deelnemers een waarborg geboden zonder dat dit tot hoge lasten aan de kant van de deelnemers leidt. Wel rust op de deelnemer, gegeven het gevolgde proces, een hoge mate van bewijslast dat in de individuele situatie sprake is van 'onevenredig nadeel'. Het pensioenfonds PPF APG heeft samen met zijn pensioenuitvoeringsorganisatie APG een klachten- en geschillen proces ingericht waarbij ook in de behandeling van individuele geschillen of eventuele massaclaims is voorzien.

Het procesrisico wordt hiermee als beheersbaar ingeschat.

Daarmee voldoet het implementatieplan aan de formele juridische vereisten.

4.b.10. Onderbouwing transitie effecten en compensatie

Ten behoeve van het beoordelen van de evenwichtigheid van het invaarbesluit hebben we de transitie-effecten vastgesteld en beoordeeld. In deze paragraaf gaan we allereerst in op de gebruikte uitgangspunten. Vervolgens staan we stil bij de uitkomsten van de transitie-effecten.

Uitgangspunten Transitie-effecten

Allereerst lichten we de belangrijke uitgangspunten toe die we hanteren in het bepalen van de transitie-effecten. We maken daarbij onderscheid tussen:

- A. Wettelijke uitgangspunten. Dit zijn uitgangspunten die vanuit de wet worden gesteld aan de berekening van de transitie-effecten;
- B. Algemene uitgangspunten. Dit zijn generieke uitgangspunten die zowel voor het huidige als voor het nieuwe contract van toepassing zijn, zoals de financiële startsituatie, de economische scenario's en de demografische uitgangspunten;
- C. Uitgangspunten contracten. Dit zijn de uitgangspunten voor het financiële beleid in het huidige FTK-contract en het nieuwe contract.

Ad A. Wettelijke uitgangspunten

De wet schrijft voor dat de transitie-effecten ten minste inzichtelijk gemaakt worden op de volgende maatstaven:

- Verandering in netto-profijt
- Pensioenverwachting in mediaan, slecht en goed weer

Daarbij worden de uitkomsten onder het nieuwe pensioencontract afgezet tegen de uitkomsten onder het huidige FTK-contract. Voor het FTK is het fondsbeleid in beginsel uitgangspunt (op basis van de op 30 juni 2022 geldende ABTN).

Transitie-effecten dienen te worden berekend per leeftijdscohort in hele geboortejaren en per deelnemersgroep (actieven, gepensioneerden, slapers en nabestaanden).

Het netto profijt is het verschil tussen de marktwaarde van de te verwachten pensioenuitkeringen en de marktwaarde van de toekomstige premie-inleg. Netto profijt geeft daarmee een inclusieve waarde aan de (harde en zachte) toezeggingen van het pensioencontract. Het veronderstelt een compleet pensioencontract. Bij de berekeningen om de transitie-effecten inzichtelijk te maken via netto profijt moet het fonds naast het ouderdomspensioen ook rekening houden met het nabestaandenpensioen.

Naast de wettelijke maatstaven kunnen ook (andere) eigen maatstaven worden gehanteerd. Bijvoorbeeld de verschillende transitiedoelen kunnen daar aanleiding voor zijn.

Ad B. Algemene uitgangspunten

Deze paragraaf beschrijft de gehanteerde uitgangspunten zoals gehanteerd in het berekenen van de transitie-effecten op hoofdlijnen:

▪ **Financiële startsituatie:**

Het startpunt van de berekeningen is de financiële situatie ultimo 2022 met een dekkingsgraad van 118,9%. Omdat de daadwerkelijke dekkingsgraad op het invaarmoment onzeker is, zijn voor het gemak uitgegaan van een afgeronde dekkingsgraad van 120%. Daarnaast zijn alternatieve invaarscenario's geanalyseerd met andere fictieve startsituaties en bijbehorende dekkingsgraden.

▪ **Economische scenario's:**

Het uitgangspunt voor de berekeningen is de DNB-set Q1 2023 (peildatum 13-12-2022). Daarnaast zijn er gevoeligheidsanalyses uitgevoerd op basis van de DNB-set Q3 2023 inclusief de varianten van deze set met een aanvangsrente die 200 basispunten hoger of lager ligt dan de rente per 30-06-2023.

▪ **Demografische uitgangspunten:**

De ontwikkeling van het deelnemersbestand (met onderliggende in- en uittreedkansen) is gebaseerd op het grondslagenonderzoek 2023. Voor de gedetailleerde uitgangspunten verwijzen wij naar het document "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*".

Ad C. Uitgangspunten contracten

Huidige regeling onder het FTK

Het uitgangspunt voor het huidige FTK-contract is het huidige vigerende financiële beleid zoals vastgelegd in de ABTN van 2022. Voor de gedetailleerde vastlegging van de modellering van het FTK contract verwijzen wij naar het document "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*".

Het hierboven genoemde document omschrijft de wijze waarop het FTK-contract voor PPF APG gemodelleerd is en welke aannames daarbij gedaan zijn. Daarbij dient dit als basis voor de reguliere ALM-doorrekeningen voor het fonds. Bij de berekening van de transitie-effecten hebben wij op één element afgeweken bij de aannames uit dit document, namelijk het premie en opbouwbeleid. Sociale Partners zijn in de CAO een maximale pensioenpremie overeengekomen van 29,5%. Wanneer de kostendekkende premie stijgt, zal de te betalen premie toenemen tot maximaal 29,5%. Daarbij hebben sociale partners geen afspraken gemaakt over de situatie wanneer de wettelijke kostendekkende premie hoger uitvalt dan deze 29,5%. Daarbij zijn er verschillende mogelijke uitkomsten:

- De premie wordt alsnog verhoogd boven het maximum van 29,5%.
- De opbouw wordt verlaagd zodanig dat de premie van 29,5% weer kostendekkend is.
- De regeling wordt versoerd zodanig dat de premie weer kostendekkend is bij een premie van 29,5%.

De tot nu toe gebruikte modelaannames, zoals vastgelegd in "*17052023 Uitgangspuntennotitie Beleid & Demografie - PPF APG - 2023.pdf*", was om te veronderstellen dat de premie alsnog werd verhoogd zodanig dat de volledige opbouw gefinancierd wordt.

Bij de transitie-effecten hebben wij afgeweken van deze modelaanname, omdat wij van mening zijn dat deze aanname voor dit doeleinde onvoldoende recht doet aan de werkelijkheid. Daarbij zijn voor ons de volgende argumenten doorslaggevend geweest:

- Sociale partners zijn een maximale premie overeengekomen, juist om te realiseren dat de kosten voor de werkgever en deelnemers niet te hoog worden. Er lijkt daarmee geen bereidheid te zijn om een hogere premie te accepteren.
- In het verleden heeft de situatie zich voorgedaan dat de premie niet langer kostendekkend was. Op dat moment zijn sociale partners overeengekomen om het partnerpensioen op kapitaalbasis af te schaffen en over te stappen op een partnerpensioen volledig op risicobasis. Daarmee werd gerealiseerd dat de premie weer kostendekkend was. De keuze toen viel dus op een versoering in tegenstelling tot een hogere premie.
- De stochastische doorrekeningen resulteren in sommige scenario's tot premies die ver boven de maximum premie van 29,5% liggen. Indien er bereidheid zou zijn om de premie verder te verhogen, zou dat niet in de mate zijn die wij in de doorrekeningen zouden moeten veronderstellen.

Uitgangspunten Solidaire Premieregeling

Het uitgangspunt voor het nieuwe contract is de financiële opzet zoals opgenomen in onderstaande tabel:

	Subonderdeel	Beleidskeuze
Beleggingsbeleid & toedeling	Beleggingsmix	<ul style="list-style-type: none"> Dynamisch vastgesteld in overeenstemming met de weging naar risicodragend vermogen per leeftijd
	Beschermingsrendement	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming o.b.v. RTS-methode (delen van renterisico is inherent aan deze methode) Lage tot geen afdekking voor jongeren en lager dan 100% afdekking voor bijna-gepensioneerden Staffel loopt lineair op van jong naar oud Toedeling leeftijden 0-30 jaar: 0%, lineair opbouwen naar 100% voor leeftijden >67 jaar
	Leenrestrictie	<ul style="list-style-type: none"> Niet opheffen (max. 100% blootstelling zakelijke waarden)
	Overrendement	<ul style="list-style-type: none"> Toedeling leeftijden 0-50 jaar: 107%, lineair afbouwen naar 47% voor leeftijden >=67 jaar
Uitkeringsfase	Projectierendement	<ul style="list-style-type: none"> Gelijk aan RTS zonder op- of afslag
	Pensioen-aanpassingen	<ul style="list-style-type: none"> Gelijke aanpassingen met behulp van collectieve uitkeringsfase Gebruik maken van geheugenloos spreiden van schokken over 3 jaar Spreiden wordt beperkt bij een financieringsfactor lager dan 90% of hoger dan 115%
Solidariteits-reserve	Vulmethoden	<ul style="list-style-type: none"> Streven minimale initiële vulling: 5% Vullen middels 7% afroaming van het positieve overrendement en niet vullen uit premies
	Inzetten (uitdeelregels)	<ul style="list-style-type: none"> Minimaal overrendement van -10% (collectief, ongeveer -15% voor 25-jarige) Voorkomen nominale verlagingen Bescherming voor macro- en micro-langlevensrisico Voorkomen van negatieve vermogens
	Toedeelregels	<ul style="list-style-type: none"> 47% overrendementstoedeling (cf. gepensioneerde) Toedeling beschermingsrendement zo goed als mogelijk aansluiten op beschermingsrendement totaal fonds (praktisch komt dat neer op ongeveer het kasstroomprofiel van een 65-jarige met 100% bescherming)

De financiële opzet is in meer detail uitgewerkt in het document “Onderbouwing Financiële Opzet WTP - PPF APG”.

Analyse transitie-effecten

Met de transitie-effecten doelen wij op de kwantitatieve vergelijking van de pensioenuitkomsten in het nieuwe contract ten opzichte van die in het huidige FTK-contract. Voor de transitie-effecten per leeftijdscohort onderscheiden we conform de wettelijke vereisten de volgende deelgroepen:

- Actieve deelnemers
- Gewezen deelnemers (slapers)
- Gepensioneerden
- Nabestaanden

Arbeidsongeschikten zijn niet als losse deelgroep opgenomen. De regeling voor arbeidsongeschikten bestaat uit twee onderdelen, namelijk het ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrije opbouw. Voor wat betreft de ingegane uitkering worden arbeidsongeschikten bij de transitie gelijk behandeld als gepensioneerden. Met betrekking tot de premievrije opbouw geldt juist dat zij gelijk behandeld worden als actieve deelnemers. Arbeidsongeschikten komen daarmee dus ook in aanmerking voor compensatie.

De transitie-effecten tonen we op basis van maatmensen voor de specifieke deelgroepen. Daarbij tonen wij daarnaast ook transitie-effecten voor deelnemers zonder bestaande opbouw bij PPF APG. Dit zijn deelnemers die op transitiedatum binnenkomen. Voor deze maatmensen is de werking van de dubbele transitie het minst effectief. Dit geeft een indruk van de transitie-effecten in de meest nadelige uitgangssituatie. Deze transitie-effecten bieden ook inzicht voor bestaande deelnemers met weinig opbouw.

In onderstaande scenario's hebben wij de verdeling van het fondsvermogen opgenomen vanuit verschillende dekkinggraden. Zoals eerder aangegeven zullen de VPL-pot en de premie-egaliseringsreserve volledig ingezet worden voor de financiering van compensatie. In onderstaande scenario's hebben wij een inschatting gemaakt van de verwachte omvang van beide reserves. De daadwerkelijke verdeling van het vermogen kan afwijken, omdat het onzeker is hoeveel vermogen beide potten daadwerkelijk bevatten op moment van transitie.

Basisscenario: 120%

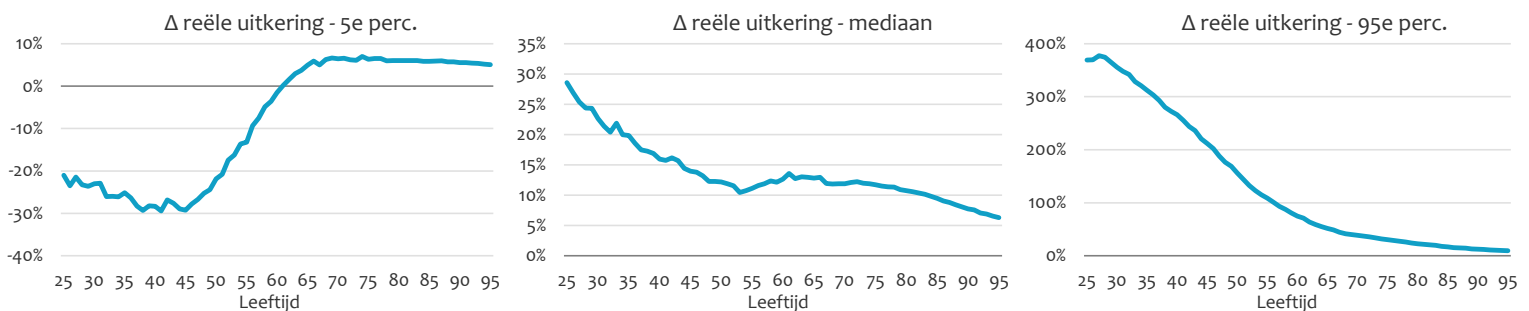
De dekkingsgraad ten tijde van de beoordeling van de transitie-effecten door sociale partners bedroeg ongeveer 120%. Om deze reden is dit dan ook de dekkingsgraad voor het basisscenario. Allereerst gaan we in op de transitie-effecten met en zonder gerichte toedeling van het vermogen aan individuele deelnemers. Gericht toedelen kan op twee manieren, namelijk via compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek of via de wettelijke herverdelingsruimte.

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkingsgraad van 120% als volgt:

- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	3,5%
- Solidariteitsreserve:	5,0%
- Inhaalindexatie:	2,8% (ongeveer 3,5% aan indexatie)
- Verdelen via standaardmethode:	83,7% (ongeveer 5,1% indexatie gem.)

Bij een dekkingsgraad van 120% wordt ongeveer 2/3e van de maximale compensatie toegekend. Als gevolg hiervan worden de baten van de transitie in termen van het verschil in verwachte verandering van de reële uitkering evenrediger verdeeld over de verschillende generaties. Daarnaast wordt er ongeveer 3,5% inhaalindexatie toegekend, welke juist met name baat heeft voor oudere deelnemers. Met name de oudere deelnemers zitten al langere tijd bij het fonds en hebben zodoende ook de langste historie. Dit betekent dat zij ook de grootste indexatieachterstand hebben. De solidariteitsreserve wordt gevuld met 5% van het vermogen en dan resteert ongeveer 5,1% verhoging die verdeeld wordt via de standaardmethode.

Onderstaande figuur toont de wijziging in verwacht pensioen over de gehele levensloop voor actieven (tot en met leeftijd 66) en gepensioneerden (vanaf leeftijd 67). Daarnaast worden ook de wijziging van het pensioen bij slechtweer en goedweer getoond. Alle overige transitie-effecten zijn terug te vinden aan het einde van deze paragraaf.

Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekkingsgraad van 120%

Als we kijken naar de verandering van de reële uitkeringen in de mediaan voor actieven en gepensioneerden, dan zien we dat onder het nieuwe contract alle deelnemers profiteren van het direct toekennen van rendementen en lagere buffers. Over de gehele levensloop bezien gaat iedereen er ten minste 6% in verwacht pensioen op vooruit. Jonge deelnemers profiteren met een langere beleggingshorizon in grotere mate van het nieuwe contract dan oudere deelnemers met een kortere horizon, simpelweg omdat het geld van jongeren langer rendeert.

In het goedweer scenario profiteren alle deelnemers van de transitie, maar met name jongere deelnemers profiteren hier in zeer grote mate. Dit is het gevolg van hoe het nieuwe contract is vormgegeven, waarbij rendementen niet langer in een buffer verdwijnen maar juist in de individuele pensioenpotten landen. Bij een langere beleggingshorizon wordt hier in grotere mate van geprofiteerd.

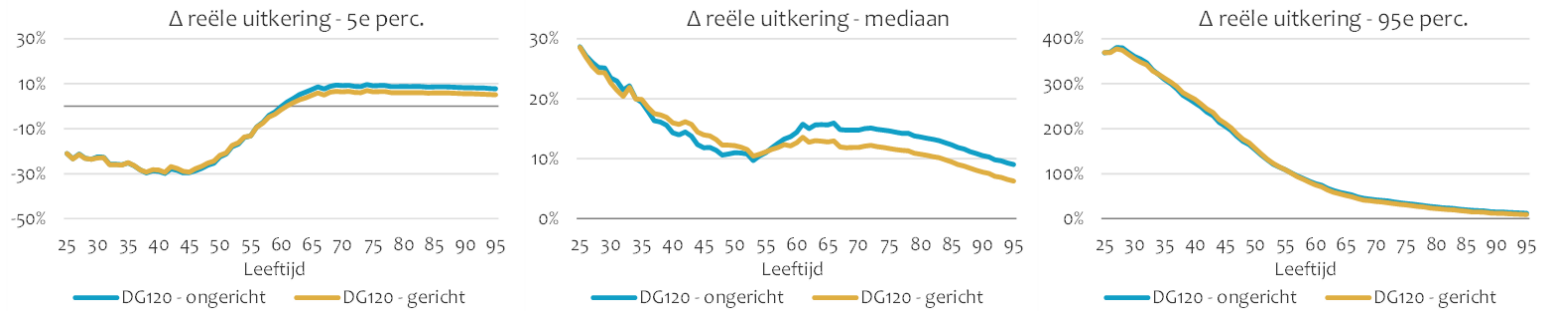
In het slechtweer scenario staat daartegenover ook dat verliezen sneller terug te zien zijn in de individuele pensioenpotten. Voor actieven betekent dit dat zij in slechtweer naar verwachting een lager pensioen ontvangen. Daar staat wel een hoger verwacht pensioen tegenover. De uitruil tussen risico en rendement is bij het opstellen van de financiële opzet uitvoerig onderzocht door het pensioenfonds en daarbij is aangesloten bij de deelnemersvoorkeuren die voort zijn gekomen uit het risicopreferentie-onderzoek. Zodoende achten wij deze toename van zowel risico's als verwacht rendement voor actieven het evenwichtig. Daarbij valt het op dat onder de actieven de relatieve verandering van de reële uitkering in slechtweer het meest negatief is voor deelnemers tussen de 40 en 45 jaar. Dit effect wordt veroorzaakt door hoe risico in de DNB-scenarioset varieert door de tijd in combinatie met de gekozen financiële opzet. Voor het vormgeven van de financiële opzet baseren wij ons op onze eigen economische visie en bijbehorende scenarioset. Bij deze analyse zien wij een afnemende onzekerheid naarmate de deelnemer ouder wordt, wat aansluit bij de risicopreferenties.

Slapers gaan er naar verwachting meer op vooruit dan actieven, zij profiteren namelijk bij invaren over hun gehele kapitaal van het uitdelen van de buffer en de gemiddelde beleggingshorizon is langer. Daarbij gaan zij er in slechtweer naar verwachting ook meer op achteruit. Deze effecten zijn het gevolg van het contract en de financiële opzet.

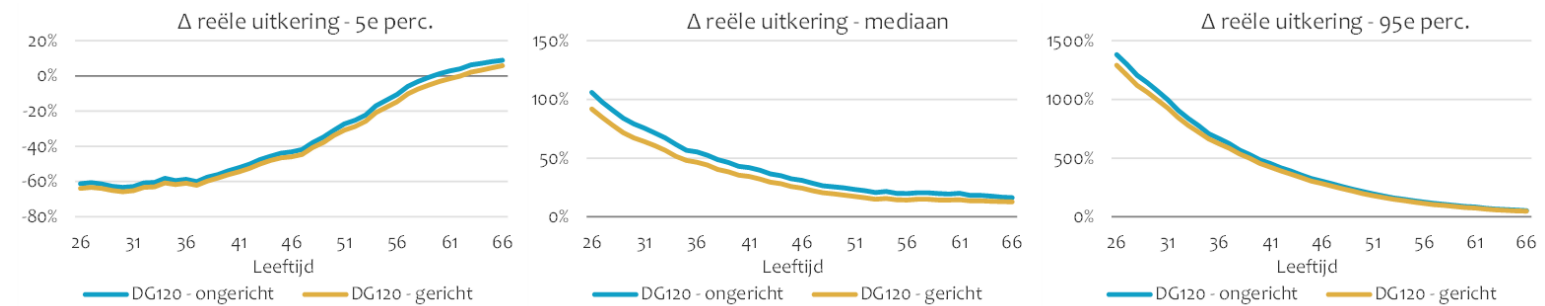
Voor deelnemers met weinig opgebouwd pensioen geldt dat zij het meeste nadeel ondervinden van het afschaffen van de doorsneesystematiek, omdat zij namelijk niet profiteren van het vrijvallen van de buffer. Door naar dit uiterste geval te kijken, kan beoordeeld worden of alle deelnemers een ten minste gelijk verwacht pensioen hebben onder het nieuwe contract. We zien dat deze groep er zonder compensatie naar verwachting op achteruit gaan. Dankzij de compensatie liggen hun baten meer in lijn met die van deelnemers met reeds opgebouwde aanspraken en geldt dat ook zij er naar verwachting op vooruit gaan.

Figuren bij basisscenario: dekingsgraad 120% - Eigen Definitie

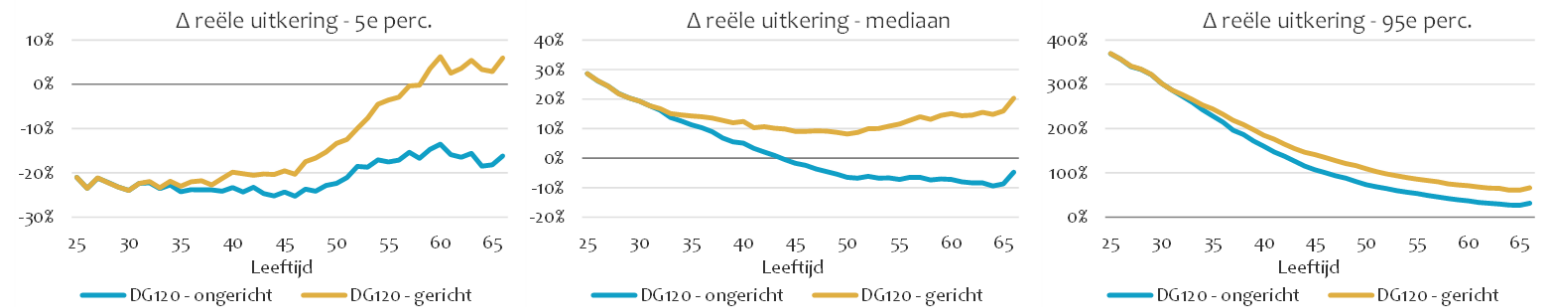
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij een dekingsgraad van 120% op basis van de eigen definitie. De berekeningen zijn gebaseerd op de DNB 2023 Q1 scenarioset en op maatmensen die afgeleid zijn vanuit een gemiddelde deelnemer met een volledige carrière bij PPF APG. De maatstaven zijn berekend rekening houdend met looninflatie en een gemiddeld carrièrepad. De getoonde verwachtingsmaatstaven zijn berekend als het verschil in de naar overlevingskans gewogen uitkering. Deze berekeningen lagen ten grondslag aan de beoordeling door sociale partners. Daarbij is in deze berekeningen nog geen rekening gehouden met het dynamische rentebeleid.

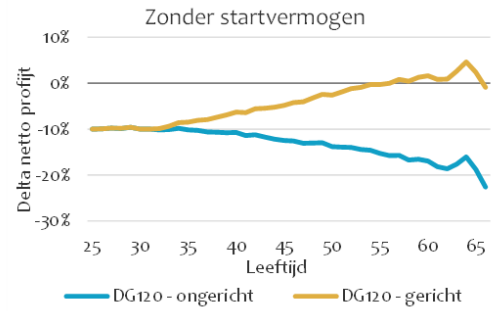
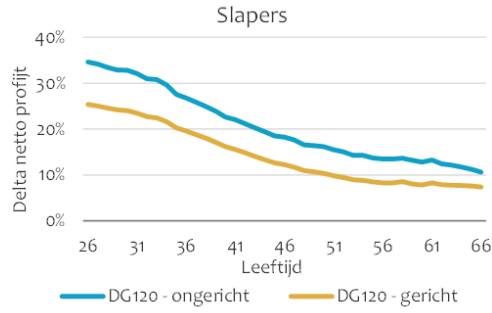
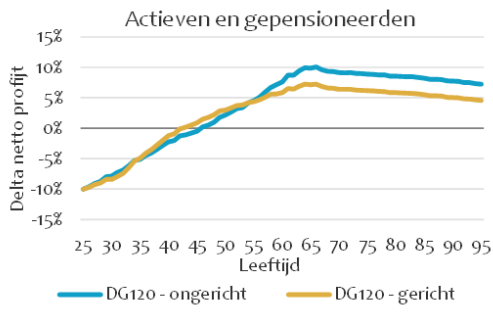
Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekingsgraad van 120%

Verandering reële uitkeringen **slapers** bij een dekingsgraad van 120%

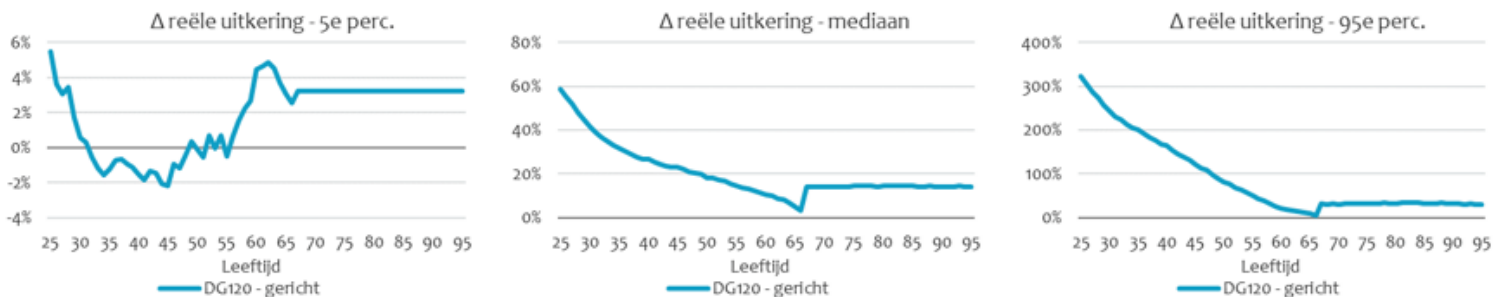
Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekingsgraad van 120%

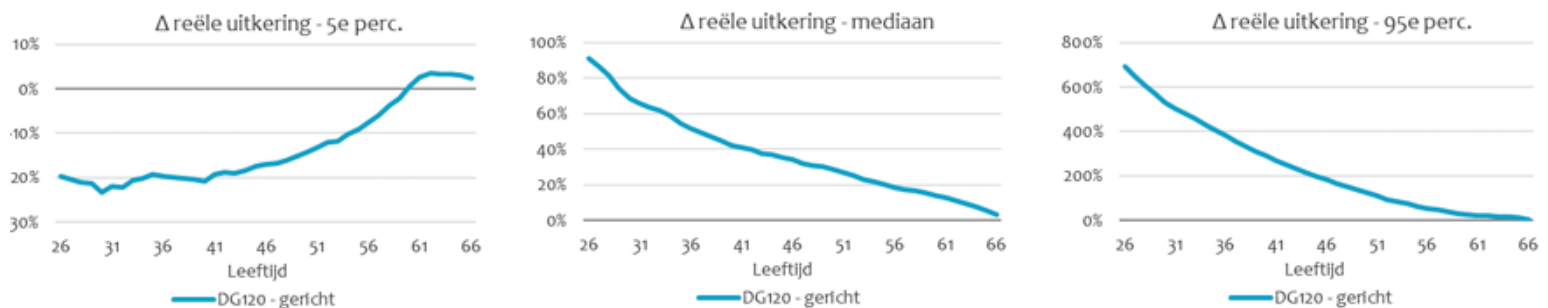
Verandering **netto profijt** bij een dekingsgraad van 120%

Figuren bij basisscenario: dekingsgraad 120% - UPO-definitie

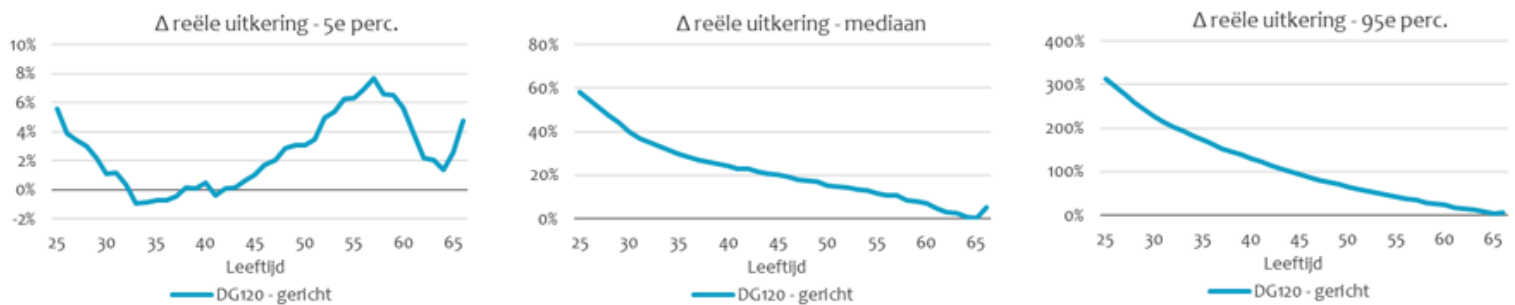
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij een dekingsgraad van 120% op basis van de wettelijke (UPO) definitie. Deze methode houdt in dat de pensioenuitkering op pensioendatum wordt bekeken voor actieven en slapers en dat voor gepensioneerden de uitkering na 10 jaar wordt bekeken. Daarnaast wordt er hier specifiek gekeken naar maatmensen die zo goed mogelijk het cohort van hun leeftijd representeren. In deze berekening wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen boven het niveau van de prijsinflatie. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid. De hier getoonde uitkomsten zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven methode op basis van de door DNB gepubliceerde scenarioset voor het 3e kwartaal van 2023 en worden bij de invaarmelding aan de toezichthouder DNB gerapporteerd.

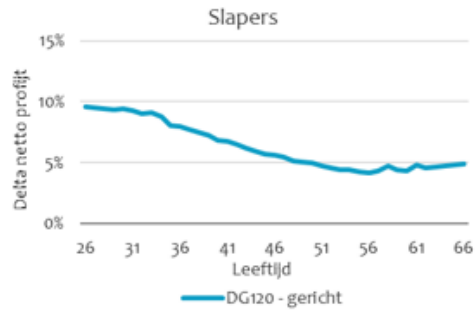
Verandering reële uitkeringen **actieven** op pensioendatum **en gepensioneerden 10 jaar na pensioneren** bij een dekingsgraad van 120%

Verandering reële uitkeringen **slapers** op pensioendatum bij een dekingsgraad van 120%

Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekingsgraad van 120%

Verandering **netto profijt** bij een dekingsgraad van 120%

Minimum dekkingsgraad invaren & aanvullende compensatie buiten de pensioensfeer

In de figuren onderaan deze paragraaf worden de transitie-effecten getoond op basis van verwachtingsmaatstaven berekend voor dekkingsgraden 100%, 105% en 110%. Daarbij is de vermogensverdeling toegepast zoals eerder in dit document is weergegeven. Deze afspraken gelden vanaf een dekkingsgraad van 105%. Bij lagere dekkingsgraden hebben sociale partners geen overeenstemming over invaren bereikt. In de figuren zijn ook de effecten bij een dekkingsgraad van 100% opgenomen ter onderbouwing waarom wij van mening zijn dat dit niet tot een evenwichtige transitie leidt.

Dekkingsgraad 100%

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkingsgraad van 100% als volgt:

- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	0,0%
- Solidariteitsreserve:	0,0%
- Inhaalindexatie:	0,0%
- Verdelen via standaardmethode:	95,0% (ongeveer 0,4% verlaging)

Bij een dekkingsgraad van 100% is er geen compensatie uit het fonds vermogen mogelijk binnen de huidige prioritering van doelen door sociale partners. Er is zelfs sprake van een kleine verlaging bij invaren, wat in strijd is met de belangrijkste invaardoelstelling. Wel geldt dat actieven een naar verwachting ten minste gelijk verwacht pensioen hebben. Dat betekent dat bij deze dekkingsgraad slechts één invaardoelstelling wordt gerealiseerd. Uit de verandering in reële uitkering in de mediaan voor actieven en gepensioneerden maken wij op dat de verschillende mate waarin generaties profiteren flink schommelt, waarbij de baten voor met name 40 tot 55-jarigen zeer gering zijn in combinatie met een grotere onzekerheid.

Dekkingsgraad 105%

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkingsgraad van 105% als volgt:

- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	2,0%
- Solidariteitsreserve:	2,1%
- Inhaalindexatie:	0,0%
- Verdelen via standaardmethode:	90,9% (gelijkblijvend pensioen)

Bij een dekkingsgraad van 105% is gedeeltelijke compensatie mogelijk uit het fonds vermogen en wordt een deel van het vermogen aan de solidariteitsreserve toegevoegd. Bij deze dekkingsgraad worden de doelstellingen van een ten minste gelijkblijvend ingegaan of verwacht pensioen (doelstellingen 1 & 2) gerealiseerd. Daarnaast is de vulling van de solidariteitsreserve voldoende om

doelstelling 4 (het zo veel mogelijk voorkomen van toekomstige verlagingen) in de eerste paar jaar na invaren met grote kans te realiseren. Sociale partners zijn van mening dat bij deze dekkinggraad de compensatie uit het fondsvermogen onvoldoende is om te spreken over een evenwichtige transitie. Om die reden zijn zij dan ook een aanvullende compensatie overeengekomen buiten de pensioensfeer.

In deze doorrekeningen onderaan deze paragraaf zien wij dat deelnemers tussen de 40 en 55 jaar er naar verwachting relatief minder op vooruit gaan in vergelijking met omliggende cohorten. Om toch tot een evenwichtiger geheel te komen zijn er twee opties mogelijk: meer budget beschikbaar stellen voor compensatie ten laste van de solidariteitsreserve of compensatie ter financiering door de werkgever. Sociale partners zijn niet tot een vergelijk gekomen als om de omvang van de solidariteitsreserve te verlagen om zodoende meer compensatie te kunnen bieden. Uiteindelijk zijn sociale partners daarom een aanvullende compensatie gefinancierd door de werkgever overeengekomen. Deze afspraak is in het transitieplan van sociale partners PPF APG verder uitgewerkt.

De figuren in de bijlagen voor een dekkinggraad van 105% tonen de transitie-effecten exclusief deze compensatie door de werkgever. De aanvullende compensatie wordt zodanig bepaald dat naar verwachting alle generaties er tenminste evenveel op vooruit gaat als de generatie die er het minste op vooruit gaat bij een dekkinggraad van 110%; dit betreft een verwachte vooruitgang in de reële uitkering van 6,2%. Als gevolg van deze maatregel worden de actieve deelnemers die bij een dekkinggraad van 105% de kleinste toename in verwachte reële uitkering hebben aanvullend gecompenseerd. Wanneer deze aanvullende compensatie wordt meegenomen in de berekeningen, dan leidt dat ertoe dat het 'dalletje' in de figuur met de verandering van de mediane reële uitkering bij 40 tot 55 jaren minder diep is en dus de verschillende generaties meer in gelijke mate profiteren van de transitie gegeven hun beleggingshorizon.

Het beeld is bij een dekkinggraad van 105% minder evenwichtig dan bij dekkinggraden vanaf 110%, maar gegeven de baten die over alle generaties heen bezien gemoeid zijn met de transitie en het belang van een gevulde solidariteitsreserve, zijn wij van mening dat er sprake is van een proportionele inzet van het fondsvermogen per invaardoelstelling en dat ook de werkgever niet voor onevenredig hoge lasten wordt gesteld. Zodoende zijn wij van mening dat er bij een dekkinggraad van 105% sprake is van een evenwichtige transitie.

Dekkinggraad 110%

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkinggraad van 110% als volgt:

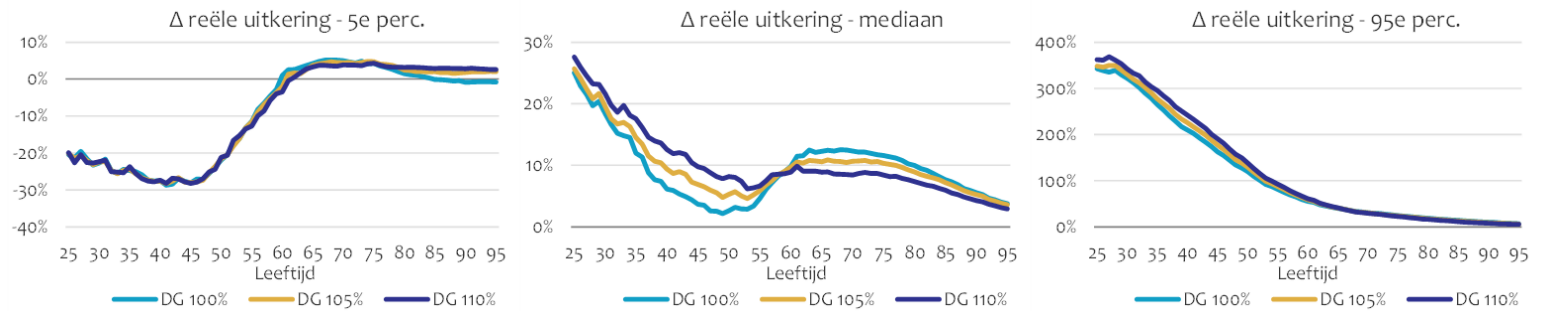
- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	3,4%
- Solidariteitsreserve:	4,8%
- Inhaalindexatie:	0,0%
- Verdelen via standaardmethode:	86,8% (gelijkblijvend pensioen)

Bij een dekkinggraad van 110% is er voldoende geld beschikbaar om een adequate compensatie te kunnen bieden en daarbij ook de solidariteitsreserve te vullen. Daarmee worden de eerste 5 invaardoelstellingen naar onze mening in voldoende mate gerealiseerd. Er is dan alleen niet voldoende

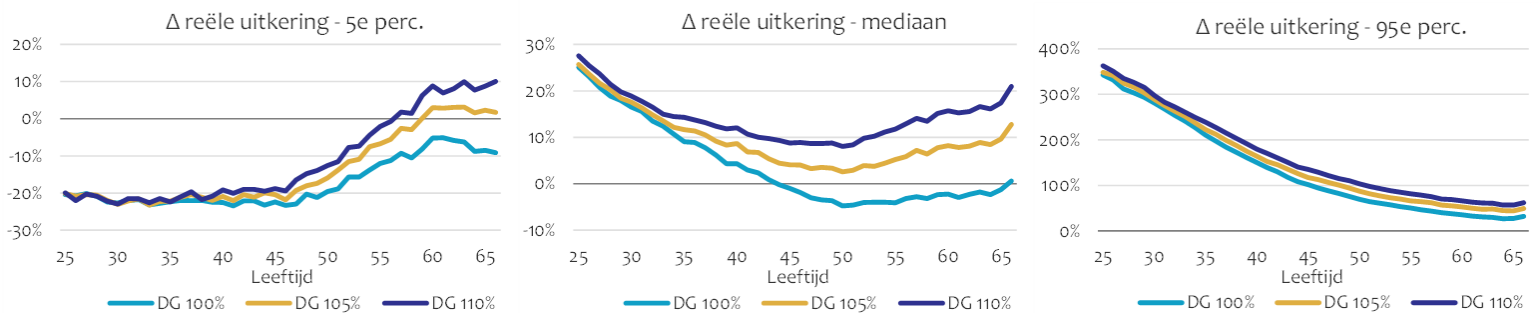
geld over om bij de transitie ook de pensioenen te verhogen of om inhaalindexatie te geven. Desondanks zijn wij van mening dat de transitie bij deze dekkinggraad evenwichtig is. Ook onder de huidige pensioenregeling is er namelijk geen ruimte om te indexeren bij een dekkinggraad van 110%. Juist door de transitie profiteren deelnemers wel van een grotere verwachte stijging van de pensioenen in de toekomst, waardoor dit alsnog voordelig is voor alle deelnemers. Zodoende komen wij tot de conclusie dat op basis van de gestelde invaardoelstellingen en de kwantitatieve uitkomsten er sprake is van een evenwichtige en proportionele toepassing van de beleidsruimte bij invaren.

Figuren bij dekkinggraden 100%, 105% en 110% - Eigen definitie

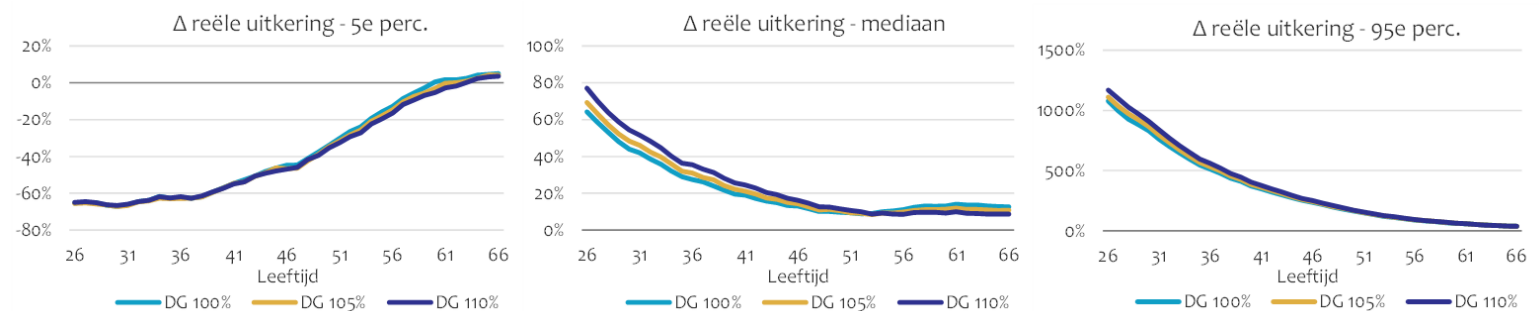
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij dekkinggraden van 100%, 105% en 110% op basis van de eigen definitie. De berekeningen zijn gebaseerd op de DNB 2023 Q1 scenario'set en op maatmensen die afgeleid zijn vanuit een gemiddelde deelnemer met een volledige carrière bij PPF APG. De maatstaven zijn berekend rekening houdend met looninflatie en een gemiddeld carrièrepad. De getoonde verwachtingsmaatstaven zijn berekend als het verschil in de naar overlevingskans gewogen uitkering. Deze berekeningen lagen ten grondslag aan de beoordeling door sociale partners. Daarbij is in deze berekeningen nog geen rekening gehouden met het dynamische rentebeleid.

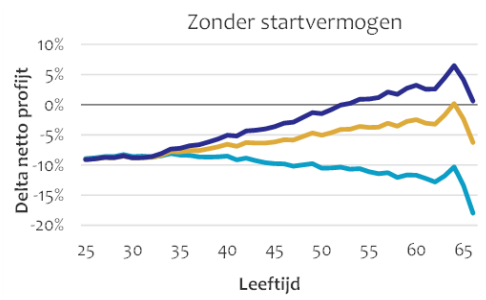
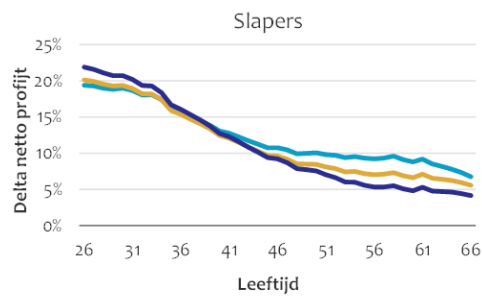
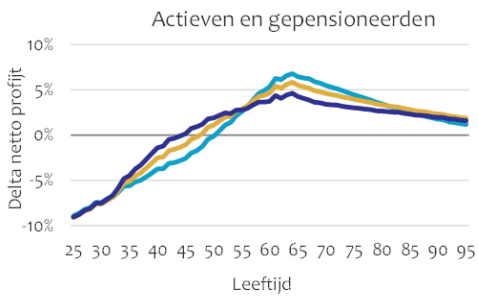
Verandering reële uitkeringen *actieven en gepensioneerden* bij dekkinggraden 100%, 105% en 110%

Verandering reële uitkeringen *slapers* bij dekkinggraden 100%, 105% en 110%

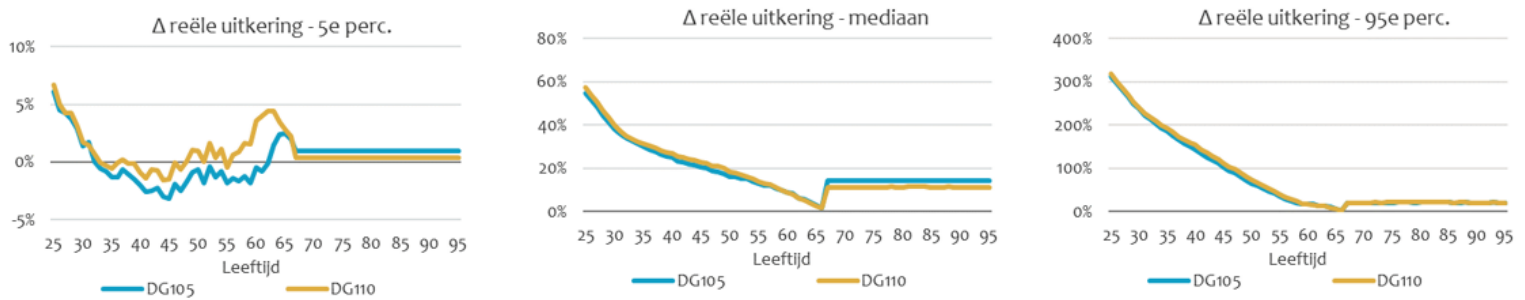
Verandering reële uitkeringen *deelnemers zonder startvermogen* bij DG 100%, 105% en 110%

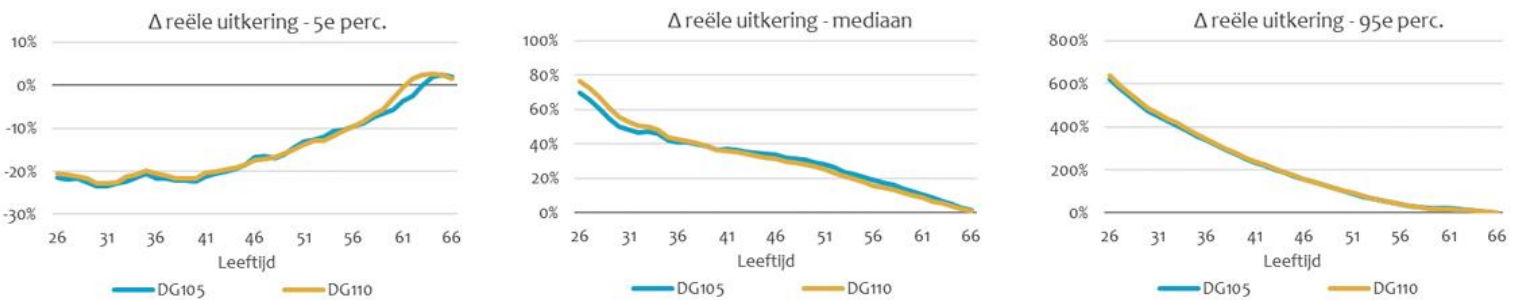
Verandering **netto profijt** bij dekkinggraden 100%, 105% en 110%

Figuren bij dekkingsgraden 100%, 105% en 110% - UPO-definitie

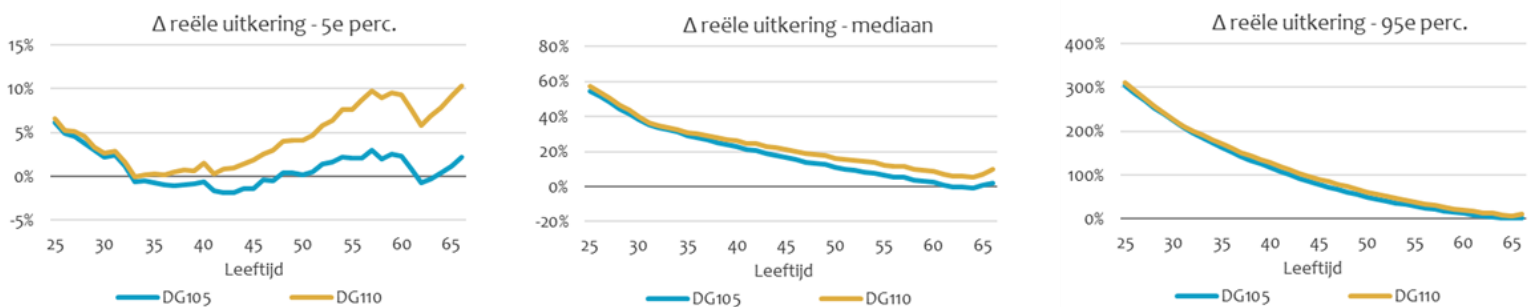
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij dekkingsgraden van 105% en 110% op basis van de wettelijke (UPO) definitie. Deze methode houdt in dat de pensioenuitkering op pensioendatum wordt bekeken voor actieven en slapers en dat voor gepensioneerden de uitkering na 10 jaar wordt bekeken. Daarnaast wordt er hier specifiek gekeken naar maatmensen die zo goed mogelijk het cohort van hun leeftijd representeren. In deze berekening wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen boven het niveau van de prijsinflatie. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid. De hier getoonde uitkomsten zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven methode op basis van de door DNB gepubliceerde scenarioset voor het 3e kwartaal van 2023 en worden bij de invaarmelding aan de toezichhouder DNB gerapporteerd.

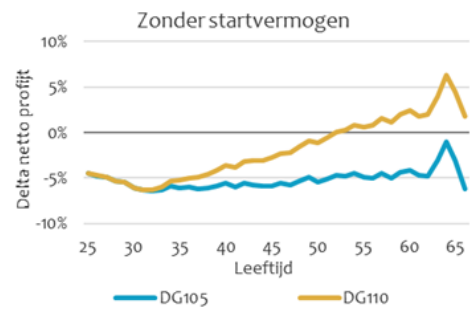
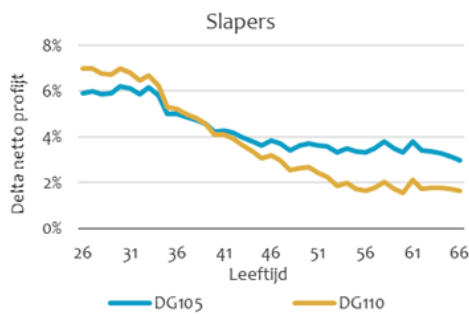
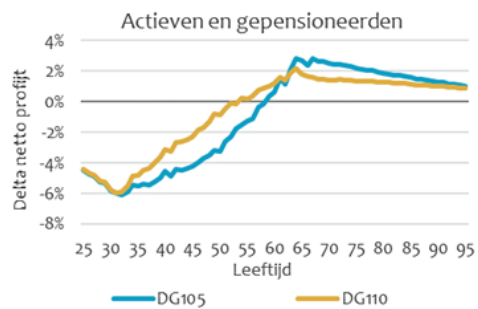
Verandering reële uitkeringen **actieven** op pensioendatum en **gepensioneerden** 10 jaar na pensioneren bij een dekkingsgraad van 105% en 110%

Verandering reële uitkeringen **slapers** op pensioendatum bij dekkingsgraden 105% en 110%

Verandering reële uitkeringen op pensioendatum **deelnemers zonder startvermogen** bij dekkingsgraden 105% en 110%

Verandering **netto profijt** bij dekkingsgraden 105% en 110%

Transitie-effecten bij hoge dekkingsgraden

Onderaan deze paragraaf zijn figuren opgenomen met daarin de transitie-effecten bij dekkingsgraden 120%, 130% en 140%. De transitie-effecten vanuit een dekkingsgraad van 120% zijn hiervoor al toegelicht, daarom zal hier alleen stil worden gestaan bij de effecten bij dekkingsgraden 130% en 140%. De effecten bij een dekkingsgraad van 120% zijn ter vergelijking opgenomen.

Dekkingsgraad 130%

De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkingsgraad van 130% als volgt:

- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	4,7%
- Solidariteitsreserve:	10,0%
- Inhaalindexatie:	2,7% (3,7% indexatie)
- Verdelen via standaardmethode:	77,6% (5,4% indexatie)

Wanneer de dekkingsgraad op 31-12-2024 130% bedraagt, zal 10% van het vermogen worden toegevoegd aan de solidariteitsreserve, wordt de maximale compensatie toegekend (4,7% van het vermogen / 6,2% van de pensioenvoorziening), wordt gemiddeld gezien 3,7% inhaalindexatie verleend over de gehele populatie (2,7% van het vermogen) en wordt tot slot generiek 5,4% verhoging verdeeld via de standaardmethode. Bij deze dekkingsgraad worden alle invaardoelstellingen gerealiseerd, waarbij wel geldt dat de inhaalindexatie niet de volledige achterstand goedmaakt, maar ongeveer 1/5e deel van de totale achterstand per 1-1-2023. De totale aanpassing van de pensioenen (generiek verdelen plus inhaalindexatie) over de gehele voorziening is ongeveer gelijk 9,1%.

Als we kijken naar de verandering van de reële uitkering in de mediaan, dan zien we dat er een zeer gelijkmatige verdeling van de baten van de transitie over verschillende generaties ontstaat, waarbij geldt dat deelnemers met een langere beleggingshorizon ook in meerdere mate profiteren van de transitie. De s-vorm zoals die bij lagere dekkingsgraden zichtbaar is, is volledig verdwenen als gevolg van de omvang van de verleende compensatie. Wat opvalt is dat gepensioneerden er relatief minder in reële uitkering op vooruit gaan dan bij een dekkingsgraad van 120%. Het is belangrijk om te realiseren dat dit een relatief verschil is ten opzichte van de huidige pensioenregeling. De huidige pensioenregeling is voor gepensioneerden bij een dekkingsgraad 130% aantrekkelijker dan bij een dekkingsgraad van 120%. Bij 130% kan bijna volledig geïndexeerd worden en is er zelfs inhaalindexatie in zicht. Hierdoor is de relatieve aantrekkelijkheid van de transitie bij deze dekkingsgraad voor gepensioneerden lager, omdat de huidige regeling in dit geval zeer gunstig uitpakt. De gepensioneerden zijn desondanks bij een dekkingsgraad van 130% wel beter af dan bij een dekkingsgraad van 120%, ook onder de nieuwe regeling. De relatieve verbetering ten opzichte van de huidige regeling is alleen kleiner.

Omdat gepensioneerden er zowel in de mediaan als het slechtweerscenario op vooruitgaan, achter wij het gerechtvaardigd dat zij er relatief naar verwachting het minste op vooruit gaan van alle generaties, aangezien zij ook het meest profiteren van de bescherming die een goed gevulde solidariteitsreserve met zich meebrengt. Zij krijgen met grote zekerheid een hoger pensioen onder de nieuwe regeling. Voor andere generaties geldt ook dat zij een hoger verwacht pensioen hebben onder de nieuwe

regeling, maar daarbij zien we wel een toename in de onzekerheid over de hoogte van het pensioen en is er ook een reële kans dat het pensioen lager uitvalt.

Dekkingsgraad 140%

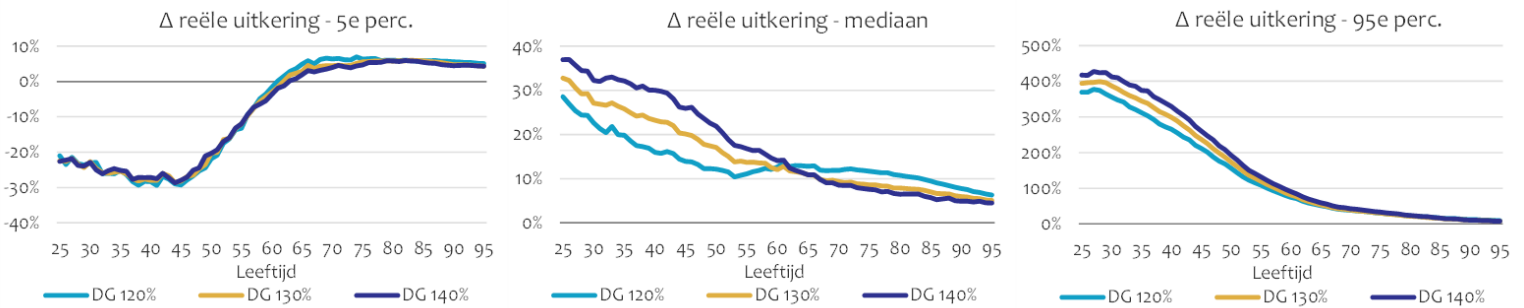
De verdeling van het vermogen van het pensioenfonds als percentage van het totale vermogen is bij een dekkingsgraad van 140% als volgt:

- Minimaal Vereist Eigen vermogen:	1,0%
- Reserve voor Operationele Kosten:	4,0%
- Compensatie voor afschaffen doorsneesystematiek:	4,4%
- Solidariteitsreserve:	15,0%
- Inhaalindexatie:	2,9% (4,3% indexatie)
- Verdelen via standaardmethode:	72,7% (6,3% indexatie)

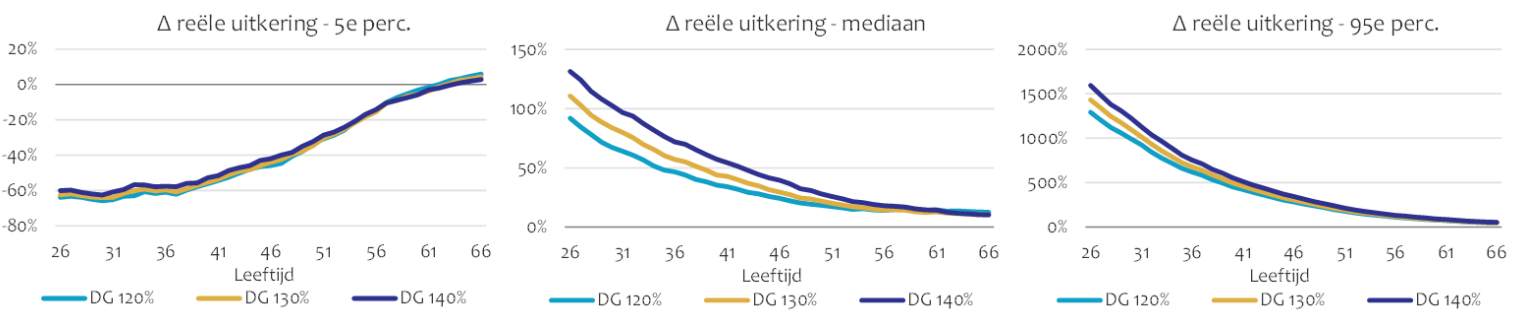
Bij een dekkingsgraad van 140% wordt de solidariteitsreserve met 15% van het vermogen gevuld, wordt er maximaal gecompenseerd (4,4% van het vermogen / 6,2% van de pensioenvoorziening), bedraagt de inhaalindexatie gemiddeld 4,3% (ongeveer 1/4e van de totale achterstand) en wordt er 6,3% verdeeld via de standaardmethode. De omvang van de compensatie is gelijk aan de omvang bij een dekkingsgraad van 130%, maar omdat er nu sprake is van meer vermogen, neemt de compensatie als percentage van het vermogen af. Bij een dekkingsgraad van 140% gelden wat betreft de evenwichtigheid dezelfde observaties en argumenten als bij een dekkingsgraad van 130%.

Figuren bij dekkinggraden 120%, 130% en 140% - Eigen definitie

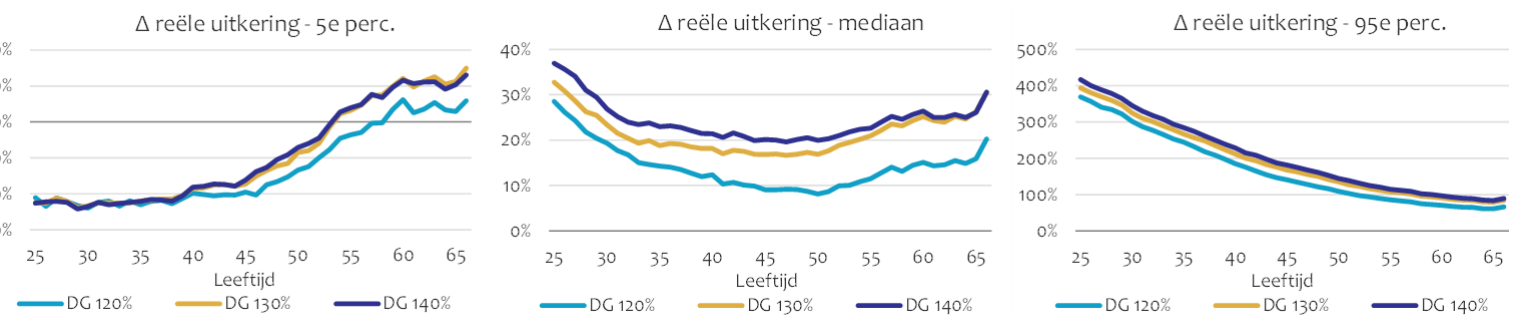
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij dekkinggraden van 120%, 130% en 140% op de eigen definitie. De berekeningen zijn gebaseerd op de DNB 2023 Q1 scenario'set en op maatmensen die afgeleid zijn vanuit een gemiddelde deelnemer met een volledige carrière bij PPF APG. De maatstaven zijn berekend rekening houdend met looninflatie en een gemiddeld carrièrepad. De getoonde verwachtingsmaatstaven zijn berekend als het verschil in de naar overlevingskans gewogen uitkering. Deze berekeningen lagen ten grondslag aan de beoordeling door sociale partners. Daarbij is in deze berekeningen nog geen rekening gehouden met het dynamische rentebeleid.

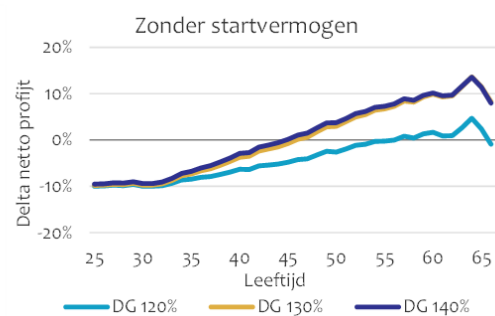
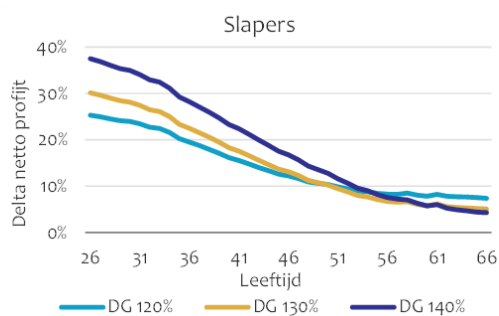
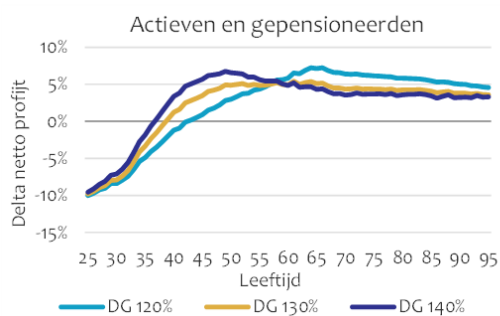
Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

Verandering reële uitkeringen **slapers** bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

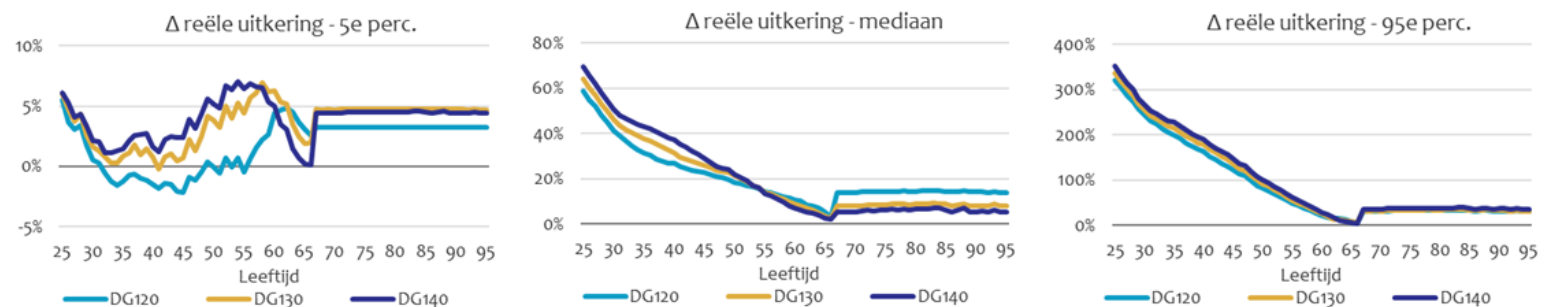
Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

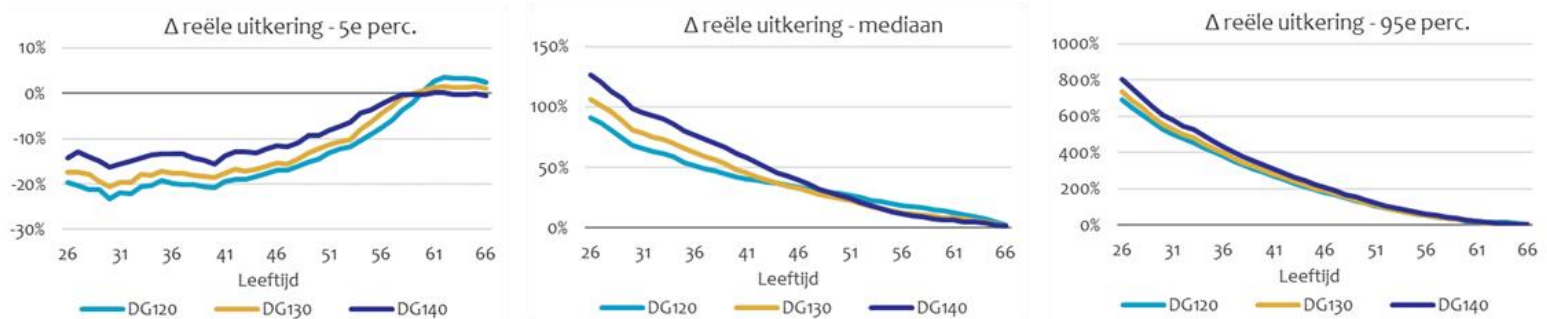
Verandering **netto profijt** bij een dekingsgraad van 120%, 130% en 140%

Figuren bij dekkinggraden 120%, 130% en 140% – UPO-definitie

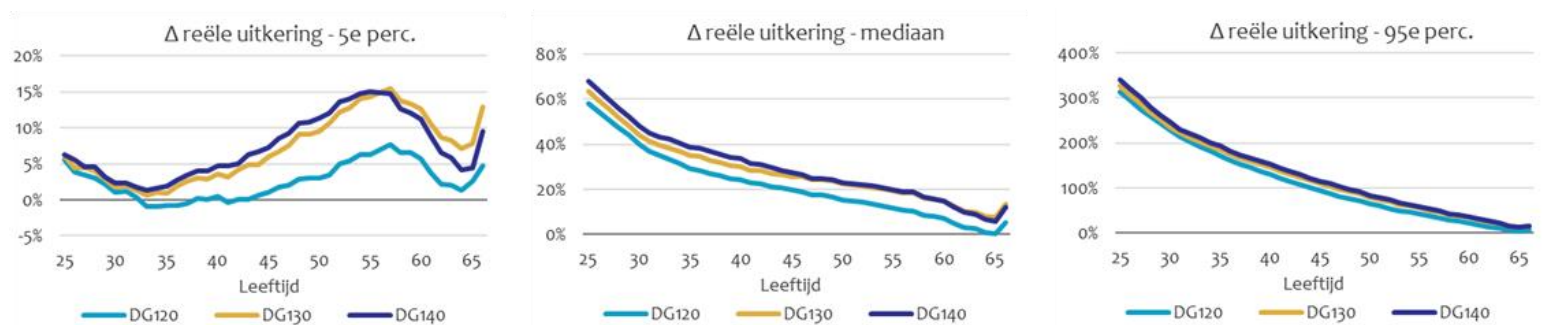
Onderstaande figuren tonen de transitie-effecten bij dekkinggraden van 120%, 130% en 140% op de wettelijke (UPO) definitie. Deze methode houdt in dat de pensioenuitkering op pensioendatum wordt bekeken voor actieven en slapers en dat voor gepensioneerden de uitkering na 10 jaar wordt bekeken. Daarnaast wordt er hier specifiek gekeken naar maatmensen die zo goed mogelijk het cohort van hun leeftijd representeren. In deze berekening wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen boven het niveau van de prijsinflatie. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid. De hier getoonde uitkomsten zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven methode op basis van de door DNB gepubliceerde scenarioset voor het 3e kwartaal van 2023 en worden bij de invaarmelding aan de toezichthouder DNB gerapporteerd.

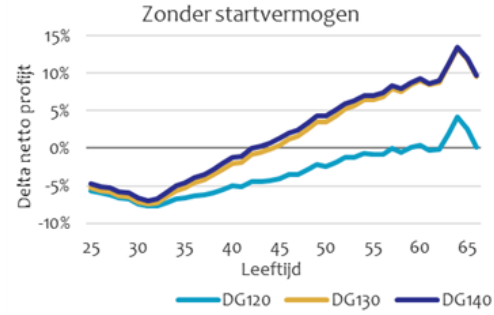
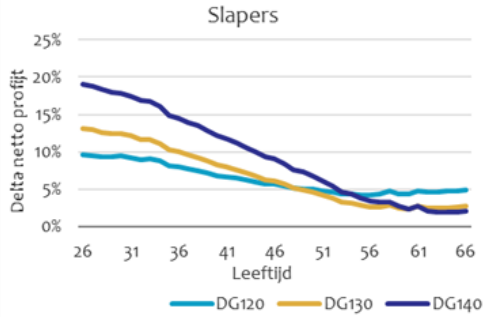
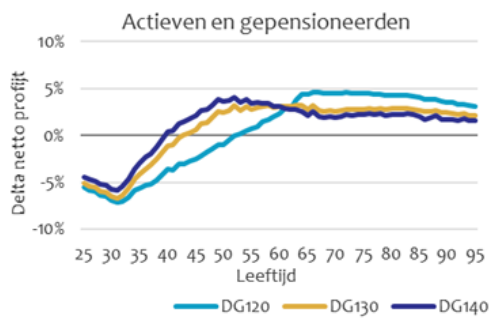
Verandering reële uitkeringen **actieven** op pensioendatum en **gepensioneerden 10 jaar na pensioneren** bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

Verandering reële uitkeringen **slapers** op pensioendatum bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

Verandering reële uitkeringen op pensioendatum **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekkinggraad van 120%, 130% en 140%

Verandering **netto profijt** bij een dekkingsgraad van 120%, 130% en 140%

Rentegevoeligheid van gemaakte afspraken

Tot aan het invaarmoment van 1-1-2025 zijn er nog veel onzekerheden die impact kunnen hebben op de evenwichtigheid van de door ons gemaakte afspraken en voorrangsregels. Zo is er de er onzekerheid over de uiteindelijke dekkingsgraad per 1-1-2025. In de voorgaande paragrafen hebben we daarom onze afspraken verder verduidelijkt vanuit verschillende uitgangsposities. Daarnaast speelt ook de actuele rente op het moment van transitie een belangrijke rol op de evenwichtigheid van onze afspraken. De hoogte van de rente heeft een directe impact op de dekkingsgraad, maar het beïnvloedt bijvoorbeeld ook de werking van de doorsneesystematiek in de huidige regeling. Bij een lagere rente is er sprake van een kleinere subsidie van jong naar oud en is er dus minder compensatie nodig en vice versa.

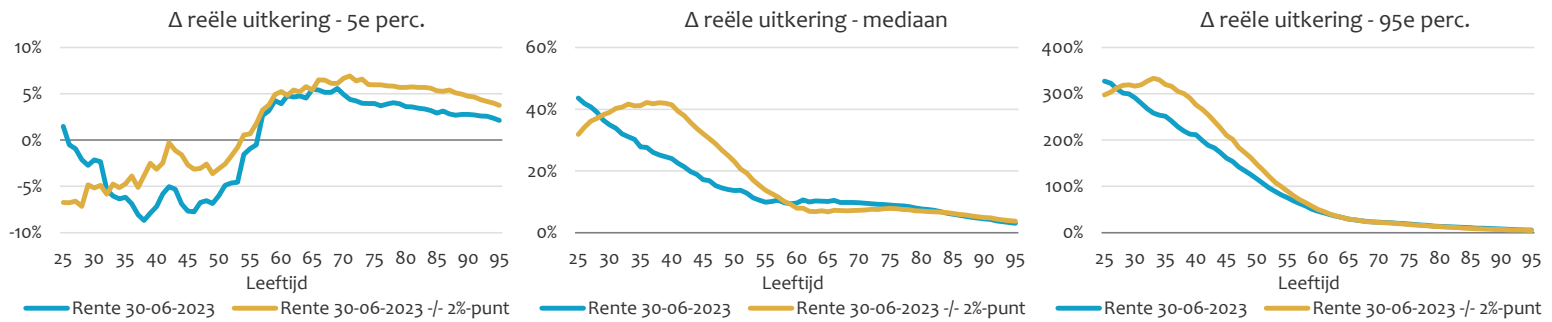
Op basis van door de toezichthouder gepubliceerde scenariosets hebben wij de impact die een hogere of lagere rente dan op het moment van schrijven onderzocht. Daarbij hebben wij geanalyseerd wat de impact is van een rente die op moment van invaren 1%-punt of 2%-punt lager of hoger ligt ten opzichte van de rentestand op 30-06-2023. Onderaan deze paragraaf zijn de verschillende analyses ter onderbouwing opgenomen, waaronder de analyses bij een wijziging van de rente met plus of min 2%-punt. Op basis van deze analyses concluderen wij dat de gemaakte afspraken robuust zijn voor zowel een lagere als een hogere rente van 2%-punt. Wij concluderen dit zowel op basis van de relatief beperkte kwantitatieve impact als op basis van het feit dat de afspraken tot stand zijn gekomen op basis van kwalitatieve overwegingen welke onafhankelijk zijn van de marktomstandigheden.

Analyses 105% dekkingsgraad i.c.m. rentedaling van 2%-punt – Eigen definitie

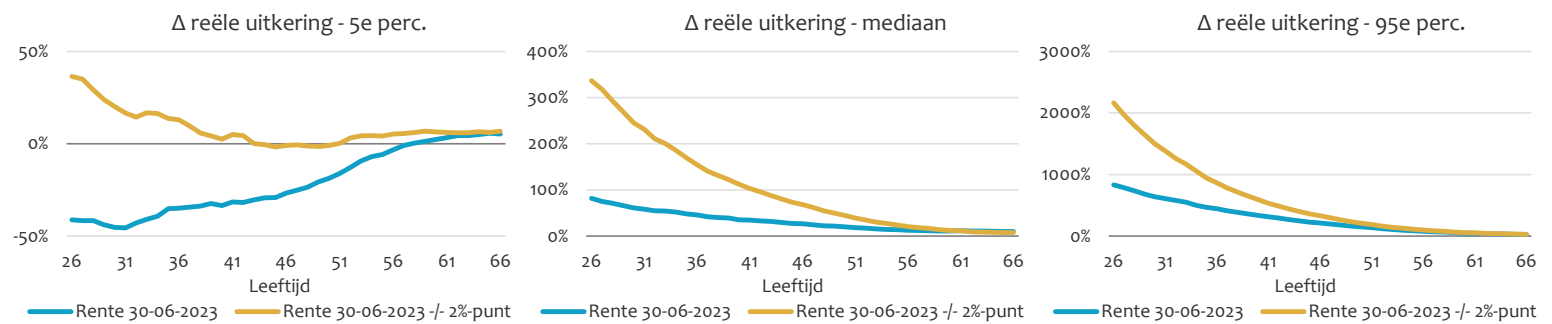
Onderstaande figuren tonen de impact van een 2%-punt lagere rente op het moment van invaren bij een dekkingsgraad van 105%. Wanneer de rente daalt is de verwachting dat de dekkingsgraad van het fonds ook daalt, daarom rekenen we in dit scenario met een lage dekkingsgraad. De berekeningen zijn gebaseerd op de DNB 2023 Q3 scenarioset en op maatmensen die afgeleid zijn vanuit een gemiddelde deelnemer met een volledige carrière bij PPF APG. De maatstaven zijn berekend rekening houdend met looninflatie en een gemiddeld carrièrepad. De getoonde verwachtingsmaatstaven zijn berekend als het verschil in de naar overlevingskans gewogen uitkering. Deze berekeningen lagen ten grondslag aan de beoordeling door sociale partners. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid.

Op hoofdlijnen trekken wij op basis van deze figuren de volgende conclusies:

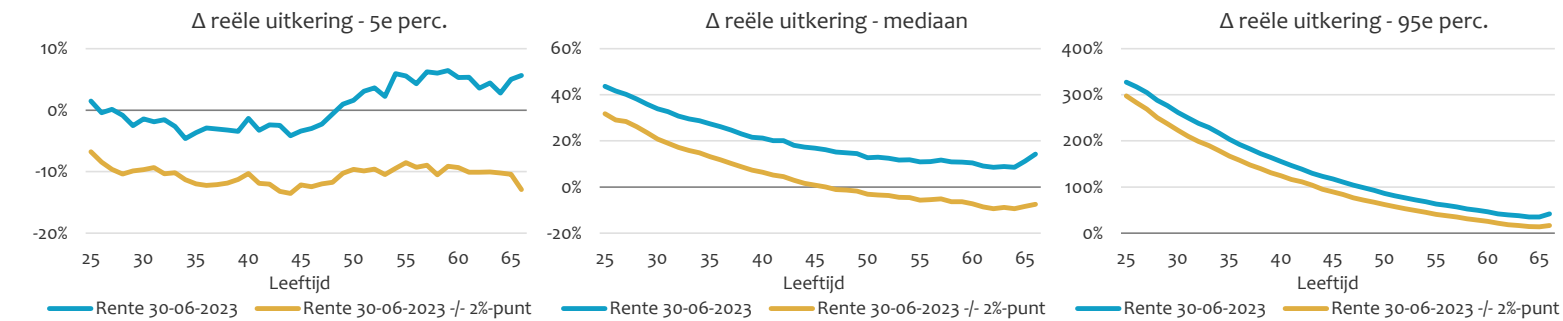
- Wanneer de rente op invaarmoment 2%-punt lager is dan de rente per 30 juni 2023, dan is dat van invloed op hoe de baten van de transitie over de verschillende generaties worden verdeeld.
- Het beeld voor actieven en gepensioneerden wijzigt relatief beperkt. Actieven en gaan er bij een lage rente in grotere mate op vooruit na de transitie. Bij een lage rente is de waarde van hun pensioenaanspraak namelijk hoger en krijgen zij relatief wat meer vermogen mee bij invaren. Vervolgens profiteren zij ook van de relatief lage renteafdekking voor hun leeftijd in combinatie met een naar verwachting stijgende rente na invaren.
- Voor deelnemers met relatief weinig opgebouwde aanspraken geldt juist dat zij wat minder goed af zijn bij een lagere rente. Zij profiteren niet of nauwelijks van een hogere waarde van hun aanspraak bij invaren. Daarnaast profiteren zij ook relatief weinig van de verwachte rentestijging in de eerste 10 jaar na invaren, omdat zij nog relatief weinig vermogen hebben opgebouwd.

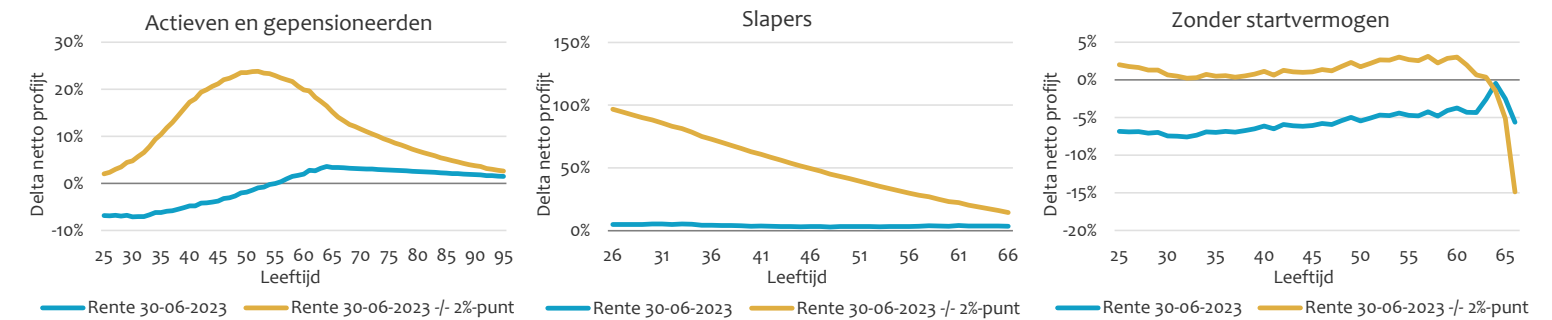
Verandering reële uitkeringen actieven en gepensioneerden bij een dekingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente

Verandering reële uitkeringen slapers bij een dekingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente

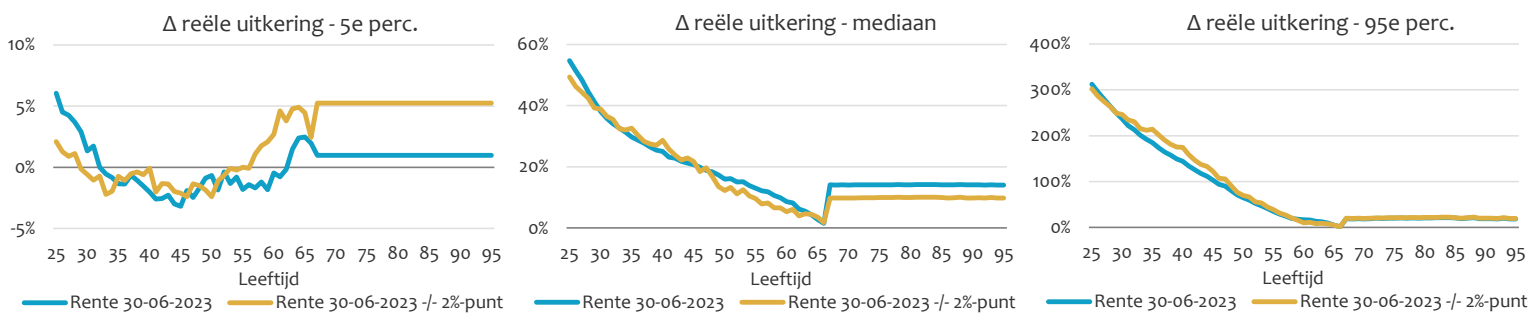
Verandering reële uitkeringen deelnemers zonder startvermogen bij een dekingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente

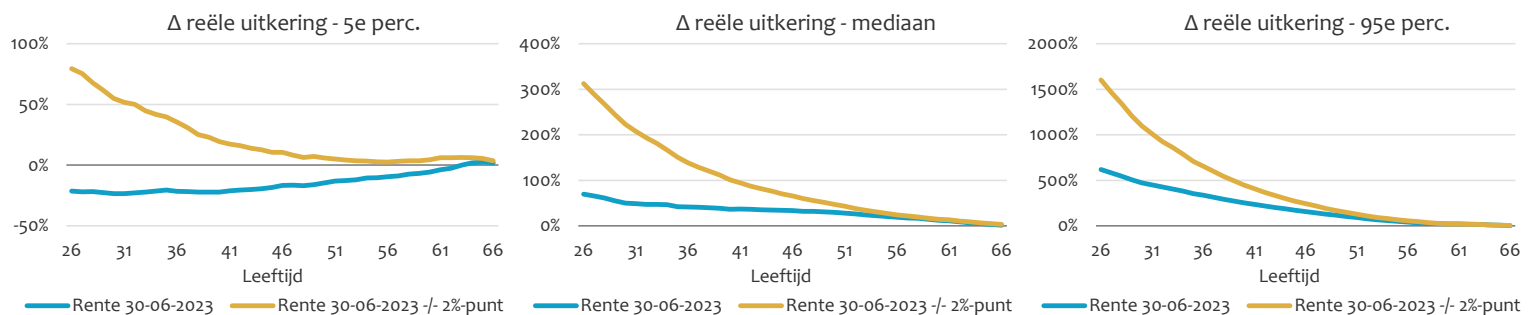
Verandering netto profijt bij een dekingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente

Analyses 105% dekkingsgraad i.c.m. rentedaling van 2%-punt – UPO-definitie

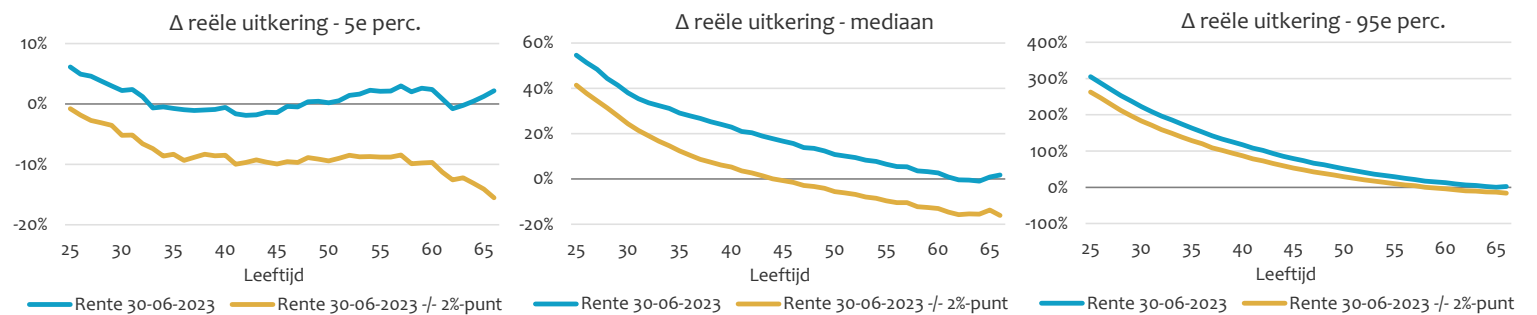
Onderstaande figuren tonen de impact van een 2%-punt lager rente op het moment van invaren bij een dekkingsgraad van 105%, waarbij de maatstaven zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven UPO-methodiek. Deze methode houdt in dat de pensioenuitkering op pensioendatum wordt bekeken voor actieven en slapers en dat voor gepensioneerden de uitkering na 10 jaar wordt bekeken. Daarnaast wordt er hier specifiek gekeken naar maatmensen die zo goed mogelijk het cohort van hun leeftijd representeren. In deze berekening wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen boven het niveau van de prijsinflatie. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid. De hier getoonde uitkomsten zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven methode op basis van de door DNB gepubliceerde scenarioset voor het 3e kwartaal van 2023 en worden bij de invaarmelding aan de toezichthouder DNB gerapporteerd.

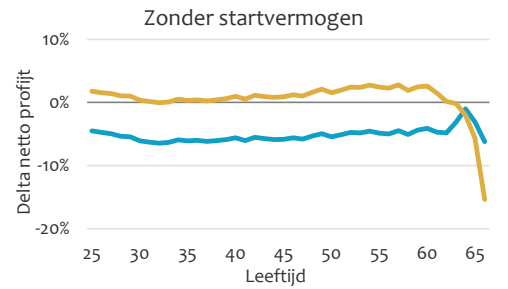
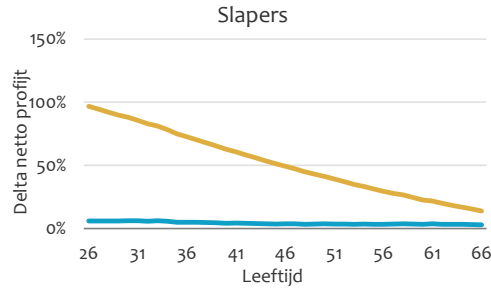
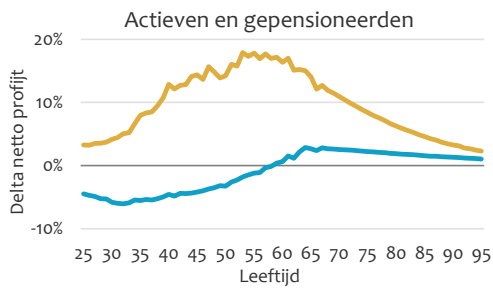
*Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekkingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente*

*Verandering reële uitkeringen **slapers** bij een dekkingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente*

*Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekkingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente*

— Rente 30-06-2023 — Rente 30-06-2023 -/- 2%-punt

— Rente 30-06-2023 — Rente 30-06-2023 -/- 2%-punt

— Rente 30-06-2023 — Rente 30-06-2023 -/- 2%-punt

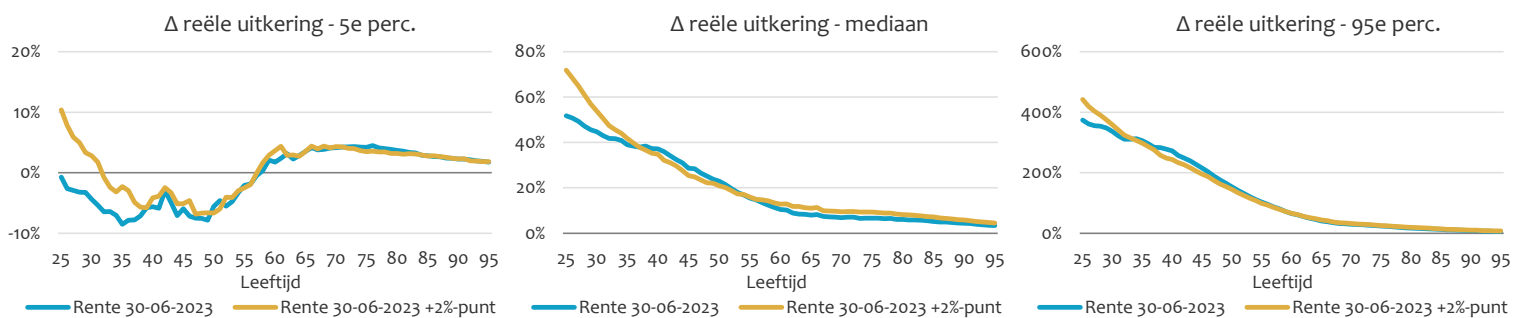
*Verandering **netto profijt** bij een dekingsgraad van 105% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt lager is dan de huidige rente*

Analyses 130% dekkingsgraad i.c.m. rentestijging van 2%-punt – Eigen definitie

Onderstaande figuren tonen de impact van een 2% hogere rente op het moment van invaren bij een dekkingsgraad van 130%. Wanneer de rente stijgt is de verwachting dat de dekkingsgraad van het fonds ook stijgt, daarom rekenen we in dit scenario met een hogere dekkingsgraad van 130%. De berekeningen zijn gebaseerd op de DNB 2023 Q1 scenarioset en op maatmensen die afgeleid zijn vanuit een gemiddelde deelnemer met een volledige carrière bij PPF APG. De maatstaven zijn berekend rekening houdend met looninflatie en een gemiddeld carrièrepad. De getoonde verwachtingsmaatstaven zijn berekend als het verschil in de naar overlevingskans gewogen uitkering. Deze berekeningen lagen ten grondslag aan de beoordeling door sociale partners. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid.

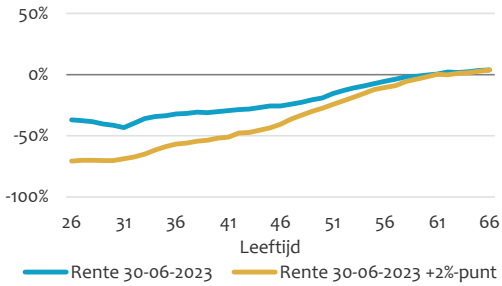
Op hoofdlijnen trekken wij op basis van deze figuren de volgende conclusies:

- Wanneer de rente op invaarmoment 2%-punt hoger is dan de rente per 30 juni 2023, dan is dat van invloed op hoe de baten van de transitie over de verschillende generaties worden verdeeld.
- Bij een 2%-punt hogere rente zijn gepensioneerden relatief iets beter af. Bij een hogere rente neemt de waarde van de pensioenaanspraken af, waarbij deze waardedaling voor jongeren veel sterker doorwerkt dan ouderen. Als gevolg daarvan krijgen gepensioneerden relatief iets meer vermogen mee bij invaren ten opzichte van de situatie bij de rente per 30 juni 2023.
- Actieven tussen de 35 en 55 jaar zijn om diezelfde reden juist wat slechter af. Zij krijgen relatief iets minder vermogen bij invaren. Ook voor slapers zorgt dit effect ervoor dat zij relatief wat minder gunstig uit zijn bij een hogere rente.
- Voor deelnemers zonder startvermogen en voor actieven jonger dan 35 geldt dat niet of minder geraakt worden door het relatief lagere vermogen bij invaren., omdat zij nog geen of relatief weinig pensioen hebben opgebouwd. Het pensioen van deze deelnemers is veel sterker afhankelijk van toekomstige premies en rendementen en dus minder afhankelijk van het vermogen dat zij meekrijgen bij invaren. Zij hebben juist bij een hogere rente meer baat bij het afschaffen van de doorsneesystematiek en hogere reële rendementen.

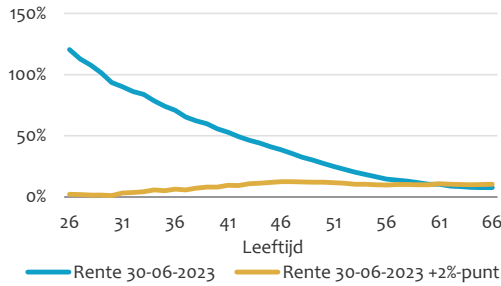

Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekkingsgraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente

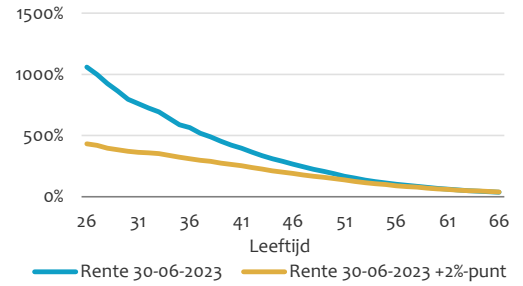
Δ reële uitkering - 5e perc.

Δ reële uitkering - mediaan

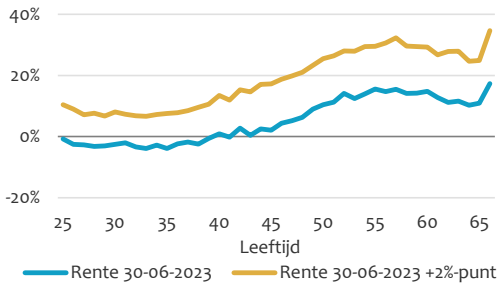

Δ reële uitkering - 95e perc.

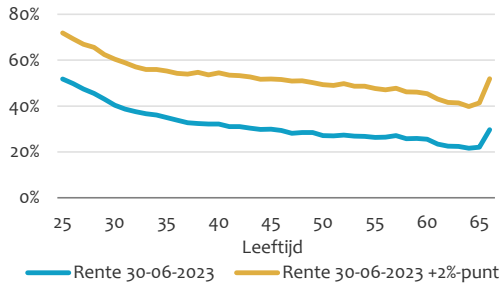

Verandering reële uitkeringen **slapers** bij een dekkinggraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente

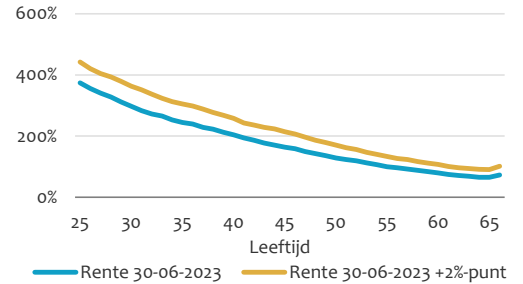
Δ reële uitkering - 5e perc.

Δ reële uitkering - mediaan

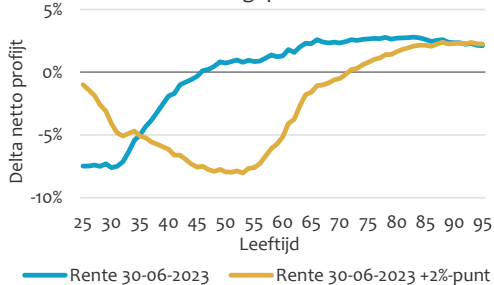

Δ reële uitkering - 95e perc.

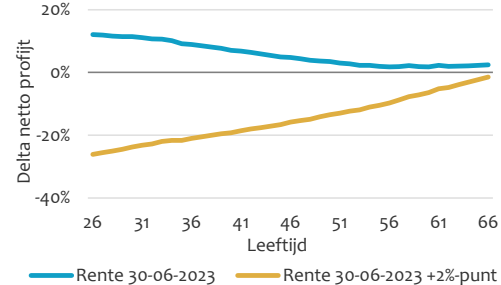

Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekkinggraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente

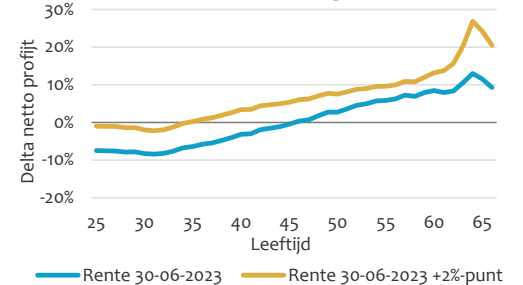
Actieven en gepensioneerden

Slapers

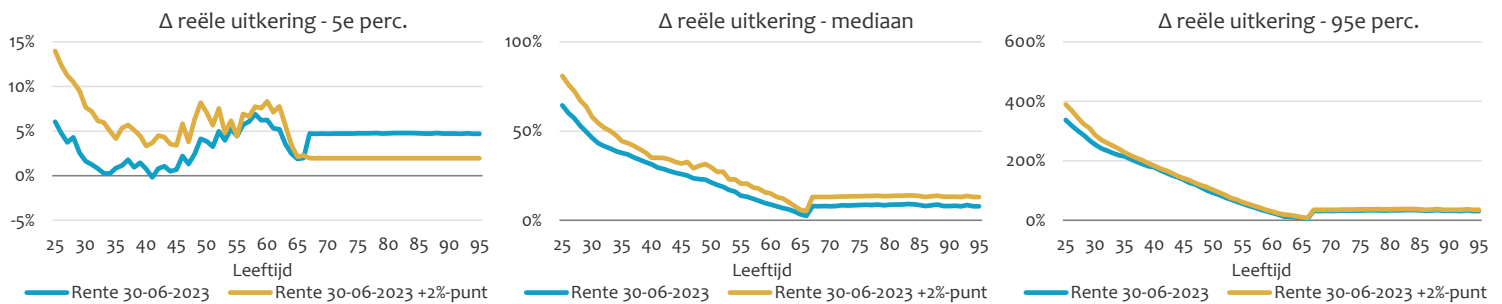
Zonder startvermogen

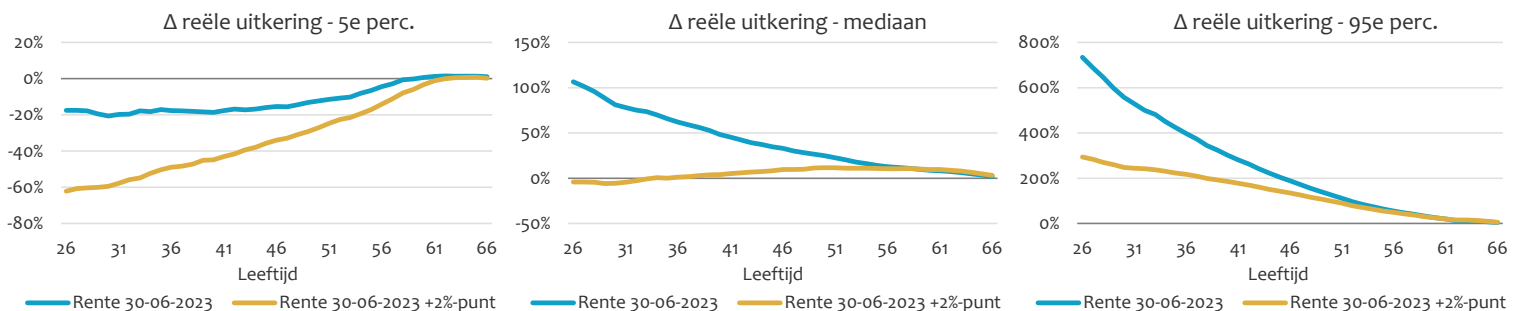
Verandering **netto profijt** bij een dekkinggraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente

Analyses 130% dekkingsgraad i.c.m. rentestijging van 2%-punt – UPO-definitie

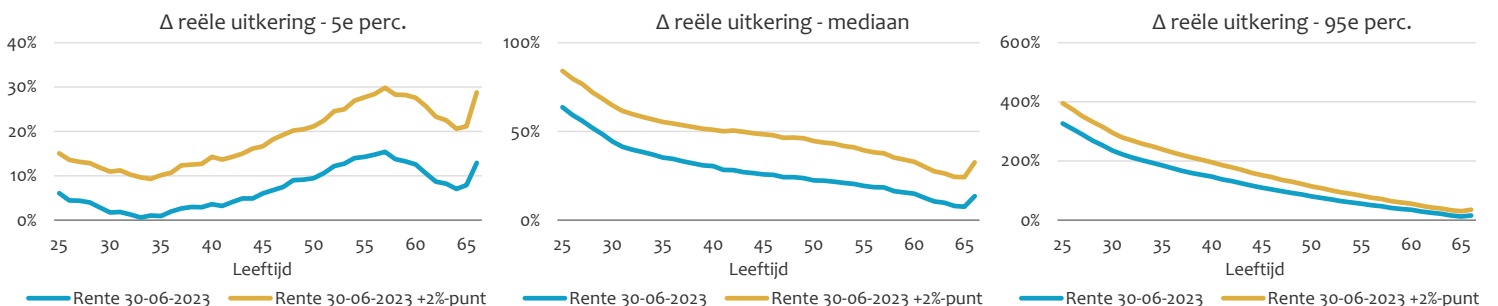
Onderstaande figuren tonen de impact van een 2% hogere rente op het moment van invaren bij een dekkingsgraad van 130%, waarbij de maatstaven zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven UPO-methodiek. Deze methode houdt in dat de pensioenuitkering op pensioendatum wordt bekeken voor actieven en slapers en dat voor gepensioneerden de uitkering na 10 jaar wordt bekeken. Daarnaast wordt er hier specifiek gekeken naar maatmensen die zo goed mogelijk het cohort van hun leeftijd representeren. In deze berekening wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen boven het niveau van de prijsinflatie. Daarbij is in deze berekeningen **wel** rekening gehouden met het dynamische rentebeleid. De hier getoonde uitkomsten zijn berekend op basis van de wettelijk voorgeschreven methode op basis van de door DNB gepubliceerde scenarioset voor het 3e kwartaal van 2023 en worden bij de invaarmelding aan de toezichthouder DNB gerapporteerd.

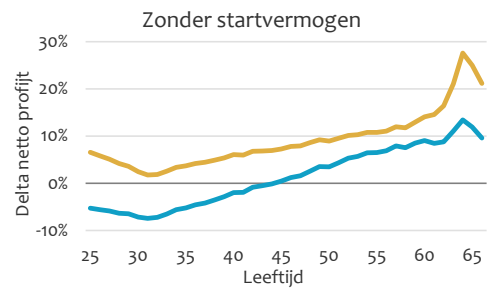
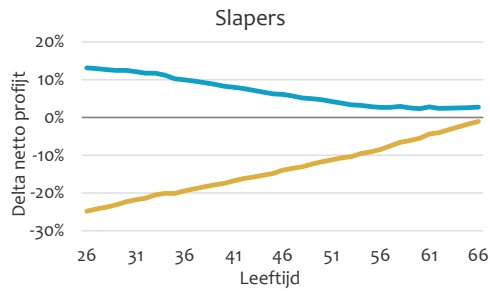
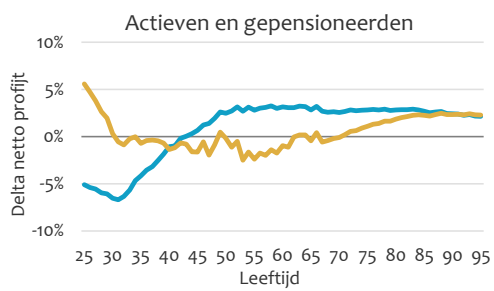
*Verandering reële uitkeringen **actieven en gepensioneerden** bij een dekkingsgraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente*

*Verandering reële uitkeringen **slapers** bij een dekkingsgraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente*

*Verandering reële uitkeringen **deelnemers zonder startvermogen** bij een dekkingsgraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente*

— Rente 30-06-2023 — Rente 30-06-2023 +2%-punt

— DG130 — DG130 plus200bps

— Rente 30-06-2023 — Rente 30-06-2023 +2%-punt

*Verandering **netto profijt** bij een dekkinggraad van 130% bij huidige rente en bij een rente die 2%-punt hoger is dan de huidige rente*

4.b.11. Onderbouwing evenwichtige belangenbehartiging

PPF APG constateert dat bij alle besluiten van zowel bestuur als sociale partners omtrent de invulling van de nieuwe pensioenregeling sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. Hierbij zijn onder meer de afschaffing van de doorsneesystematiek, de overstap op een nieuwe pensioenregeling, het wel of niet invaren en de eventuele compensatie vanuit een integraal perspectief van evenwichtige belangenafweging bekeken. Het beoordelen van de evenwichtigheid van de transitie is gedaan met behulp van het in kaart brengen van de transitie-effecten van het geheel aan wijzigingen. Ook zijn separaat de baten en lasten van de solidariteitsreserve voor de verschillende cohorten in kaart gebracht en is geconstateerd dat deze in lijn zijn met de doelstellingen van de solidariteitsreserve.

Conform het gehanteerde beoordelingskader in onderstaande tabel is de beoordeling per onderdeel opgenomen. Daarbij is tevens aangegeven ten opzichte van welk alternatief de beoordeling heeft plaatsgevonden. Ook merken wij op dat de evenwichtige belangenafweging veelal een kwalitatieve beoordeling betreft op basis van deze criteria en dat het niet mogelijk is scores te wegen en/of op te tellen. Onder de tabel zijn de belangrijkste conclusies per onderdeel met betrekking tot de evenwichtige belangenafwegingen opgenomen.

	Contract- keuze	Regeling, premie en doel	Financiële opzet	Solidariteits- reserve	Transitie- doelen
<i>Ten opzichte van:</i>	<i>FPR</i>	<i>FTK</i>	<i>FTK</i>	<i>FTK</i>	<i>FTK</i>
Algemene principes					
Solidariteit	++	+	+	++	++
Proportionaliteit	+	0	+	+	+
Effectiviteit	+	+	+	+	+
Continuïteit	+	+	+	+	+
Te verantwoorden					
- actieven	+	++	+	+	0
- slapers	+	0	+	+	+
- gepensioneerden	+	0	+	++	+
- werkgever	+	+	0	0	+
Guiding principles					
Balans	+	+	+	0	n.v.t.
Koopkracht	+	++	+	-	+
Stabiel	+	n.v.t.	+	+	+
Complexiteit	0	+	0	-	-
Missie, etc.	+	+	+	+	+
Verantwoordelijk	SP	SP	Bestuur	SP en Bestuur	SP

Score oplopend van - - zeer negatief tot + + zeer positief

Samenvatting beoordeling evenwichtige belangenafweging

Transitie

De basis voor de evenwichtigheid van de transitie is door sociale partners gelegd bij de transitiedoelen en de ordening van deze doelen. Bij de beoordeling van de doelen en prioritering is er gekeken naar rechtvaardigheid bij het recht doen aan onvoorwaardelijke en voorwaardelijke aanspraken in het huidige contact, het waarborgen van de continuïteit en de kwaliteit van de nieuwe regeling naar de toekomst en de hiërarchie in de pensioenbehoeftes van deelnemers. Het bestuur onderschrijft deze aanpak en is van mening dat in het proces de belangen van verschillende deelnemersgroepen en generaties zorgvuldig zijn afgewogen. Belangrijk element is dat daarbij middels de transitiedoelen de solidariteit tussen generaties op meerdere manieren is gewaarborgd. Bijvoorbeeld bij de ordening van doelen, waar het bieden van gelijke pensioenen voor gepensioneerden voor de doelstelling van gelijke verwachte pensioenen voor actieven wordt gesteld. De argumentatie is dat actieven nog handelingsperspectief hebben, terwijl gepensioneerden deze uitkering nu nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien. Daarnaast is er sprake van solidariteit tussen gepensioneerden door het toezeggen van gelijke aanpassingen bij invaren. Dit leidt volgens PPF APG tot een beter uitlegbare transitie, zeker ook omdat in de nieuwe regeling gepensioneerden jaarlijks in gelijke mate hun uitkering zien veranderen. Daarmee zorgt deze maatregel tot een grotere mate van continuïteit van het beleid.

Verder hebben sociale partners afspraken gemaakt over invaren bij dekkingsgraden tussen 105% en 140%. Bij een dekkingsgraad van ten minste 105% worden gelijke (verwachte) pensioenen gerealiseerd, vindt gedeeltelijke directe compensatie plaats voor afschaffing doorsneesystematiek en wordt de solidariteitsreserve in beperkte mate gevuld opdat verlagingen van ingegane pensioenen ook in de eerste jaren na de transitie zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Hierdoor ontstaat voor alle groepen een evenwichtig beeld. Bij hogere dekkingsgraden (hoger dan 110%) ontstaat ook ruimte voor een directe verhoging van de pensioenen / pensioenvermogens op het moment van invaren. Vanaf een dekkingsgraad van 117% ontstaat er ook ruimte voor (enige) inhaalindexatie. Dit is veel eerder dan in het huidige stelsel, waardoor invaren ook gunstig is voor groepen met indexatieachterstanden.

Solidariteitsreserve

PPF APG constateert dat bij de keuzes voor de solidariteitsreserve sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. Om tot de vul- en uitdeelregels te komen heeft PPF APG ten alle tijden de belangen van de verschillende groepen geanalyseerd en beoordeeld. De solidariteitsreserve is bij uitstek het middel om solidariteit binnen de pensioenregeling vorm te geven. Door te vullen in goede tijden via het overrendement en uit te delen in slechtere tijden wordt deze solidariteit vorm gegeven. PPF APG heeft de keuzes omtrent de solidariteitsreserve dan ook zo ingestoken om hier zo goed mogelijk gebruik van te kunnen maken. Daarbij acht PPF APG de solidariteitsreserve als voornaamste instrument om een stabiel pensioen te realiseren, wat een van de belangrijkste kwalitatieve doelstellingen van PPF APG is. Voor actieven worden grote schokken in overrendement gemitigeerd. Op basis van de uitgebreide kwalitatieve en kwantitatieve beoordeling constateert PPF APG dat de invulling van de solidariteitsreserve over de gehele levensloop evenwichtig is. Voor alle onderzochte maatmensen geldt dat zij zowel baten als lasten van de solidariteitsreserve hebben. Daarbij is PPF APG van mening dat in geen van de getoonde voorbeelden een groep deelnemers een onevenredig nadeel ondervindt van de solidariteitsreserve.

Contractkeuze

De solidaire premiereregeling (SPR) biedt meer mogelijkheden voor (passende) solidariteit dan de flexibele premiereregeling. Solidariteit is een belangrijk algemeen principe en tevens een van de guiding principles van PPF APF. Ook de deelnemers hechten veel belang aan solidariteit. Zo staat een forse meerderheid (76%) van de ondervraagden in de RPO (zeer) positief tegenover solidariteit in de pensioenregeling. Daarnaast geven ze aan belang te hechten aan een stabiel pensioeninkomen jaar op jaar. De SPR sluit beter aan bij deze voorkeuren. Met de mogelijkheid tot opbouw en inzet van de solidariteitsreserve kunnen pech- en gelukgeneraties worden voorkomen. Tevens is door gebruik van indirect beschermingsrendement enige deling van renterisico mogelijk. Verder kan via de SPR een stabiel en koopkrachtiger pensioen worden bereikt voor alle generaties dan mogelijk is via de FPR. Wel scoort de SPR neutraal op het beperking van complexiteit. Gegeven de vele instrumenten binnen de SPR en de samenhang tussen de instrumenten is er sprake van enige complexiteit. PPF APG heeft ten alle tijden wel een afweging gemaakt tussen extra complexiteit en de toegevoegde waarde en evenwichtigheid voor de verschillende deelnemers. Samenvattend constateert PPF APG dat de solidaire premiereregeling leidt tot uitkomsten die evenwichtiger en beter uitlegbaar zijn dan wanneer voor de flexibele premiereregeling wordt gekozen.

Pensioenregeling, premie en doel, complexiteit en afschaffen doorsnee systematiek

PPF APG constateert dat bij de keuze voor de pensioenregeling, premie en haalbaarheid sprake is geweest van een evenwichtige belangenafweging en dat de uitkomsten evenwichtig en uitlegbaar zijn. De premie stelt PPF APG in staat om de huidige pensioenambitie voort te zetten, waarmee dit besluit goed scoort op effectiviteit en continuïteit. Tevens kan met de vastgestelde premie een naar verwachting koopkrachtig pensioen worden gerealiseerd. Ook bereiken ten opzichte van het FTK alle groepen een vooruitgang in verwacht pensioen. Ook al beweegt het pensioen onder het nieuwe contract meer mee met de economie; blijven de schokken in pensioen beperkt. Dit alles bij gelijke premie, wat wenselijk is voor de betaalbaarheid van het pensioen. Verder wordt door de afschaffing van de doorsneesystematiek een ongewenste herverdeling tussen jongere en oudere actieven beëindigd. Daarmee acht PPF APG dat er meer sprake is van (passende) solidariteit dan onder het huidige contract. Tot slot hebben sociale partners gekozen voor zo min mogelijk complexiteit in de pensioenregeling. Zo wordt de netto-pensioenregeling beëindigd en worden aanvullende modules en maatwerk beperkt.

Financiële opzet

Om tot de financiële opzet te komen heeft PPF APG ten alle tijden de belangen van de verschillende groepen geanalyseerd en beoordeeld. Zowel de guiding principles als de kwalitatieve doelstellingen hebben daarbij een belangrijke sturende functie gehad in het beoordelen van de resultaten en het maken van keuzes. Uiteindelijk zorgt de gekozen financiële opzet voor een stabiel en koopkrachtig pensioen voor de verschillende generaties. Zo gaan alle deelnemers er op vooruit in termen van verwacht pensioen. Verder sluit de financiële opzet aan bij de risicohouding van deelnemers. Keuzes met betrekking tot de toedeelregels, de inzet van de solidariteitsreserve en de collectieve uitkeringsfase dragen allemaal bij aan evenwichtige uitkomsten en een passende solidaire pensioenregeling. Hierbij is het van belang dat alle genomen besluiten apart genomen evenwichtig zijn en dat deze besluiten in samenhang leiden tot een evenwichtig geheel. Daarbij was het uitgangspunt dat altijd sprake moet zijn van gepaste solidariteit en dat deze solidariteit niet structureel eenrichtingsverkeer mag zijn. PPF APG is van mening dat hier met de gekozen set aan instrumenten onder de financiële opzet aan wordt voldaan.

4.b.12. Beschrijving en onderbouwing evenwichtigheid invaardeckingsgraad

PPF APG zal geen gebruik maken van het Transitie-FTK. Hierdoor is de invaardeckingsgraad die als input dient voor het overbruggingsplan niet van toepassing.

6. Transitieplan

6.a. Besluitvormingsproces transitieplan

De pensioenfondssector staat voor de uitdaging de verschillende generaties mee te nemen in de totstandkoming van evenwichtige besluitvorming en deze ervan te overtuigen dat het uitgangspunt van evenwichtige belangenafweging tussen verschillende generaties, ondanks de onzekerheid van pensioen, nog altijd kern van het pensioenbeleid van elk fonds is.

Om de overgang van het oude- naar het nieuwe pensioenstelsel evenwichtig- en zorgvuldig te laten verlopen, worden kaders geboden voor een evenwichtige transitie (incl. overgangsrecht). De transitie ziet toe op de overstap naar een premiereregeling met een leeftijdsonafhankelijke premie, inclusief alle afspraken over invaren (van de oude rechten) naar de nieuwe pensioenovereenkomst, compensatie en een evenwichtige uitkomst.

De afschaffing van de doorsneesystematiek, de overstap op een nieuwe pensioenregeling, het wel of niet invaren (inclusief het al dan niet opteren voor het transitie-ftk) en de eventuele compensatie moet vanuit een integraal perspectief van evenwichtige belangenafweging worden bekeken.

Het waarborgen van een voor alle generaties evenwichtige transitie is een verantwoordelijkheid van zowel de sociale partners als het pensioenfonds. Een evenwichtige belangenafweging draagt bij aan de kwaliteit van het besluit en de acceptatie van (gewezen-)deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en werkgever en hiermee draagvlak voor het besluit.

Voor vertrouwen en draagvlak voor het nieuwe stelsel is een goede invulling van deze open norm en duidelijke communicatie hierover essentieel. Het bestuur van PPF-APG heeft de werkgroep een hiervoor een beoordelingskader evenwichtige belangenafweging gebruikt. Dit mede aan de hand van eerdere kaders die het bestuur en sociale partners hebben vastgesteld, zoals de missie, visie, kernwaarden, strategische doelen en guiding principles.

De sleutelfunctiehouders hebben na de beeld- en oordeelsvorming door het bestuur een risico-opinie opgesteld. Aan deze risico-opinie is door de werkgroep WTP van PPF APG opvolging gegeven gedeeld met het bestuur. Het bestuur heeft op basis van de beschikbare informatie op 24 augustus 2023 het bestuurlijke gesprek gevoerd over de evenwichtigheid van de transitie en hier een voorgenomen besluit over invaren genomen

In september en oktober 2023 is dit voorgenomen besluit en de overwegingen van het bestuur die hieraan ten grondslag liggen gedeeld met het VO (adviesrecht) en de RvT (goedkeuringsrecht). Beide gremia hebben extra vergaderingen gepland om hierover te spreken, zowel met bestuur als fondsadviseurs.

In oktober heeft het Verantwoordings-Organ positief advies uitgebracht over het voorgenomen invaarbeesluit. Bij dit positieve advies zijn vanuit het VO aanbevelingen gedaan aan het bestuur van PPF APG.

De Raad van Toezicht heeft in november 2023 goedkeuring verleend op het voorgenomen invaarbeesluit. De Raad van Toezicht heeft het bestuur van PPF APG aanbevelingen gedaan in aanloop naar het definitief te nemen invaarbeesluit op 7 december 2023. Door het bestuur is een reactie op deze aanbevelingen opgesteld en gedeeld met de RvT.

6.b. Wijze van vaststelling evenwichtigheid transitieplan

Om besluiten te beoordelen op evenwichtigheid hebben sociale partners en bestuur gebruik gemaakt van een beoordelingskader waarin zoveel mogelijk aansluiting is gezocht bij het huidige beleid. Voor de beoordeling van de evenwichtigheid worden zowel kwalitatieve doelstellingen als kwantitatieve maatstaven gebruikt.

Als onderdeel van de financiële opzet zijn de volgende **kwalitatieve** doelstellingen vastgesteld:

- Beperken verlagen pensioenen.
- Beperken schommelingen actieven.
- Gelijke aanpassingen (structureel).
- Gewenste aanvangshoogte pensioen (\geq huidig).
- Pensioen dat meegroeit met inflatie.

In de WTP is al geregeld dat voor de kwantitatieve beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie de maatstaven netto profijt en verwachte pensioenuitkeringen (in drie scenario's) inzichtelijk moeten worden gemaakt. Sociale partners en bestuur hechten met name waarde aan een beoordeling van de evenwichtigheid op basis van een vergelijking van de pensioenverwachtingen omdat deze maatstaf begrijpelijker is en een eenduidiger beeld geeft.

Om de evenwichtigheid te beoordelen onderscheiden we de volgende basisgroepen:

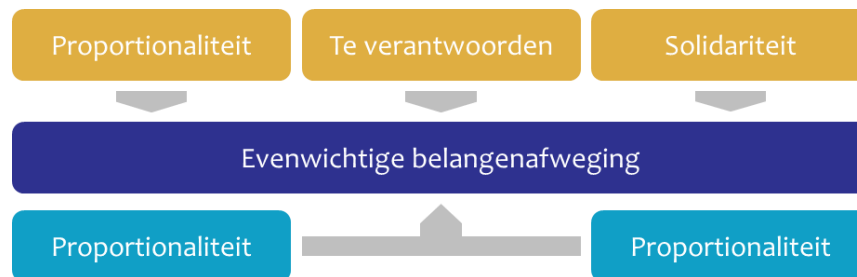
- Actieve deelnemers
- Gewezen deelnemers
- Pensioengerechtigden/uitkeringsgerechtigden
- Werkgevers

Indien de beoordeling daartoe aanleiding geeft wordt ook de impact op verschillende leeftijds-cohorten in ogenschouw genomen.

Onderdeel van het beoordelingskader zijn criteria vastgesteld om de evenwichtigheid te beoordelen. Deze zijn afgeleid uit de algemene principes, uit de guiding principles en uit de missie, visie, kernwaarden en strategische doelen van het bestuur en zijn hieronder verder uitgewerkt. Overigens vormt dit evenwichtigheidskader ook de basis voor toekomstige beoordelingen van besluiten.

6.b.1. Algemene principes

Algemene uitgangspunten als **solidariteit**, **proportionaliteit**, **effectiviteit** en **continuïteit** vormen de kern van het kader voor de evenwichtige belangenafweging, zie figuur. De uitgangspunten solidariteit en proportionaliteit vormen daarbij de kern als het gaat om evenwichtige belangenafweging. Daarnaast vinden sociale partners en bestuur het van belang dat een genomen besluit **te verantwoord** is: een besluit moet van goede kwaliteit zijn en bovendien ook goed uit te leggen.

Figuur 3 *Uitgangspunten evenwichtige belangenafweging*

Deze uitgangspunten zijn met elkaar verbonden: je kunt ze eigenlijk niet los van elkaar bekijken en ze staan soms ook op gespannen voet met elkaar.

- Binnen het uitgangspunt 'solidariteit' wordt antwoord gegeven op de vraag wie de lasten en de lusten met elkaar moeten delen. Daarbij wordt afgewogen of de indeling in basisdoelgroepen voor een bepaald vraagstuk afdoende is, of dat het nodig is om ook naar specifieke subdoelgroepen te kijken.
- Proportionaliteit gaat over of en hoe die lasten en lusten verdeeld worden. Wie krijgt welk deel en wat vindt bestuur hierin passend? Het gaat om het "in passende verhouding" (proportioneel) verdelen van de lusten en lasten die niet vooraf zijn toebedeeld aan specifieke deelnemers of groepen. Het bestuur bepaalt hierbij welke verhouding passend is. Concreet betekent dit dat de besluitvorming niet mag leiden tot grote ongelijkheid tussen groepen, maar dit betekent niet dat alle groepen gelijk moeten worden behandeld. Om die afweging te kunnen maken moet het bestuur beschikken over voldoende informatie.
- Te verantwoord gaat vooral over de vraag of het besluit verdedigbaar is naar de stakeholders. Dit criterium ligt in het verlengde van uitlegbaarheid en gaat ook over de kwaliteit van het besluit.

Voor de evenwichtige belangenafweging zijn de criteria effectiviteit en continuïteit van belang:

- Bij effectiviteit gaat het erom dat met de oplossing of het voorgenomen besluit ook daadwerkelijk wordt bereikt wat het bestuur wil bereiken. Oftewel biedt het besluit een oplossing voor het probleem of de vraag.
- Continuïteit gaat zowel over de continuïteit van het fonds zelf, als over het consistent zijn in de besluiten die worden genomen. Een besluit mag de continuïteit van het fonds niet in gevaar brengen. Daarnaast wil het fonds consistent zijn in beslissingen en handelen. Dat laatste is van belang omdat deelnemers en werkgevers niet voor verrassingen willen komen te staan, "ze zoeken stabiliteit". Daarom wordt niet alleen gekeken naar de consequenties nu, maar ook naar die op langere termijn. Daarmee zijn beslissingen ook langer houdbaar. Tegelijkertijd is het niet de bedoeling star en onbuigzaam te worden. De default moet consistent zijn, maar daar moet vanaf kunnen worden geweken als de situatie daar echt om vraagt.

6.b.2. Guiding principles

Om de keuzes en besluiten over het nieuwe stelsel te ondersteunen heeft het fondsbestuur naast de algemene principes samen met sociale partners zogenaamde guiding principles opgesteld. Deze guiding principles zijn opgenomen in onderstaand figuur.

Uitlegbaarheid is de basis en belangrijk voor realistische verwachtingen van het pensioen en de ontwikkeling daarvan

Er dient een afweging gemaakt te worden tussen **betaalbaarheid, pensioendoelstelling en risicohouding**

Een **goed pensioen** is zo **hoog en stabiel** mogelijk op basis van de ingelegde premie, waarbij collectiviteit en solidariteit de pijlers blijven

Complexiteit bij maatwerk en keuzes moeten waar mogelijk worden **beperkt**, maar tegelijk moet het pensioen afdoende keuze bieden om passend te zijn voor de diversiteit van de deelnemers

Passende solidariteit: samen risico's delen met als doel om voor- en tegenspoed met elkaar te delen

Uitkomsten moeten **evenwichtig en uitlegbaar** zijn. Daartoe is inzicht nodig in de transitie-effecten voordat keuzes over compensatie worden gemaakt.

Figuur 4 Guiding principles PPF APG ten behoeve van WTP

Zoals blijkt uit bovenstaande figuren, is er sprake van enige overlap tussen de algemene principes en de guiding principles. Zo sluit bijvoorbeeld de guiding principe “uitlegbaarheid” aan bij het principe “te verantwoorden” en komen ook “passende solidariteit” en “solidariteit” overeen. Verder is het guiding principe “uitkomsten moeten evenwichtig en uitlegbaar zijn” uiteraard de insteek van voorliggende notitie.

In de beoordeling van de evenwichtige belangenafweging worden derhalve van de guiding principles alleen “afweging tussen betaalbaarheid, pensioendoelstelling en risicohouding”, “goed pensioen, hoog en stabiel” en “beperking complexiteit bij maatwerk en keuzes” beoordeeld. Verder is “goed pensioen” uitgesplitst naar “hoog” en “stabiel”, waarbij “hoog” is vertaald naar “koopkrachtig” wat aansluit bij de kwalitatieve doelstellingen van PPF APG waarbij men streeft naar een pensioen dat meegroeit met inflatie.

6.b.3. Missie, visie, kernwaarden en strategische doelen

In het kader van de opdrachtaanvaarding toetst het bestuur de besluiten verder ook aan de missie, visie, kernwaarden en doelstellingen van het fonds. Deze zijn herijkt in verband met de overgang naar het nieuwe stelsel.

1. Missie:

PPF APG is een fonds van, voor en door APG. Onze missie is om nu en in de toekomst meerwaarde te bieden voor onze deelnemers. Dit doen we met hoogwaardige en passende dienstverlening, dichtbij de deelnemers en met een direct aanspreekbaar bestuur.

2. Visie:

PPF APG streeft naar een hoog, stabiel, solidair en uitlegbaar pensioen. We doen dit op basis van een kostenbewuste, zo eenvoudig mogelijke regeling, met een geoptimaliseerd en verantwoord beleggingsbeleid.

3. Kernwaarden:

- We handelen integer
- We houden bij het nemen van besluiten rekening met de belangen van alle betrokkenen (solidair, zorgzaam, evenwichtig en met de menselijke maat)
- We voeren een degelijk financieel beleid (stabiel, met oog voor de lange termijn en verantwoord)
- We communiceren duidelijk, begrijpelijk en passend bij de doelgroep (persoonlijk, eenvoudig, transparant en zowel digitaal als fysiek)

4. Strategische doelen:

- De pensioenregeling en dienstverlening zijn passend bij de voorkeuren van deelnemers en zijn getoetst aan de samen met sociale partners opgestelde guiding principles
- Een volwassen uitbestedingsrelatie, gebaseerd op de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van PPF APG met marktconforme kosten en condities
- Verantwoord beleggingsbeleid, passend bij de voorkeuren van deelnemers en waarbij impact op rendement, risico, kosten en ESG worden gewogen bij beleggingsbeslissingen

Het beoordelingskader waarmee PPF APG de evenwichtige belangenafwegingen beoordeelt, is zodoende de combinatie de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen op basis van de gekozen basisgroepen. De criteria om de evenwichtigheid te beoordelen zijn vervolgens afgeleid van de algemene principes, de missie, visie, kernwaarden en strategische doelen en de guiding principles van PPF APG.

Wij merken op dat de evenwichtige belangenafweging veelal een kwalitatieve beoordeling betreft op basis van deze criteria en dat het niet mogelijk is scores te wegen en op te tellen. Ook kan een besluit tegen een andere uitgangssituatie/alternatief worden afgezet dan andere besluiten. In de beoordeling geven we duidelijk aan waar het besluit tegen is afgezet en hoe het scoort op de verschillende criteria. Voordat we ingaan op deze uitgebreide beschrijving per besluit, geven wij in het volgende hoofdstuk eerst een samenvatting van de evenwichtige belangenafweging door PPF APG.

6.c. Wijze van vaststelling uitvoerbaarheid transitieplan

PPF APG heeft door de pensioenuitvoerder APG een uitvoeringstoets laten uitvoeren. Hierbij zijn de pensioenregeling en financiële opzet beoordeeld op 'maakbaarheid en haalbaarheid' van de voorgenomen besluiten. Daarbij heeft APG ook de begrijpelijkheid en uitlegbaarheid van de pensioenregeling voor onze deelnemers beoordeeld. Deze bevindingen zijn voorafgaand aan het definitieve besluitvormingsmoment met de Commissie Communicatie & Pensioenen besproken. Vanuit de beoordeling door APG en na interne consultatie door de Commissie Communicatie & Pensioenen zijn er geen belemmeringen v.w.b. de haalbaarheid vastgesteld.

De afspraken uit het transitieplan worden begin 2024 omgezet in een pensioenreglement en een uitvoeringsovereenkomst.

6.d. Toets op conformiteit transitieplan

Hierbij is getoetst of de wijze waarop door het fonds uitvoering zal worden gegeven aan de nieuwe pensioenovereenkomst in overeenstemming is met de toepasselijke wet- en regelgeving, waaronder de gelijke behandelingswetgeving. Hieraan is aandacht in dit plan gegeven in H 2e met een nadere onderbouwing in Hoofdstuk 4. Verder is de toepasselijke regelgeving getoetst via het voorgeschreven invaarsjabloon van DNB.

6.e. Toelichting op afwijking transitieplan

Er zijn geen afwijkingen ten opzichte van het transitieplan.

6.f. Financiële grenzen voorwaardelijk aan transitieplan

Sociale Partners hebben afspraken gemaakt over invaren bij dekkinggraden tussen 105% en 140%. Bij een dekkinggraad van ten minste 105% worden gelijke (verwachte) pensioenen gerealiseerd, vindt gedeeltelijke directe compensatie plaats voor afschaffing doorsneesystematiek en wordt de solidariteitsreserve in beperkte mate gevuld opdat verlagingen van ingegane pensioenen ook in de eerste jaren na de transitie zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen. Hierdoor ontstaat voor alle groepen een evenwichtig beeld. Bij hogere dekkinggraden (hoger dan 110%) ontstaat ook ruimte voor een directe verhoging van de pensioenen / pensioenvermogens op het moment van invaren. Vanaf een dekkinggraad van 117% ontstaat er ook ruimte voor (enige) inhaalindexatie. Dit is veel eerder dan in het huidige stelsel, waardoor invaren ook gunstig is voor groepen met indexatieachterstanden.

6.g. Afspraken bij overschrijding financiële grenzen transitieplan

Wanneer de dekkingsgraad buiten de bandbreedte van <105% tot en met >140% dreigt te vallen richting het invaarmoment van 1 januari 2025, dan gaan sociale partners opnieuw met elkaar in overleg om afspraken te maken over het invaarproces.

Daarbij zijn er verschillende mogelijke uitkomsten:

- Als sociale partners op tijd nieuwe afspraken maken, kan op basis van deze afspraken per 1-1-2025 worden ingevaren.
- Als sociale partners niet op tijd tot nieuwe afspraken kunnen komen, kan invaren worden uitgesteld tot een later moment, maar niet later dan 1-1-2028.

Het pensioenfonds zal de dekkingsgraadrisico's richting 1-1-2025 monitoren en sociale partners periodiek (in ieder geval elk kwartaal) over de ontwikkelingen. En sociale partners op de hoogte stellen wanneer zij van mening zijn dat invaren per 1-1-2025 in gevaar komt op basis van de gemaakte afspraken. Dit is ook het moment waarop wij wederom met elkaar om de tafel gaan om de alternatieven te overwegen. We hebben het pensioenfonds gewezen op het belang van een gezonde stabiele dekkingsgraad met het oog op invaren.

Bijlage 1. Beschrijving programma organisatie APG Pensioen van Straks

Programma directie - Het programma wordt aangestuurd door een programmadirectie, bestaande uit de programmadirecteur en een overall programmamanager, aangevuld met de operationeel directeurs van het pensioenuitvoeringsbedrijf FB/DWS en het beleggingsbedrijf APG AM. De programmadirectie is gemandateerd **door** de Raad van Bestuur van APG om besluiten te nemen en rapporteert direct aan de stuurgroep Pensioen van Straks, die wordt gevormd door de RvB van APG, aangevuld met de programmadirectie. De stuurgroep Pensioen van Straks bewaakt de voortgang van het programma, neemt strategische besluiten en bepaalt scope, budget en tijd. Een en ander in regelmatige afstemming met de belangrijkste stakeholders: fondsklanten, toezichthouders, aandeelhouders en (onder-)uitbestedingspartners.

Operationele sturing – Voor de operationele besturing van het programma is een MT-Pensioen van Straks gevormd, dat bestaat uit de overall programmamanager en de vier blokleads, aangevuld met enkele managers en consultants die binnen het programma verantwoordelijk zijn voor kwaliteit, operational readiness, GRIP-planningen, en (keten-)testen.

Lijndirecties in klankbordgroep – Er is binnen APG een klankbordgroep gevormd voor het programma Pensioen van Straks, dat bestaat uit senior users en senior suppliers van het programma. Deze senior users en suppliers zijn directeurs met lijnverantwoordelijkheid binnen FB/DWS en APG AM. In de rol van senior users en senior suppliers hebben zij een formele rol in het aftekenproces voor belangrijke besluiten in het kader van het programma, die betrekking hebben op de activiteiten, processen en systemen waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Daarnaast vormen zij gezamenlijk een klankbord voor de programma directie om te sparren over belangrijke ontwikkelingen in het kader van het programma, zowel voor APG als voor de fondsen en hun deelnemers waarvoor APG werkt.

Ondersteunend programmabureau – Het programmabureau ondersteunt de directie en het MT van het programma. Het bereidt stukken voor, maakt planningen en rapportages, houdt overzicht op het totale proces, bewaakt voortgang en budget, deelt inzichten en adviseert directie en MT. Ook de interne communicatie, HR en Finance zijn onderdeel van de programma-aansturing.

Staffuncties PvS – Binnen het programma Pensioen van Straks is verder een aantal staf-functies ingericht, te weten:

- Team Kwaliteitmanagement functioneert als volwaardig eerstelijns Quality Assurance en Quality Control-team. Dit team heeft korte lijnen met de vier blokken, operational readiness, Group Risk & Compliance van APG (de 2e lijn), Group Internal Audit (de 3e lijn van APG), de Pensioenfederatie en de G5 alsmede de externe accountant (4e lijn).
- Het Expert team geeft adviezen aan directie en MT over complexe beleidstechnische onderwerpen en vraagstukken waar men in het programma tegen aan loopt. Het team beoordeelt die onderwerpen integraal door er vanuit verschillende perspectieven en expertises naar te kijken.
- Het Decentraal Health Team (DHT) draagt (mede) zorg voor een gezond en toekomstvast IT- en datalandschap. Waar Quality Assurance zich vaak richt op de processen om ergens te komen, richt het Health team op de resultaten van die processen.

Onder de regie van het Pensioen van Straks-programma valt ook het traject Operational Readiness, om ervoor te zorgen dat de APG-organisatie tijdig 'ready' is voor de WTP. Aandachtsgebieden zijn onder meer opleidingen/training, (tijdige) resourcing, de veranderkundige voorbereiding van leidinggevenden en medewerkers. Dit traject wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen het programma en de lijnorganisatie .

Bijlage 2. Lijst onder uitbestedingen PPG APG

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
SAP Nederland B.V.	Beheer en hosting van SAP HANA inclusief opslag van fondsdata	FB & DWS
T&T COMPET&T B.V.	Beheer van de volgende diensten:	FB & DWS
	- dienst BRP, Aansluiting Basis registratie personen	
	- dienst HR, Aansluiting Handelsregister (KvK)	
	- dienst BBX, Aansluiting Berichtenbox MijnOverheid	
Adobe Systems Software Ireland LTD	Hosting van de tool Marketing Automation	FB & DWS
Microsoft B.V.	Gebruik CRM Online voor relatiebeheer met werkgevers, koepels, fondsen en sociale partners	FB & DWS
Cloudera	Technisch management van het APG Data warehouse platform	FB & DWS
Data eXcellence B.V.	Migratie van de data en het uitvoeren van de invaarberekening (PvS)	FB & DWS
Microsoft B.V.	Beheer en hosting van kantoorautomatisering Microsoft Office 365	Groep
Salesforce (vh Mulesoft)	Beheer van Enterprise Service Bus (Mulesoft), Subscription Anypoint Platform Program en Mulesoft CloudHub	Groep
Microsoft B.V.	Beheer en hosting van Azure IAAS/PAAS	Groep
The Bank of New York Mellon SA/NV	Fondsboekhouding voor externe mandaten	AM
J.P. Morgan Bank Luxembourg S.A	Fondsboekhouding voor externe mandaten	AM
FIS Capital Markets US LLC	Trax, betalingsverkeer software	AM
Intertrust	Fondsadministratie AOP fonds	AM
Externe managers	Portefeuillebeheer	AM
Tripolis Services B.V.	Tripolis maakt sjablonen waarmee content experts APG mails kunnen samenstellen. Hiertoe kunnen deze content experts aanloggen via het web. Tripolis verzendt informatieverstrekende nieuwsbrieven en e-mails aan deelnemers op grond van bestanden samengesteld door APG DWS.	FB & DWS
(vh Add to Favourites B.V.)		

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
DMSB data-print-mail	Printen, converteren en voorbereiden van verzendingen ten behoeve van deelnemers en werkgevers communicatie	FB & DWS
Festina Finance EQUANS Engie Cofely EUR Software One (vh Comparex Nederland B.V.)	Levering software oplossing die geschikt is voor de kapitaal en polisadministratie (PvS) Housing: faciliteren van tweede datacenter ten behoeve van uitwijk Beheer en hosting van Qradar (dienstverlening door IBM) - dienst BBX, Aansluiting Berichtenbox MijnOverheid	FB & DWS Groep Groep
Fruition partners	Beheer en hosting van ServiceNow	Groep
EUR Software One	Beheer en hosting van MVISION (Skyhigh for Shadow IT)	Groep
(vh Comparex Nederland B.V.)	Technisch management van het APG Data warehouse platform	FB & DWS
(vh NTT Com Security Netherlands B.V.)	Migratie van de data en het uitvoeren van de invaarberekening (PvS)	FB & DWS
DTX BV Dutch Technoly Experts	Beheer en hosting van Rapid7 - Nexpose	Groep
IlionX Group B.V.	Beheer en hosting van SentinelOne endpoint protection	Groep
ABN Amro	Bankdiensten en continuous linked settlement (CLS) dienst voor FX transacties	AM
Bloomberg	Order management system (AIM)	AM
Blackrock	Softwareoplossing voor administratie alternatieve beleggingen (product: eFront's Frontinvest)	AM
Factset	Kennismanagementsysteem voor beleggingsonderzoeken (Code Red)	AM
SAS Institute	Enterprise datawarehouse	AM
DTCC	Centraal trade-matching platform (CTM)	AM
Finastra	Trade confirmation matching oplossing (product: Fusion CMS)	AM

Dienstverlener	Dienstbeschrijving	APG onderdeel
Ortec	Oplossing voor prestatiemeting en attributie t.a.v. beleggingen (product: Pearl)	AM
RStudio (Posit) SS&C Advent Trioptima ISS	Software voor programmeertaal R voor data science doeleinden (Server Pro Enterprise)	AM
	Software voor fondsboekhouding (product: Geneva, Tradex)	AM
	Collateral management oplossingen (product: Triresolve)	AM
	Platform voor het uitbrengen van stemrechten	AM
Flextrade Systems inc.	Orderexecutiesysteem (product: Flextrade)	AM
Markit Group (S&P)	Ordermanagementsysteem (product: Thinkfolio)	AM
Murex	Murex	AM
SWIFT	Financieel berichtenverkeer (product: Alliance Cloud)	AM/FB DWS/Groep
Bank of New York Mellon	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
JP Morgan	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
State Street	Global custody diensten (waaronder een gebruikersportaal)	AM
CAS Golden Copy	Systeem voor het vastleggen en onderhouden van bankrekeninggegevens	AM
TLM Recs Premium	Reconciliatiesysteem voor financiële transacties	AM
Alteryx	Self-service tool voor het voorbereiden en analyseren van data	AM
Qlik Sense	Self-service tool voor data visualisatie	AM
PrRoMMiSe	Tool voor de administratie en taxatie van hypotheek portefeuilles	AM
Acadiasoft	Ondersteuning collateral management proces (Marginsphere)	AM
Alpha Financial Software	MBS clearance & settlement systeem (product: Mortgage Master)	AM (US)